Regioarrangement Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde 2023

"HANDREIKING VOOR SAMENWERKING"

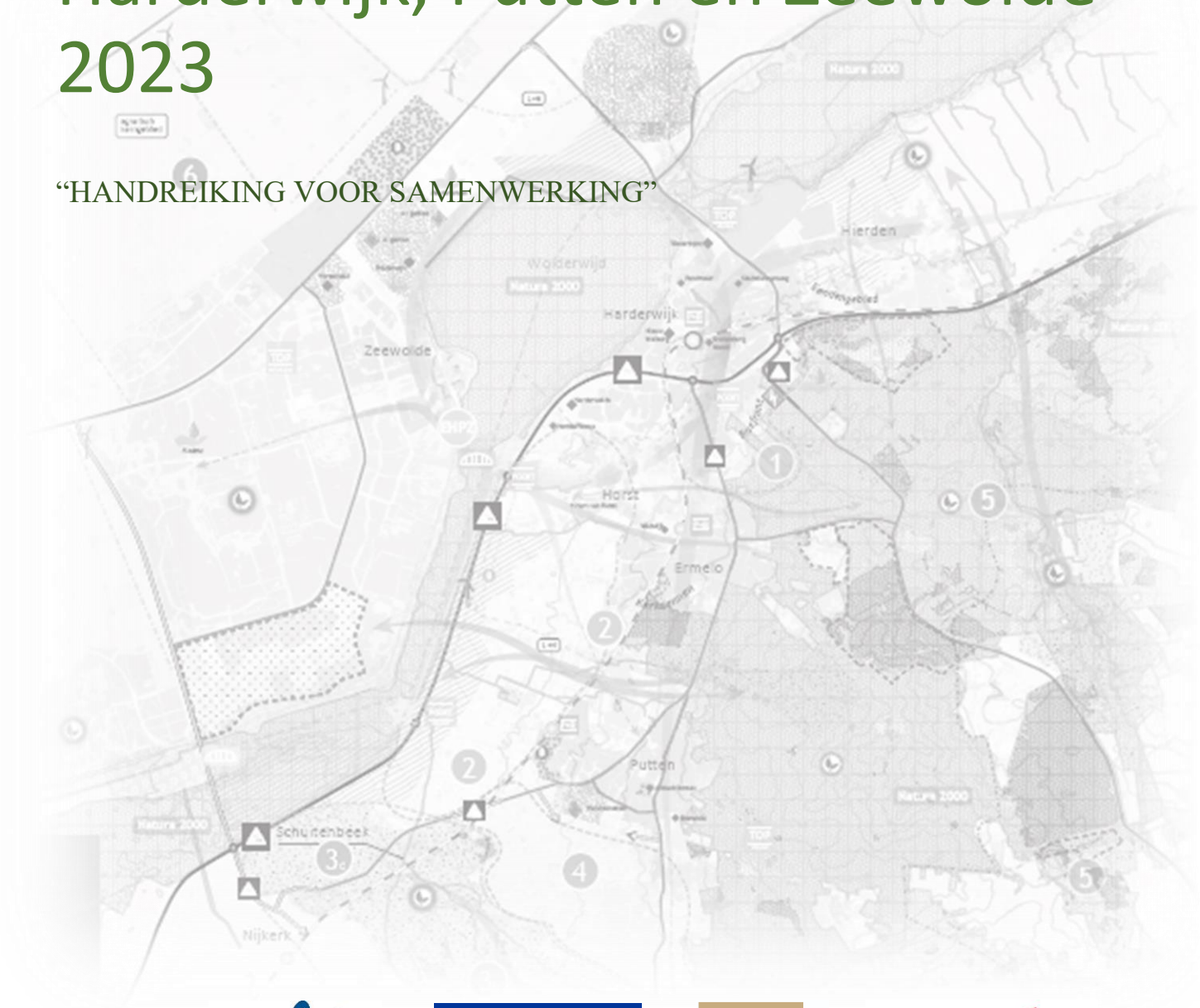

gemeente ermelo

gemeente harderwijk

gemeente putten

gemeente Zeewolde

provincie Gelderland

Provincie Flevoland

waterschap vallei en veluwe

WATERSCHAP ZUIDERZEELAND

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 5
1 Waarom een Regioarrangement voor Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde 8
1.1 Aanleiding 8
1.2 Wat is een regioarrangement 9
2 Wat voor regio zijn we? 10
2.1 Waarden en kwaliteiten van de regio 10
2.2 Afwegingen en keuzes 11
3 Sturende principes 12
3.1 Inleiding: Sturen op ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid 12
3.2 Ruimtelijke kwaliteit 12
3.2.1 Landschappelijke karakteristiek 12
3.2.2 Openheid, beslotenheid en ruimtebeleving 13
3.2.3 Ordende structuren 14
3.2.4 Stad- en landrelaties 15
3.2.5 Landschap en erfgoed 15
3.3 Bodem en water sturend 17
3.4 Brede welvaart 20
4 Ruimtelijke samenhang: drie perspectieven 22
4.1 Welke verhaallijnen ontstaan er? 22
4.2 Perspectief natuur en landbouw 22
4.3 Ordenende netwerken voor energie, circulaire economie en mobiliteit 25
4.4.1 Regionale Energie Strategie (RES) 25
4.4.2 Circulaire Economie 31
4.4.3 Mobiliteit 32
4.4 Leefbare dorpen en steden 36
4.4.1 Wonen 36
4.4.2 Werklocaties 41
5 De afwegingen met elkaar 44
5.1 Welke leidende principes kennen we 44
5.2 Hoe wegen we die tegen elkaar 44
5.3 De voorgestelde keuzes voor de inrichting van onze regio 45
6 De regio in 2030 met doorkijk naar 2050 46
6.1 Inleiding 46
6.2 Ruimtelijk Strategische Visie en bijbehorende gebiedsopgaven 47
6.2.1 Gebiedsopgave 1 Bosfront Ermelo en Harderwijk 50

6.2.2 Gebiedsopgave 2 Dynamisch Landschap 51
6.2.3 Gebiedsopgave 3 Besloten landschap koesteren 53
6.2.4 Gebiedsopgave 4 Huinen 54
6.2.5 Gebiedsopgave 5 GEUS Enclaves Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld 56
6.2.6 Gebiedsopgave 6 Zeewolde 57
7 Hoe worden we deze regio? 62
7.1 Hoe bereiken we onze doelen: Proces komende jaren en verwachte benodigde capaciteit 62
7.2 Planning 63
8 Hoe werken we samen 64
8.1 Welke samenwerkingsvorm kiezen we? 64
8.2 Hoe sturen we op de voortgang 65
8.3 Wat is daarvoor nodig? 65
8.4 Samenwerking en overleg met betrokkenen in gebied 65
Bijlagen 66
1. Dialoogkaart 66
2. Legenda dialoogkaart 67
3. Uitgangspunten Intermezzo 68
4 Woningbouwprognose 2031 – 2040 70

Voorwoord

Dit regioarrangement van de EHPZ-regio, de snelste regio (2023) in de provincie Gelderland, geven wij de titel: "Handreiking voor samenwerking", mee.

Vanuit het perspectief van het regioarrangement spreken we over de EHPZ-regio. Bij ons regioarrangement zijn acht overheden betrokken:

- De waterschappen Zuiderzeeland en Vallei en Veluwe
- De gemeenten Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde
- De provincie Flevoland en Gelderland

De provincie Flevoland is al verder in het proces. Door de provincie, het waterschap en de zes gemeenten is in het manifest 'Wij zijn Flevoland' aangegeven hoe Flevoland een bijdrage levert aan de landelijke opgaven. Met het Rijk is een strategische agenda 'Over de brug komen', inclusief een dynamische uitvoeringsagenda, gesloten.

Dit regioarrangement is de basis voor het ruimtelijk voorstel dat de provincie Gelderland bij het Rijk gaat indienen over de drie landelijke opgaven (energietransitie, verstedelijking en landelijk gebied). Het ruimtelijk voorstel is de eerste opstap naar het ruimtelijk arrangement dat het Rijk en de provincie met elkaar sluiten. De provincie biedt het ruimtelijke voorstel in december 2023 aan het Rijk. Het accent van dit regioarrangement ligt dan ook op het Gelderse. In voorgestelde gebiedsopgaven is de verbindingen tussen beide provincies uitdrukkelijk wel gelegd.

De samenwerking tussen de acht overheden voor ons regioarrangement is nieuw.. De inhoud van dit regioarrangement is gebaseerd op bestaand beleid en (concept) omgevingsvisies:

- Gebiedsagenda EHZ;
- Regionale Energiestrategie 1.0 Noord-Veluwe;
- Regionale woondeal Noord-Veluwe 2022 - 2030;
- Woondeal Flevoland ZUND 2022-2030;
- Concept Landelijk Gebiedsplan Noord-Veluwe via nog op te stellen visiedocument Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG);
- (Concept) Omgevingsvisies Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde;
- VeluweAgenda 2030;
- Regionale Energiestrategie 1.0 Flevoland;
- Concept Flevolands Programma Landelijk Gebied.

De looptijd van het regioarrangement is 20 tot 30 jaar (2050). Dit betekent concreet dat de tijdshorizon verder ligt dan de tijdshorizon van de omgevingsvisies (2040). Dit is de reden dat er gebiedsopgaven zijn geformuleerd. Dit betreft ontwikkelkansen voor de toekomst die we willen onderzoeken.

De kracht van het regioarrangement is dat we de bovenliggende (ruimtelijke) vraagstukken in ons gebied samen en integraal oppakken. Door het verbinden van onze individuele waarden bereiken we meer voor onze inwoners. "Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder".

Het regioarrangement in schema

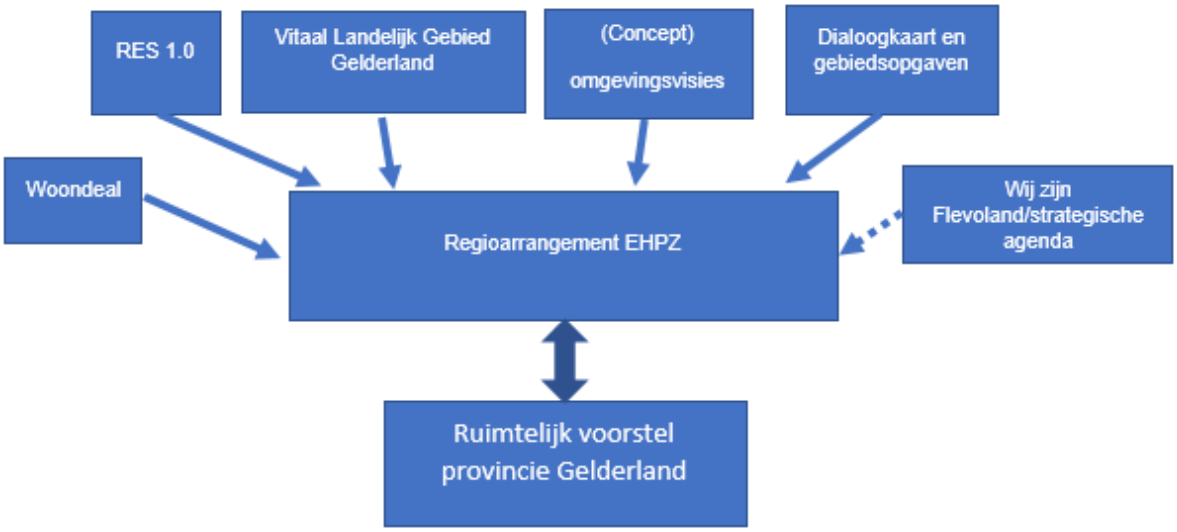

Proces februari- juli 2023

In deze periode lag het accent op de ruimtelijke puzzel; het vervaardigen van een dialoogkaart en mogelijke gebiedsopgaven. Op ambtelijk niveau zijn enkele werkateliers gehouden. Bestuurlijke afstemming vond plaats via de Bestuurlijke Integrerende EHPZ-tafel. Dit heeft geleid tot een tussenversie van het regioarrangement 2023. Deze versie is in juli besproken in de colleges (gemeenten en provincie) en is daarna gedeeld met de raden van Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde en Provinciale Staten. De gemeenteraden en Provinciale Staten zijn tussentijds ook via informatiebrieven in het proces meegenomen.

Proces augustus - december 2023

In deze periode zijn de vier gemeenteraden en Provinciale Staten geïnformeerd over het proces en de inhoud van de tussenversie van het regioarrangement. Op basis van deze bestuurlijke consultaties en drie ambtelijke werksessies is de tekst van het regioarrangement 2023 aangevuld, de kaart geoptimaliseerd en zijn de in juli voorgestelde gebiedsopgaven verfijnd.

Status Regioarrangement EHPZ 2023: Startdocument met agenderende werking

De bestuurlijke context is door de val van het Kabinet ten opzichte van juli veranderd. Dit heeft vooral gevolgen voor de opgaven van het landelijk gebied. In juli hoopten we bijvoorbeeld snel meer duidelijk te hebben over het landbouwakkoord.
Een belangrijk uitgangspunt voor het regioarrangement 2023 was dat deze gevuld zou worden met bestaand beleid. De feitelijke situatie is dat nog niet alle basisdocumenten, zoals de omgevingsvisies en de gebiedsagenda Noord-Veluwe zijn vastgesteld. De kaders van het Vitaal Landelijk Gebied Gelderland zijn nog in ontwikkeling en komen medio 2024 beschikbaar.

Tot slot

De lezer krijgt misschien de indruk dat het regioarrangement een bestuurlijke aangelegenheid is. Niets is minder waar: bij de concretisering van het regioarrangement, de gebiedsopgaven, worden inwoners, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties (triple helix) betrokken. Samen werken we aan de toekomst van de EHPZ-regio. Een handreiking voor samenwerking voor de komende 20 - 30 jaar. Dit regioarrangement 2023 is de eerste stap.

5 december 2023

Samenvatting

Inleiding
Het 'Regioarrangement EHPZ 2023', met de titel: "Handreiking voor samenwerking", markeert de start van een langjarige samenwerking (20 – 30 jaar) tussen twee provincies (Flevoland en Gelderland), vier gemeenten (Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde) en twee waterschappen (Vallei en Veluwe en Zuiderzeeland) met inwoners en partners (bedrijven en instellingen). Het regioarrangement heeft een agenderende werking voor gezamenlijke opgaven.

Drie landelijke opgaven
Het regioarrangement heeft als doel de bijdrage van de EHPZ-regio te concretiseren voor de drie landelijke opgaven:
1. Perspectief natuur en landbouw;
2. Ordenende netwerken mobiliteit, energie en (circulaire) economie;
3. Leefbare steden en regio's.

Het regioarrangement beschrijft doelen en ambities van de opgaven.

Positionering regioarrangement
Het regioarrangement vormt de basis voor het Ruimtelijk Voorstel dat de provincies bij het Rijk moeten indienen. Provincies en Rijk maken afspraken. Deze afspraken worden vastgelegd in het Ruimtelijk Arrangement. Dit zijn wederkerige bestuurlijke afspraken over de ruimtelijke inpassing en uitvoering van nationale opgaven, inclusief wat daarvoor nodig is aan instrumenten en middelen. Met het regioarrangement hebben we indirect invloed op de inhoud van de nieuwe nota Ruimte van het Rijk.

Waarom samenwerken in de regio EHPZ?
De gemeente Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde vormen samen een daily urban system. Een Daily Urban System (DUS) is een gebied waarbinnen zich de belangrijkste dagelijkse verplaatsingen (wonen, werken, leren en recreëren) afspelen. De regio EHPZ is één van de zeven regio's in de provincie Gelderland.

Regio EHPZ: Snelste regio van Gelderland
De regio EHPZ is de snelste regio (gestart februari 2023) van de provincie Gelderland. In minder dan één jaar is invulling gegeven aan een gezamenlijke ruimtelijke puzzel, waarin de voorgestelde aanpak door onze regio voor de drie landelijke vraagstukken: perspectief natuur en landbouw (o.a. stikstofvraagstuk), Ordenende netwerken (mobiliteit, energie en (circulaire) economie) en Leefbare steden en regio's (wonen) is weergegeven. Het voorstel is om aan de slag te gaan met een Strategische Ruimtelijke Visie EHPZ (doel: versterken DUS) en zes gebiedsopgaven.

Provincie Flevoland
De provincie Flevoland heeft een ander proces gevolgd. Door de provincie, het waterschap en de zes gemeenten is in het manifest 'Wij zijn Flevoland' aangegeven hoe Flevoland een bijdrage levert aan de landelijke opgaven. Met het Rijk is een strategische agenda 'Over de brug komen', inclusief een dynamische uitvoeringsagenda, gesloten.

Sturende principes
Bij de toekomstige ontwikkelingen zijn de sturende principes: ruimtelijke kwaliteit, water en bodem sturend en brede welvaart. Wat dit concreet betekent gaan we de komende jaren met elkaar ontdekken tijdens de EHPZ-visievorming en het werken aan de gebiedsopgaven.

Brede welvaart in de regio

Het Planbureau voor de Leefomgeving hanteert de volgende definitie: “Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Bovendien betreft het niet alleen de kwaliteit van leven in het ‘hier en nu’, maar ook de effecten van onze manier van leven op het welzijn van mensen ‘elders’ (buiten de regio) en ‘later’ (toekomstige generaties)”. Het Rijk verankert het monitoren van brede welvaart in de rijksbegroting. Monitoring van brede welvaart zal ook voor onze regio belangrijk worden. De dingen die we doen, doen we voor immers voor de inwoners.

Bestaand beleid

Vanaf de start van het proces voor het samenstellen van het regioarrangement en ruimtelijk puzzel was het uitgangspunt dat bestaand beleid in het regioarrangement wordt opgenomen. Dit betreft bijvoorbeeld de Woondeal Noord-Veluwe 2022 – 2030 en de Regionale Energie Strategie 1.0. Toch zijn ook de laatste ontwikkelingen meegenomen zoals bijvoorbeeld de urgente aanpak van de netcongestie (Energiesysteem toekomstbestendig). De opgaven voor het landelijk gebied, zoals vastgelegd in het concept Landelijke Gebiedsplan Noord Veluwe, zijn nog niet bestuurlijk geaccordeerd. De kaders van het visiedocument Vitaal Landelijk Gebied Gelderland zijn nog in ontwikkeling en komen medio 2024 beschikbaar. Ook is er medio 2023 geen landbouwakkoord tot stand gekomen. Voor het Perspectief natuur en landbouw geldt dan ook dat er nog geen sprake is van uitgewerkt beleid.

Randvoorwaarden en wederkerigheid

Het regioarrangement agendeert ook de randvoorwaarden (wederkerigheid) richting provincie en Rijk bij ons aandeel in de drie landelijke opgaven. Dit heeft betrekking op de inhoudelijke thema’s, zoals bereikbaarheid en duurzaam veilig. Maar dit gaat ook over de grillige grenzen van het Natura 2000 gebied, waarover we afspraken met het Rijk willen maken (Natura 2100).
Het meest urgente vraagstuk is de energievoorziening in de regio EHPZ en de regio Kop van de Veluwe. Hiervoor is een actieplan opgesteld. De levering en teruglevering van energie blijft zeker tot 2030 een actueel vraagstuk en kan ontwikkelingen (o.a. wonen en werklocaties) belemmeren. Bij wederkerigheid gaat ook over(financiële) ondersteuning bij de (gebieds)opgaven.

Opgaven 2024

Het regioarrangement 2023 is een startdocument met agenderende werking. In het regioarrangement staan voor 2024 op de rol:

a) Starten met het opstellen van een Ruimtelijke Strategische Visie EHPZ. In deze visie willen we ons gezamenlijk profiel beschrijven en onderzoek doen naar mogelijkheden van versterking van het Daily Urban System;
b) Plan van aanpak en (gefaseerd) opstaren gebiedsopgaven:
    1. Bosfront;
    2. Dynamisch landschap;
    3. Besloten landschap koesteren;
    4. Huinen EHPZ;
    5. GEUS;
    6. Zeewolde.

Besluiten:

De colleges van Gedeputeerde staten van Flevoland en Gelderland, de gemeenteraden Van Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde en de algemeen besturen van waterschap Vallei en Veluwe en waterschap Zuiderzeeland worden uitgenodigd om de volgende besluiten te nemen:

1. Kennis te nemen van het "Regioarrangement EHPZ 2023; Handreiking voor samenwerking".
   Toelichting: het regioarrangement EHPZ bevat geen nieuw beleid en nog niet alle basisdocumenten zijn vastgesteld. Daarom kan worden volstaan met 'kennis te nemen van'.
2. In te stemmen met de opgaven van de Regio EHPZ, zoals opgenomen in het agenderende hoofdstuk 6.
   Toelichting: met het instemmen met de gebiedsopgaven en het opstellen van de Ruimtelijk Strategische Visie wordt 'groen licht' gegeven voor het opstarten van het vervolgproces, zoals het opstellen van plannen van aanpak. In verband met de (financiële) consequenties worden de plannen van aanpak in 2024 voor besluitvorming voorgelegd.
3. De intentie uit te spreken tot langjarige regionale samenwerking in het kader van het regioarrangement EHPZ
   Toelichting: het regioarrangement kent een looptijd van 20 – 30 jaar. We gaan met acht overheden (twee provincies, vier gemeenten en twee waterschappen) een langjarige samenwerking aan vanuit onze eigen verantwoordelijkheden.

1 Waarom een Regioarrangement voor Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde

1.1 Aanleiding

We hebben als gemeente, waterschap, Rijk en provincie veel plannen op het gebied van wonen, infrastructuur, natuur, landbouw, recreatie, bedrijven en onze energievoorziening[1]. En we moeten generatieoverstijgende problemen oplossen op het gebied van stikstof en klimaat en de kwaliteit van ons bodem en het watersysteem. Ook hebben we de zorg voor voldoende grond- en drinkwater. Veel ruimtevragers als wonen, recreatie, natuur en landbouw overlappen elkaar en onze ruimte is schaars. Daarom moeten we slimme keuzes maken voor de korte én lange termijn. Dat kunnen we niet alleen en is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken overheden.

Het Rijk wil weten wat er vanuit de nationale opgaven ruimtelijk wel of niet kan in de provincie Gelderland. Voor de overheden in Gelderland vraagt dit om een eenduidige koers voor de komende 25 jaar. In dit regioarrangement leggen we met elkaar vast wat onze gezamenlijke agenda en ambitie is voor de regio EHPZ. En welke afspraken we daarbij maken met elkaar, op basis van een gezamenlijke agenda die aansluit bij de identiteit en de ambitie van Gelderland en deze regio.

Om de grote opgaven gerealiseerd te krijgen, hebben we elkaar hard nodig. Daarom is dit regioarrangement onderdeel van een langjarige samenwerking in de regio. Zo zorgen we met elkaar voor welvaart en welzijn voor deze en volgende generaties in Gelderland en in de regio EHPZ in het bijzonder.

Het bijzondere aan dit regioarrangement voor de gemeenten Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde is dat er twee provincies (Flevoland en Gelderland) en twee waterschappen (Zuiderzeeland en Vallei en Veluwe) betrokken zijn. Bij de voorbereiding van dit regioarrangement hebben alle bestuurlijke partijen via de bestuurlijke integrerende EHPZ-tafel inbreng gehad. Daarnaast is op 4 juli 2023 versie 0.6 in alle vier de colleges ter kennisname gebracht en doorgestuurd naar de gemeenteraden. In het najaar zijn alle vier de gemeenteraden geïnformeerd over het regioarrangement in een informatiebijeenkomst of beeldvormende commissievergadering.

De provincie Flevoland heeft samen met het waterschap en de zes gemeenten (één regio) in het manifest 'Wij zijn Flevoland' aangegeven hoe Flevoland een bijdrage levert aan de landelijke opgaven. Met het Rijk is een strategische agenda 'Over de brug komen', inclusief een dynamische uitvoeringsagenda, gesloten. Het toekomstperspectief bestaat uit drie pijlers: vitale dorpen en steden, toekomstige regionale economie en robuust natuurlijk fundament. Er is sprake van een verscheidenheid aan ruimtelijke oriëntaties. Flevoland maakt deel uit van verschillende regionale netwerken, zoals de Metropoolregio Amsterdam (MRA), regio Zwolle en de regio Ermelo, Harderwijk en Zeewolde. De gemeenten Ermelo, Harderwijk en Zeewolde hebben in 2022 samen met de provincies Flevoland en Gelderland een gebiedsagenda vastgesteld. Op aangeven van de provincie Gelderland is in afstemming met de provincie Flevoland, de gemeente Putten voor het regioarrangement toegevoegd aan de EHZ-regio. Vanuit het perspectief van het regioarrangement spreken we over de EHPZ-regio. Voor de gebiedsopgave landelijk gebied zoekt de gemeente Putten aansluiting bij de regio Foodvalley.

[1] Hieronder verstaan we het creëren van aanbod van duurzame energie, (het sturen van) de vraag naar duurzame energie, het zo optimaal mogelijk benutten van de bestaande en nieuw aan te leggen energie-infrastructuur (inclusief balanceren van vraag en aanbod door opslag van energie en omzetting van energie in andere energiedragers. We kijken naar de samenhang in het energiesysteem, waarbij we kijken naar zowel elektronen, moleculen als warmte.

1.2 Wat is een regioarrangement

In het regioarrangement beschrijven we de gezamenlijke ambities, doelen en opgaven voor de leefomgeving in regio EHPZ voor de komende tijd vanuit de drie hoofdopgaven: verstedelijking en wonen, energievoorziening en landelijk gebied. Dit doen we met een regionaal perspectief 2030 en een doorkijk naar 2050. Het uitgangspunt is dat met het regioarrangement in aanvang geen nieuw beleid wordt vastgesteld. Daar waar bijstelling van bestaand beleid nodig is, is het regioarrangement agenderend voor bestuurlijk en politieke besluitvorming bij de betreffende overheden.

De zeven regioarrangementen in Gelderland vormen de basis van het provinciale, ruimtelijke voorstel aan het Rijk. Daarop maken wij verdere afspraken met het Rijk en leggen dit vast in wat het ruimtelijk arrangement heet. Dit zijn wederkerige bestuurlijke afspraken over de ruimtelijke inpassing en uitvoering van nationale opgaven inclusief wat daar voor nodig is aan instrumenten en middelen.

Het regioarrangement staat voor een langjarige samenwerking, met daarbinnen afspraken over verdeling van rollen en verantwoordelijkheden, uitvoering van maatregelen en de inzet van instrumenten, zoals het aanwijzen van gebieden waarvoor een gebiedsprogramma dient te worden opgesteld. In deze samenwerking zijn we gelijkwaardig en niet gelijk; we hebben ieder onze eigen verantwoordelijkheden. Voor de uitvoering van onderdelen van het regioarrangement bieden we elkaar de mogelijkheid om de eigen verantwoordelijkheid te bepalen en af te spreken, vanuit de gezamenlijke ambities en doelstellingen voor de hele regio.

Participatie met maatschappelijke organisaties vindt met name plaats bij het opstellen van de gebiedsprogramma's. Deze bevatten een integrale gebiedsvisie met ruimtelijk perspectief en scenario's voor integrale oplossingen voor doelen en ambities die in het regioarrangement zijn meegegeven. Hier hoort een opsomming bij van maatregelen, projecten en instrumenten die nodig zijn voor de uitvoering op gebiedsniveau. Ook beschrijft het de uitvoeringsorganisatie en de wijze van monitoring van de voortgang. Het gebiedsprogramma wordt vastgesteld door bevoegde gezagen in het gebied (de drie overheden).

Dit regioarrangement is dynamisch; we actualiseren dit document als daar aanleiding toe is. Bijvoorbeeld omdat we opgaven moeten bijstellen. In voorliggende versie zijn de opgaven voor de regio's helder benoemd inclusief hun onderling samenhang. We staan stil bij wat dit vraagt van de uitvoering en hoe de opgaven aansluiten bij bestaand beleid van de gemeenten, waterschappen, provincie en, zover mogelijk, het Rijk. Daarnaast maken we een doorkijk wat er in de versie van eind 2023 kan worden opgenomen. Bijvoorbeeld in welke mate en hoe abstract of concreet daarin al ruimtelijke keuzes gemaakt kunnen worden.

Het regioarrangement is primair gericht op het integraal en interbestuurlijk oplossen van ruimtelijke vraagstukken tot 2050. Het is een enorme puzzel om alle wensen en ambities in de beschikbare ruimte in te passen. Maar laten we niet vergeten dat wat we doen, we voor en met onze inwoners doen! Naast de (fysieke) leefbaarheid in de regio, stad, dorpen en wijken is ook het welbevinden van mensen belangrijk. Deze component voegen wij toe aan ons regioarrangement.

2 Wat voor regio zijn we?

2.1 Waarden en kwaliteiten van de regio

Het profiel van onze EHPZ-regio is nog niet bepaald. Hieronder volgt een algemene beschrijving. Het bepalen van een gezamenlijk profiel als onderdeel van de ruimtelijke strategische visie is een van de eerste opgaven.

De gemeenten Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde omsluiten het Wolderwijd en het Nuldernauw. De vier gemeenten zijn onderdeel van hetzelfde Daily Urban System (Tordoir). Wij ontwikkelen ons naar een zelfvoorzienende regio, gelegen tussen economisch sterke regio's.

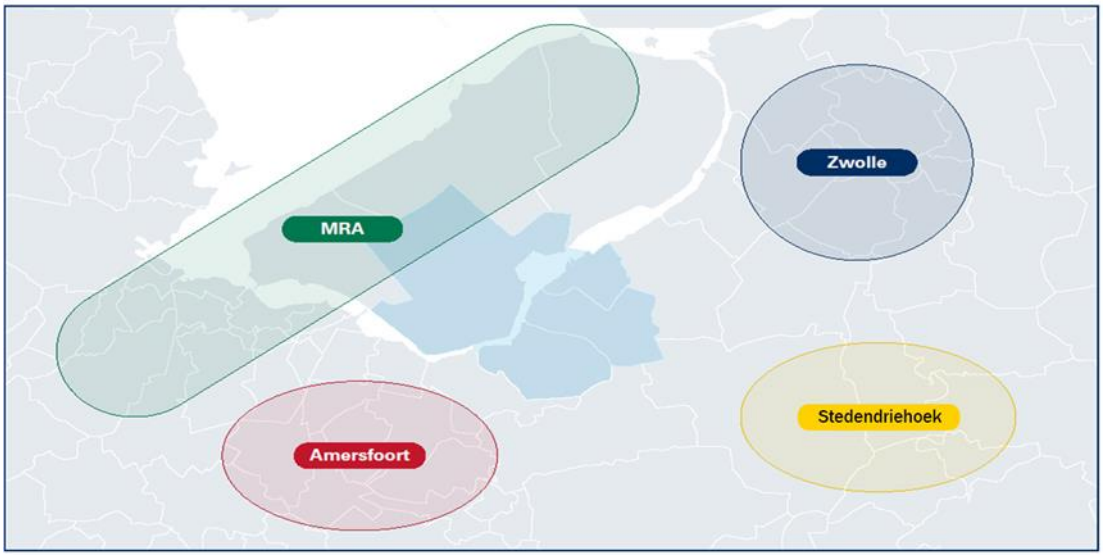

De vier gemeenten brengen verschillende kwaliteiten in. De landschappelijke kwaliteit met historische landgoederen, de bossen en heidevelden van Ermelo en Putten, de stedelijke en historische kwaliteit met de regionale voorzieningen van Hanzestad Harderwijk en de ruimtelijke kwaliteit met natuur, landbouw en het dorpse karakter van Zeewolde en Putten. De kracht van deze regio ligt in verbinding tussen de steden Amersfoort - Zwolle en tussen het groen van de Veluwe en het blauw van de Randmeren. Ook de combinatie tussen het 'oude en 'nieuwe' land is uniek. Mensen willen hier graag wonen. Vlakbij de Randstad en diverse andere steden om de hoek, zoals Amersfoort, Almere, Apeldoorn, Lelystad en Zwolle.

Wat betreft de werklocaties valt op dat Harderwijk het grootste aaneengesloten regionale bedrijventerrein in de provincie Gelderland heeft. Bedrijven willen zich hier graag vestigen in deze regio, omdat de arbeidsethos hoog is.

Kenmerkend voor de regio is hoe de gemeenschappen door elkaar heen lopen. Je kunt kiezen voor ruimte en groen, of je woont juist graag in een stedelijke gemeenschap, maar werkt of recreëert in de regio. Verhuizingen vinden veel binnen de regio plaats en ook voor werk en recreëren wordt graag gebruikgemaakt van het hele gebied. Juist die combinatie en vervlechting van verschillende woon-, leef- en werkklimaten is een kwaliteit van deze regio.

De vier gemeenten liggen verspreid over twee provincies: Flevoland (Zeewolde) en Gelderland (Ermelo, Harderwijk en Putten). Harderwijk heeft met ongeveer 48.800 de meeste inwoners van de vier en ook de hoogste bevolkingsdichtheid. De gemeente heeft een sterk stedelijk karakter en een hoge

omgevingsadressen dichtheid. Qua oppervlakte is Harderwijk verreweg de kleinste gemeente. Ermelo is minder stedelijk en heeft circa 27.500 inwoners een groot buitengebied. Putten heeft een dorps karakter met ongeveer 24.600 inwoners en een groot buitengebied. Zeewolde (circa 23.300 inwoners) is ook weinig stedelijk en heeft met 92 inwoners per km2 een zeer lage bevolkingsdichtheid, omdat het landoppervlakte van de gemeente in verhouding tot de drie andere gemeenten groot is.

Wonen

Mede door de hoge woningprijzen in de Randstad en het toenemende thuiswerken sinds de coronacrisis, wint het gebied aan populariteit. De prognose is dat de bevolking van Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde de komende jaren blijft stijgen. In deze laatste gemeente zelfs met 20% tot aan 2050. Alles wijst erop dat de vraag naar woningen in het gebied de komende decennia blijft groeien. De woningvoorraad moet dus uitgebreid worden, zoals ook al (deels) is voorzien bij Oosterwold. Waarbij er aandacht moet zijn voor hoe de vier gemeenten complementair kunnen zijn en hoe inwoners binnen de grenzen daarvan een passende woonlocatie kunnen vinden.
In de woondeals is vastgelegd dat we tot en met 2030 in totaal 10.100 woningen bouwen. Deze woningen worden gerealiseerd in de eigen gemeenten. Voor de periode na 2030 wordt met name in Harderwijk de ruimte voor het realiseren van woningen schaars.

2.2 Afwegingen en keuzes

Randvoorwaarde voor het schrijven van dit hoofdstuk is de beschikbaarheid van een gezamenlijk profiel van het gebied en vier vastgestelde omgevingsvisies. Op basis hiervan kunnen we werken aan een gezamenlijke Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ in 2024. De invulling van dit hoofdstuk volgt in een volgende versie van het regioarrangement.

3 Sturende principes

3.1 Inleiding: Sturen op ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid

De voorliggende opgaven wonen, werken, natuur, landbouw, mobiliteit, recreatie en nieuwe energievoorzieningen concurreren met elkaar om de ruimte in de regio. Bij het maken van toekomstplannen moeten we rekening houden met de gevolgen van een veranderend klimaat. We zijn een florerende regio en willen dit graag behouden, met welvaart en welzijn voor deze en volgende generaties. Daarom houden we rekening houden met de bestaande ruimtelijke kwaliteit in onze regio, de regionale identiteiten en karakteristieken, de sturende principes van bodem en water, en het welzijnsbevinden van de bewoners. Dit wordt in de navolgende paragrafen beschreven.

3.2 Ruimtelijke kwaliteit

(Uit: streekgids Randmeerkust, onderdeel EHP)

3.2.1 Landschappelijke karakteristiek

Zand raakt de Zuiderzee

Het deelgebied ligt tussen de voormalige Zuiderzeekust en de stuwwal van de Veluwe in en vormt een gradiënt van hoog naar laag. Het hoogteverschil van de kustlijn tot de bosrand aan de voet van de stuwwal is hier ongeveer 10 meter over 2- 3 km. Aan de rand van de stuwwal treedt kwel aan de oppervlakte, wat in beken zoals de Horstse beek en Volenbeek haaks op het reliëf wordt afgevoerd naar de voormalige Zuiderzee.

Bijzonder is dat op een aantal plekken, zoals het centrum van Harderwijk, Horst en 't Oever bij Putten de zandige uitlopers van de stuwwal direct raken aan de kustlijn, zonder tussenliggend veengebied zoals dat elders wel het geval is.

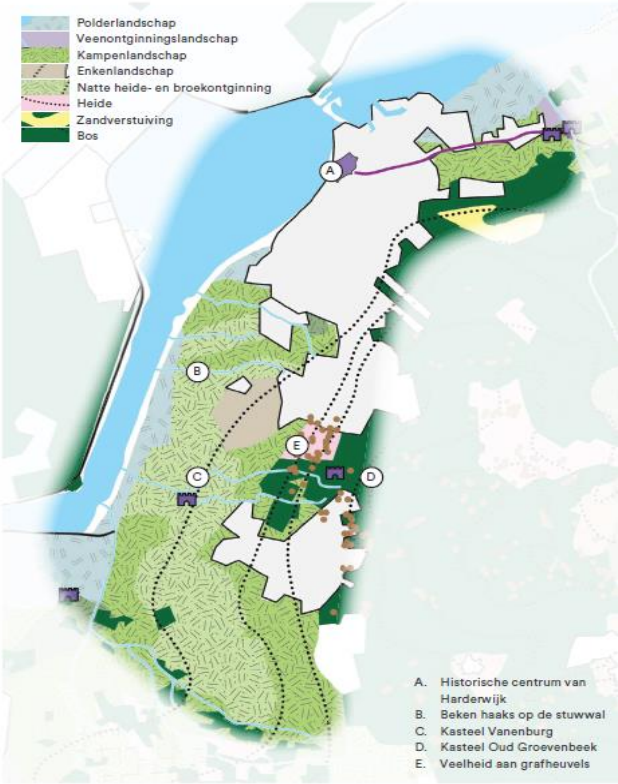

Landschapsmozaïek op de zandige flank van de stuwwal

Langs de bosrand van de Veluwe en op dekzandruggen die als uitlopers richting de Randmeerkust gaan, ligt een kleinschalig half-open coulissenlandschap met een afwisseling van oude bouwlanden, houtwallen, buurtschappen, lanen, landgoederen en parkbossen. Tussen deze ruggen ligt een landschap van jonge heide- en broektontginningen met meer rechtlijnige wegen en verspreide bebouwing. Het onderscheid tussen deze landschappen is veelal vervaagd, doordat veel van de oorspronkelijke houtwallen verloren zijn gegaan.

Langs de kust van de voormalige Zuiderzee ligt een smal voormalig kwelderlandschap met een onregelmatige blokverkaveling tussen het zandlandschap en de kustlijn. Het gebied is nooit bedijkt en direct langs de waterkant ligt een reeks strandwallen. Deze zijn tegenwoordig echter bijna onherkenbaar ingericht als recreatielandschap langs de randmeren, gescheiden van het achterland door de A28.

Adellijk erfgoed
Langs de beken liggen oude landgoederen, zoals aan de Groevenbeek/Volenbeek en de Kronkel het landgoed Oud Groevenbeek, kasteel Vanenburg en Landgoed Volenbeek.

3.2.2 Openheid, beslotenheid en ruimtebeleving

De open enkcomplexen
Op de flank van de Veluwe lagen oorspronkelijk grote aanéengesloten enkcomplexen, zoals van Harderwijk tot Hierden, bij Ermelo en bij Putten. Veel van deze enken zijn verdwenen onder de uitbreidingen van de kernen, maar deels zijn ze nog zichtbaar in het landschap en vormen ze waardevolle open ruimtes in het kleinschalige landschap.

De openheid van het kustlandschap en de randmeren
De onbedijkte kust van de voormalige Zuiderzee overstroomde voorheen regelmatig en daarom stonden hier geen bomen of bebouwing. De kweldergebieden waren in gebruik als weiland en vormen vandaag de dag nog steeds open ruimtes samen met de randmeren.

Zichtlijnen op Veluwemassief en randmeren, inclusief het nieuwe land van Flevoland
Vanuit de open gebieden steekt de beboste stuwwal van de Veluwe als heuvel af aan de horizon en is van ver te zien. Ook heeft men verre zichten over de randmeren, met op de achtergrond het nieuwe land van Flevoland met de dijk en de bossen. Het zeegevoel is nog aanwezig, door de verre zichten over het Wolderwijd en het Veluwemeer in het noorden.

Landschappelijke bakens
Bakens in het landschap worden gevormd door de kerktorens van de dorpen, het Waterfront van Harderwijk en de moderne windturbines in Flevoland.

3.2.3 Ordende structuren

Hierdense beek

De Hierdense beek is een grote beek vanuit het achterland rondom Staverden. Het landgoed de Essenburg is gekoppeld aan de beek en rondom de beekmonding in het Veluwemeer liggen hoge ecologische waarden. De beek ligt verstop in het landschap en is vooral ter hoogte van spoorlijn en snelweg moeilijk traceerbaar.

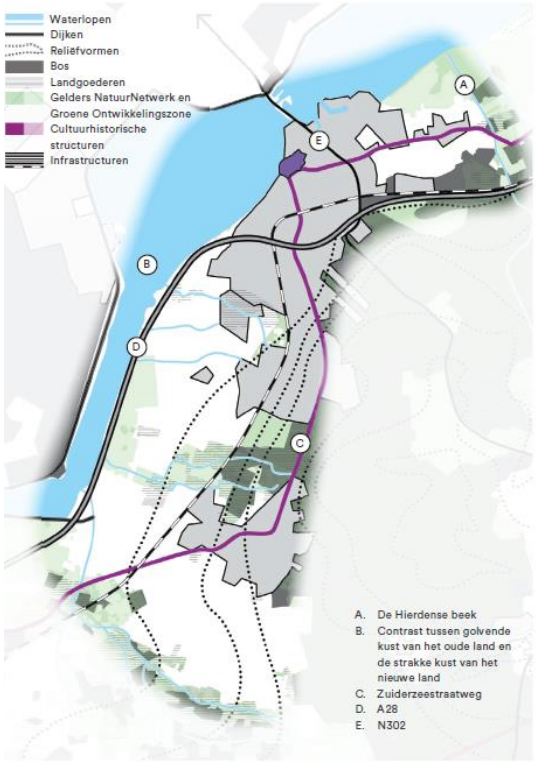

Randmeerkust met onderscheid tussen het oude en nieuwe land

De golvende kustlijn van de voormalige Zuiderzee staat sterk in contrast met de bedijkte kustlijn van het 'nieuwe land' van Flevoland. Het 'Oude land' is hier onbedijkt en haaks op de kustlijn monden van oudsher kronkelende beken vrij uit in de randmeren. De oeverlijn vormt deels een belangrijke ecologische verbinding.

Historische Zuiderzeestraatweg van Amersfoort naar Zwolle

De Zuiderzeestraatweg is de weg op de flank van de Veluwe langs de grotere kernen als Putten, Ermelo en Harderwijk, die de historische verbinding vormt tussen de het westen en Zwolle. Tussen de dorpen en steden liggen landelijke wiggen met bos, landgoederen en agrarisch gebied.

A28 als belevingslijn van randmeer naar Veluwe

Strak langs de Randmeerkust loopt de snelweg A28 tussen Amersfoort en Harderwijk.
Vanaf de weg heeft men fraaie zichten over de randmeren en het open voormalig kwelderlandschap, maar de weg vormt ook een enorme barrière tussen de meren en het binnenland. Bij Harderwijk en Ermelo loopt de snelweg door het stedelijk weefsel en gaat vervolgens door het bos van de Veluwe door richting Zwolle.

N302 als belevingslijn van het oude naar het nieuwe land

De weg van de Veluwe via Harderwijk naar Flevoland vormt een sterke belevingslijn van het oude naar het nieuwe land. Van het bos van de Veluwe loopt de weg door de stad en gaat vervolgens onder het randmeer door naar het nieuwe land.

3.2.4 Stad- en landrelaties

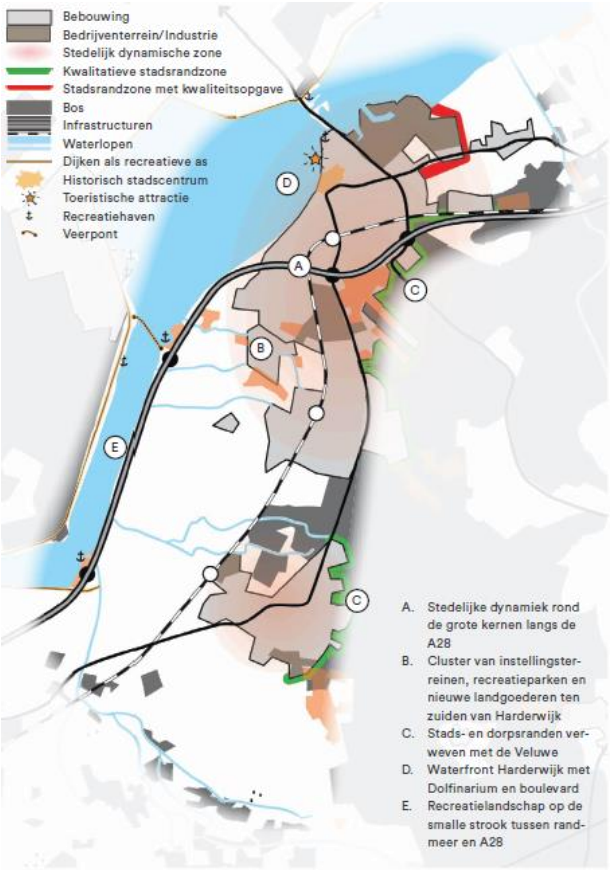

Dynamisch gebied op korte afstand van de A28

De snelweg A28 zorgt voor een goede bereikbaarheid van het gebied en een prettig vestigingsklimaat. Er is vooral veel stedelijke dynamiek rondom de kernen Harderwijk, Ermelo en Putten met onder andere de ontwikkeling van bedrijventerreinen, nieuwe woonwijken en tussen Harderwijk en Ermelo een groot cluster van oude instellingsterreinen, recreatieparken en nieuwe landgoederen.
Het gebied biedt verder een prettig woonklimaat door het verspreid en landelijk wonen op de zandgronden, met de randmeren en de bossen van de Veluwe beide op fietsafstand. Rondom de kernen liggen groene uitloopgebieden als de Hierdense Enk, Parkzone Ermelo en de bossen van de Veluwe. Zuiderzeestad Harderwijk Harderwijk vormt van oudsher de grootste stad aan de Gelderse Zuiderzeekust.
De stad ligt met haar historische centrum aan het water en ten noorden van de weg naar Flevoland ligt het industrieterrein Lorentzhaven en aan de zuidkant het Waterfront van Harderwijk, met Dolfinarium, jachthavens en boulevard. Concentratie van recreatieve voorzieningen langs de bosrand en Randmeerkust In de bosrand van de Veluwe ligt een grote hoeveelheid verblijfsrecreatie met campings en vakantieparken.
Tussen de randmeren en de A28 ligt een smalle strook met recreatievoorzieningen als jachthavens, golfparken en zwemstranden.

3.2.5 Landschap en erfgoed

Groenblauw

De verstedelijkende omgeving van Harderwijk-Ermelo-Putten vraagt om goede balans met het omliggend landschap. Creëer hier een gebiedsgericht project met als doel een regionaal landschapspark. Hierbinnen worden zaken als landschapsherstel, recreatie, ecologie, landbouw, energie, erfgoed en water- en klimaatopgaven met elkaar verweven. Zet hierbij specifiek in op stevig beboste ‘kapen’ als dragers voor recreatieve ontwikkelingen (Horst, Nulde), versterk het landschapsmozaïek en de kleinschaligheid op de flanken, versterk de openheid van de polders ten westen van de Waterweg, draag bij aan het vernatten van het natuurlijke beekdalen (Groevenbeek/Volenbeek en Horstsche beek) en zorg voor aantrekkelijke recreatieve verbindingen. Zorg voor het open houden van landschappelijke tussengebieden tussen de kernen op de flank door deze te bestempelen en in te richten als groene wiggen.

Hanzestad Harderwijk aan de Zuiderzeekust

De historische Hanzestad Harderwijk (en Elburg en Hattem in de zusterregio) dragen bij aan de attractie van de regio voor bewoners (leefklimaat) en bezoekers (toerisme). Instandhouding van het erfgoed kan gepaard gaan met het versterken van de toeristisch-recreatieve kracht van de stad.

Beleving van natuur en een stokoud land op de Veluwe

Het Veluwemassief binnen Ermelo, Harderwijk en Putten is bijzonder rijk aan (zichtbare) archeologische relicten. Natuurontwikkeling en toeristische ontsluiting leveren kansen op om tegelijk de beleving van de prehistorie te versterken, aansluitend bij het regionale initiatief hiervoor.

Landgoederenland van Putten (en Nijkerk)

In Putten ligt een zeldzaam gaaf en oud landschap waar op het natuurlijke landschap landgoederen liggen (Oldenaller, Kruishaar, Gerven en Hell). Deze zone loopt door in de gemeente Nijkerk. Hier liggen kansen om het oude landschap nieuwe betekenis te geven bij het vergroten van de biodiversiteit op basis van bodem en ondergrond, het verduurzamen van de landbouw en het versterken en vernieuwen van de functies in de agrarische gebouwenzwermen. In samenwerking met eigenaren en pachters.

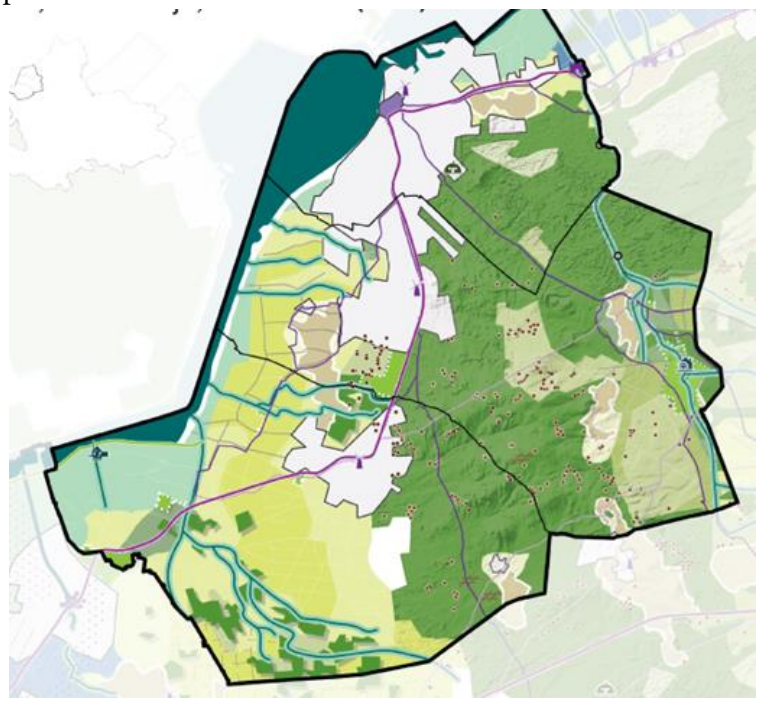

Erfgoed/recreatie en toerisme

1. Landgoederen zijn verspreid over de regio. Erfgoed is interessant voor recreatie en toerisme
2. We nemen deel aan de netwerkorganisatie Veluwe-op-1. Er ligt een samenwerkingsovereenkomst tussen ongeveer 40 Veluwse partijen en gezamenlijk onderschrijven we de ambitie beschreven in de VeluweAgenda 2030;
3. De spreiding van toeristen over het gebied wordt steeds belangrijker, ook wel bestemmingsmanagement genoemd. Spreiding qua drukte maar ter plekke wel gecontroleerde stromen. Hier zijn de routenetwerken, ontvangstlocaties en de belevingsgebieden een middel voor;
4. Ook de Randmeren vormen een kans, ook wel vanuit het belevingsgebied “de Veluwse Kust” genoemd. Door dit gebied beter te ontwikkelen wordt het Veluwemassief ontlast. Het ontwikkelen van dit gebied als aantrekkelijk toeristisch gebied draagt bij aan bestemmingsmanagement. Het ontwikkelen van een Veluwse Kust ontvangstlocatie op het grondgebied van de gemeente Ermelo of Putten in samenwerking met Leisure Lands, als verbindende factor tussen de gemeenten wordt in de komende tijd nader onderzocht.
5. Regio EHPZ is hét watersportgebied van de Veluwe en zeer intrek bij vooral de Duitse toerist. Leisureland benadrukt deze kwaliteit van dit gebied door de stranden Nulde en Horst te positioneren als Veluwe aan Zee. Daarnaast wordt in Harderwijk aan de Boekhorstlaan een ontvangstlocatie ontwikkeld;

6. Het inzetten op duurzame mobiliteit, zoals het stimuleren van fietsen en het OV is ook in recreatie en toerisme een belangrijk speerpunt. De recreatieve ontsluiting van de Veluwe via OV kan een boost krijgen wanneer Harderwijk een intercitystation krijgt;
7. Recreatie en toerisme is voor ons gebied van enorm economisch belang. Zowel qua verblijf (campings, hotels, vakantieparken) als dagrecreatie (Hanzestad en musea). Daarnaast wordt recreatie en toerisme ingezet als middel wat bijdraagt aan ons welzijn en de leefbaarheid van een gebied vergroot;
8. Vakantieparken hebben een opgave in het verder verduurzamen en natuurinclusief ontwikkelen;
9. Het is belangrijk dat het platteland zich ontwikkeld als aantrekkelijk gebied voor recreant en toerist om zo te voorkomen dat de kwetsbare natuur op het Veluwemassief onder te hoge recreatiedruk bezwijkt. Nieuwe recreatieve routes en hoogwaardige beleving zijn hier noodzakelijk;
10. Overnachtingsplaatsen is aandachtspunt.

3.3 Bodem en water sturend

Het water en bodemsysteem is de laatste decennia verslechterd. Wij komen steeds meer tot het besef dat water en bodem van het grootste belang zijn voor onze existentie. Zonder een vitaal water en bodemsysteem geen gezond voedsel en geen gezonde mens! Wij zetten daarom in op het verbeteren van het systeem.

Sinds de kamerbrief van november 2022 staat water en bodem als sturend principe centraal op de agenda van ruimtelijke ordening en inrichting. Het doel is om een veerkrachtig en duurzaam water- en bodemsysteem te behouden of herstellen, waarmee ook in de toekomst zoveel mogelijk functies gediend kunnen worden. Een belangrijk deel van de oplossing is het creëren van meer ruimte voor natuurlijke processen. Om dit te bereiken zijn de uitgangspunten in de Rijksbrief water en bodem sturend vertaald naar een Gelders provinciaal handelingsperspectief Water en Bodem Sturend. Daarin staan de volgende principes:

- Ruimte voor water, te weten: de rivieren, rivierwater binnendijks, toekomstige dijkversterkingen en water in regionale systemen.
- Voldoende water: veerkrachtige watersystemen, ruimte voor waterberging en water vasthouden (ook in de bodem), hogere grondwaterpeilen rond natuurgebieden, voldoende drinkwaterbronnen en waterbesparing. 'In het proces om te komen tot verkleining en/of verdere invulling van de drinkwaterreserveringsgebieden (locatiekeuze, ontwerp en inpassing van de uiteindelijke drinkwaterwinning) maken we een integrale afweging met andere gebruiksfuncties.
- Schoon water en schone bodem: water- en bodemkwaliteit op orde, bronnen van verontreinigingen worden aangepakt, voorkom lozingen van schadelijke stoffen uit industrie en RWZI, beperk gebruik van nutriënten en bestrijdingsmiddelen.
- Vitale en efficiënt geordende bodem; regie op de ondergrond, behoud waardevolle bodems, duurzaam bodembeheer, verminder verstoring van de bodem en zet in op hergebruik, prioriteit aan preventie en sanering bodemverontreiniging, afdekking van de bodem tegengaan.
- Een groene, klimaatadaptieve gebouwde omgeving.

Waterwinning/grondwater

Er zijn verschillende waterwingebieden. De kabinetsbrief (nov. 2022) over Water- en Bodem-sturend moet ook binnen EHPZ handen voeten krijgen. Het streven naar een natuurlijk water- en bodemsysteem is (letterlijk en figuurlijk) de basis voor alle toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen?)

1. Verschillende beken/watergangen moeten worden hersteld, zodat water langer kan worden vastgehouden. (De provincie heeft in maart 2023 bestuurlijk het verzoek gedaan om een haalbaarheidsonderzoek te doen naar het realiseren van een "Wateraccu Veluwe". Met zo'n accu wordt de grondwatervoorraad op de Veluwe aangevuld. Dit jaar (2023) volgt ambtelijk een uitvraag voor dit onderzoek (= actiepunt regionaal ambtelijk overleg water en klimaatadaptatie - AOWK).
2. De grote 'watervragers' worden mogelijk een probleem. (Belangrijk hierbij: volgens de modellen (op basis van klimaatscenario's) moeten we rekening houden met méér hemelwater. De metingen van grondwaterstanden op de Veluwe laten echter een dalende trend zien. Oorzaak is waarschijnlijk heel veel meer verdamping door langer groeiseizoen en droger/heter voorjaar en zomer als gevolg van klimaatverandering).
3. Uiterlijk 2027 moet voldaan zijn aan de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Dit kan zich ontwikkelen als een vergelijkbaar dossier als het stikstofdossier. (Op de kaarten worden vaak KRW-watergangen vermeld, maar ook de overige watergangen (vooral de voormalige HEN/SED-watergangen) vragen om aandacht. Hetzelfde geldt voor de kwaliteit van het grondwater, vooral (uiteraard) in de grondwaterbeschermingsgebieden).

Watertekort en verdroging

Weersextremen worden het nieuwe normaal. In een paar jaar tijd hebben we meermaals te maken gehad met grote wateroverlast en extreme droogte. De extremiteiten van nu (lange droogtes, wateroverlast door clusterbuien en hoge rivierafvoeren in zomer en winter) zijn straks mogelijk het nieuwe 'normaal'. Dat vraagt aanpassing in termen van meer en langer water vasthouden, sterker fluctuerende peilen in landelijk en stedelijk gebied en het accommoderen van hogere rivierafvoeren. Maar ook voor een nieuwe samenhang van functies in het buitengebied, inclusief een passende agrarische productie. We moeten duiden welke gebieden nodig zijn voor waterberging, waterbuffering en waar we de grondwaterstand moeten verhogen om droogte op te kunnen vangen.

De provincie Gelderland werkt in de verschillende regio's aan de uitdagingen die daar liggen. Bijvoorbeeld in de zandgebieden houden we meer regenwater vast in het grondwatersysteem. Voor de Veluwe gaat het daarnaast ook om duurzaam beheer van de grondwatervoorraad onder de Veluwe.

Beschrijving van de regio en de betekenis van water en bodem sturend

In de regio Ermelo-Harderwijk-Putten- raakt het zand de zee. De regio ligt op de overgang van de hoge gronden van het Veluwemassief naar de lagere gronden van de Randmeerkust en in westelijke richting naar de polder Arkemheen. Polder Arkemheen is één van de oudste polders van Nederland. Voor de bedijking werd dit gebied regelmatig overstroomd door de Zuiderzee en heeft een klei- en veenbodem. Het hoogteverschil van de kustlijn tot de bossen op de Veluwe is ongeveer 10 meter. Aan de rand van de stuwwal treedt kwel aan de oppervlakte, wat in beken zoals de Horstse beek en Volenbeek haaks op het reliëf wordt afgevoerd naar de Randmeren. Bijzonder is dat op een aantal plekken, zoals het centrum van Harderwijk en 't Oever bij Putten, de zandige uitlopers van de stuwwal direct raken aan de kustlijn, zonder tussenliggend veengebied. Langs de kust ligt een smalle strandwal.

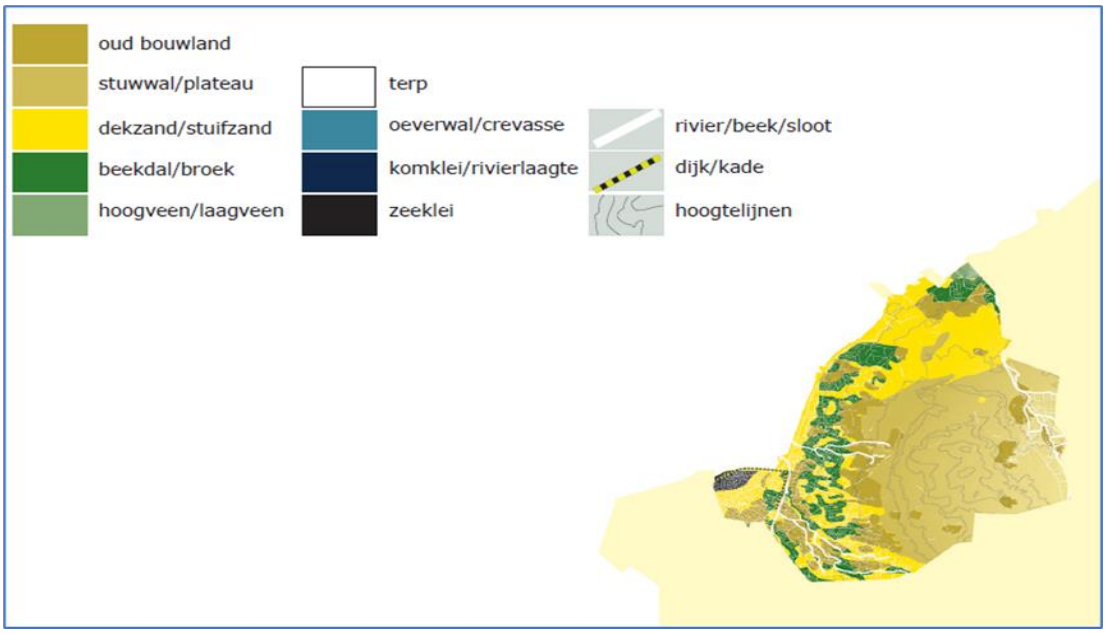

Figuur: kaart Water en bodem sturend Gelderland ***voor regio EHP*** *(bron: provinciaal handelingsperspectief 30 jan 2023)*

'Water en Bodem Sturend' betekent voor de stuwwal van de Veluwe met name inzet op het vasthouden en inzijgen van water, verminderen van verdamping en het ontwikkelen van duurzame beeksystemen om het waterreservoir te blijven vullen en kwelsystemen te voeden. Door een geleidelijke omvorming van éénvormige naaldbossen naar structuur- en soortenrijke bossen met inheemse loofbomen wordt, door het ontstaan van een meer humeuze bodem met een gezonder bodemleven, het vasthouden van water bevordert. Dit levert een gezond en biodivers bos op. Echter door de klimaatverandering zal dit bos mogelijk meer gaan verdampen en zal de grondwateraanvulling verminderen als de water aanvoer vanuit de Veluwe vermindert. Ook bij de brongebieden van de beeksystemen en in de broeklanden moet de sponswerking van de bodem worden vergroot. Hiervoor is omvorming naar loofbos of natte heide van belang.

Tevens is het behoud van het waardevol bodemarchief met aardkundige waarden, karakteristiek reliëf en archeologische sites zoals grafheuvels en Celtic Fields, van belang.

Op de Veluweflank staat de ontwikkeling van nat-vochtig-droog gradientencentraal.

Het is de opgave het kwelwater zo lang mogelijk vast te houden en te benutten voor natuurontwikkeling en de beken tot dragende structuren op de gradiënt te ontwikkelen. Dit gaat goed samen met natuurontwikkeling, landschappelijke versterking, recreatieve paden en de aanleg van groene wiggen tussen de dorpen.

In de Polder Arkemheen is het verminderen van de bodemdaling door veenoxidatie een belangrijke opgave. Het tegengaan van bodemdaling vraagt aanpassing van de waterhuishouding, zoals opzetting van het grondwaterpeil. Dit heeft gevolgen voor het grondgebruik. Meer extensieve veeteelt ligt voor de hand, samen met weidevogelbeheer. Eventueel kunnen nieuwe teelten worden geïntroduceerd aangepast aan de natte omstandigheden. In de meest natte delen ligt natuurontwikkeling voor de hand. Voor de ruimtelijke kwaliteit is het belangrijk bij deze functieverandering de bestaande verkaveling en oude krekenstructuur als basis te gebruiken.

3.4 Brede welvaart

Het begrip brede welvaart wordt steeds vaker gebruikt in de Nederlandse samenleving en economie. Zowel door de overheid als het bedrijfsleven. Lange tijd werd welvaart alleen in economische termen uitgedrukt als het bruto nationaal product (BNP). Een bredere benadering van welvaart gaat ook over de kwaliteit van leven en leefomgeving.

Op het niveau van de EHPZ-regio heeft nog geen onderzoek plaatsgevonden. Wel op het niveau van de Veluwe (Gelderland Panel: Februari 2023). Begin dit jaar hebben 841 inwoners meegewerkt aan het onderzoek naar de verschillende aspecten van Brede Welvaart. Op hoofdlijnen zijn de conclusies:

1. Gezondheid
   64% van de inwoners van de Veluwe geeft aan een (zeer) goede gezondheid te hebben en 75% geeft aan gezond te leven.

2. Veiligheid
   Veel inwoners van de Veluwe hebben aangegeven zich veilig te voelen in de omgeving waar ze wonen. 91% voelt zich altijd of meestal wel veilig. Daarnaast heeft het merendeel (78%) van de inwoners van de Veluwe geen tot weinig overlast van buurtbewoners. 8% ervaart expliciet (heel) veel overlast (stadscentra)

3. Materiële welvaart
   68% van de respondenten geeft aan maandelijks geld over te houden om naar vrije wens te besteden. Daarentegen geeft 15% aan (helemaal) geen geld over te houden. Evenals bij het aspect met betrekking tot het maandelijks overhouden van geld, geeft de meerderheid van de respondenten (57%) aan makkelijk of heel makkelijk rond te kunnen komen van het totale huishoudinkomen.

4. Wonen
   De woning van inwoners van de Veluwe wordt over het algemeen goed beoordeeld, met gemiddeld een 8,0. De woonomgeving wordt in de Veluwe hoog beoordeeld, met gemiddeld een 7,8.

5. Welzijn
   Over het algemeen beoordelen de ondervraagde inwoners van de Veluwe de mate van gelukkig zijn met een ruime voldoende (7,7). De hoeveelheid vrije tijd die men heeft wordt door inwoners van de Veluwe gemiddeld met een 7,5 beoordeeld.

6. Samenleving
   66% van de respondenten geeft aan vertrouwen te hebben in de meeste mensen. Slechts 9% geeft aan geen vertrouwen te hebben in mensen. Waar het vertrouwen in de medemens relatief goed wordt beoordeeld, wordt het vertrouwen in de overheid door slechts 32% als goed beoordeeld. 30% geeft zelfs aan weinig of geen vertrouwen te hebben in de overheid.

7. Arbeid en vrije tijd
   De respondenten beoordelen het werk gemiddeld met een 7,6. Slechts een minimaal deel (5%) geeft zijn of haar werk een onvoldoende (cijfer 5 of lager). 69% van de inwoners van de Veluwe geeft aan een goede balans te hebben tussen werk en privé.

8 Milieu

De meerderheid van de inwoners van de Veluwe is (zeer) tevreden over de kwaliteit van natuur en landschap (81%). 9% is het er (helemaal) mee oneens dat ze tevreden zijn over de kwaliteit van natuur en landschap in de regio. Ten aanzien van de tevredenheid over hoe schoon de woonomgeving, geeft 67% aan hierover tevreden te zijn, tegen 16% die ontevreden is.

De uitkomsten van dit onderzoek geven een indicatie, maar zijn niet één op één te vertalen naar de EHPZ-regio. Om een goed beeld te krijgen van de mening van onze inwoners over de aspecten van brede welvaart zal een nulmeting gehouden moeten worden en periodieke monitoring.

Het welbevinden van inwoners is de basis voor een sterke samenleving en sociale cohesie. Welbevinden gaat over kwaliteit van leven. Naast de vervulling van basisbehoeften gaat het over mee (kunnen) doen in de samenleving: *autonoom* (heb je regie over je leven) en in *verbinding* met anderen.

Autonomie is voor veel inwoners vanzelfsprekend, maar niet voor iedereen. Vanwege een beperking, gemis aan vaardigheden of financiële redenen. Het SCP schat in dat zo'n 15% van de inwoners achterblijft op de rest.
Verbinding met anderen vindt plaats op veel manieren. In de basis kan het 'herkennen' van gezichten in de openbare ruimte al bijdragen aan een thuisgevoel ('publieke familiariteit'). Elkaar echt leren kennen (of dat nu in de buurt is, of via schoolplein en het verenigingsleven) vergroot de kans tot het gezamenlijk ondernemen van activiteiten. En indien nodig elkaar helpen.

De maatschappelijke opgaven die er nu liggen, gaan onder andere over:

- Het inspelen op de vergrijzing, en de gevolgen voor arbeidsparticipatie, woonbehoeften en voorzieningen;
- De verwachte groei in behoefte aan ondersteuning en zorg waarbij we willen inzetten op samenredzaamheid versus de individualisering, en;
- Het verbeteren van inclusie, Gemeenten hebben de wettelijke taak om de inclusie in hun samenleving te verbeteren (Lokale Inclusie Agenda).

Daarom zetten wij ons in voor een gezonde en veilige inrichting van de leefomgeving met sociale verbondenheid, een inclusieve gemeenschap, toegankelijke voorzieningen, duurzame en veilige vervoerssystemen voor iedereen, een goede milieukwaliteit en een aantrekkelijk vestigingsklimaat met bestaanszekerheid voor iedereen. Bestaanszekerheid is vooral gestoeld op het hebben van een woning en voldoende inkomen. De definitie van het welbevinden is:
"*Welbevinden gaat over kwaliteit van leven. Naast de vervulling van basisbehoeften gaat het over mee (kunnen) doen in de samenleving. Dat gaat onder andere over autonomie (heb je regie over je leven) en verbinding met anderen. Daarom zetten ons wij in voor een gezonde en veilige inrichting van de leefomgeving met sociale verbondenheid, een inclusieve gemeenschap, toegankelijke voorzieningen, duurzame en veilige vervoerssystemen voor iedereen, een goede milieukwaliteit en een aantrekkelijk vestigingsklimaat met bestaanszekerheid voor iedereen. Bestaanszekerheid is vooral gestoeld op het hebben van een woning en voldoende inkomen".*

De wijze waarop we dit de komende jaren met elkaar vormgeven volgt in 2024.

4 Ruimtelijke samenhang: drie perspectieven

4.1 Welke verhaallijnen ontstaan er?

Beleidsmakers staan voor een groot aantal keuzes, waarbij de ene keuze de andere kan beïnvloeden. Wat zijn nu de belangrijkste keuzes die eerst gemaakt moeten worden, en waar andere keuzes uit kunnen volgen? Het kabinet heeft in de recente Kamerbrieven over de ruimtelijke ordening al een ordening aangebracht aan de hand van drie thematische 'perspectieven': 1) landbouw en natuur, 2) ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie, en 3) leefbare steden en regio's. De draagkracht van het water- en bodemsysteem is een sturend element in alle drie de perspectieven.

4.2 Perspectief natuur en landbouw

Hoe verenigen we klimaat en energie, stikstof en water met natuur en landbouw in deze regio?
Dit hoofdstuk is gebaseerd op het Landelijk Gebiedsplan Noord-Veluwe van juli 2023. De status van dit document is dat het een werkdocument is. Bestuurlijk besluitvorming heeft nog niet plaatsgevonden. Dit Landelijk Gebiedsplan is de visie van de gemeenten uit de Noord-Veluwe over de transitie van het landelijk gebied en kan dienen voor een concrete invulling voor deze regio van het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland en is input voor dit regioarrangement.

Het Rijk zet sterk in op gebiedsgerichte aanpakken om tot oplossingen voor stikstofproblematiek te komen. De provincies, en daarmee ook de provincie Gelderland, gaan een ruimtelijk perspectief opstellen om dit handen en voeten te geven. De provincie levert in 2024 de Gelderse invulling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NMPL) op. In Gelderland heet dat Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG). Onderdeel daarvan is de uitvoeringsagenda Maatregelen Stikstof, waarbij gewerkt wordt naar een verbreding van de stikstofopgave in relatie tot water, wonen en CO2-reductie.

In schema (concept) zijn de maatregelen:

1. Nationaal Programma Landelijk Gebied
   Nederland staat voor een uitdagende transitie van het landelijk gebied. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) bepaalt in belangrijke mate de nationale doelen, de reikwijdte en het ritme van de transitie. Die transitie geven overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties samen vorm, op verschillende schaalniveaus. Het Rijk heeft alle provincies gevraagd om een Provinciaal Gebiedsprogramma op te stellen. Hierin stellen de provincies per gebied de doelen voor stikstof, natuur, water, klimaat en bodem vast. De provincies zijn gevraagd deze programma's op 1 juli 2023 aan te leveren bij het Rijk. Het Rijk NPLG toetst of de provinciale programma's optellen tot het landelijke doel van in totaal 50 procent minder stikstofemissie in 2030 en het halen van de instandhoudingsdoelen. In het najaar van 2023 wordt het eerste NPLG

vastgesteld en wordt (meer) duidelijk welke instrumenten in te zetten zijn bij de transitie in het landelijk gebied.

2. De Gelderse aanpak

Het perspectief van de provincie Gelderland is een gezond, vitaal en leefbaar landelijk gebied met een duurzame land- en tuinbouw, gezonde natuurgebieden, groene industrie, wonen, werken en recreëren met de natuur, schoon en voldoende water en voorbereid op de klimaatverandering. De kenmerken en de identiteit van onze Gelderse gebieden staan hierbij centraal.

a. Gelderse Maatregelen stikstof

De provincie Gelderland werkt -samen met stakeholders binnen regio's - aan aanvullende maatregelen die gericht zijn op het versterken van de natuur en het verminderen van de stikstofdepositie. Daarvoor is de aanpak Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS) opgesteld. In de vervolgfase zet de provincie in op de creatie van uitvoeringsallianties voor de Veluwe, Achterhoek en Rijntakken. Deze allianties moeten voor de realisatie van de gestelde ambities zorgen.

b. Vitaal Landelijk Gebied Gelderland

De Gelderse stikstofaanpak heeft laten zien dat de provincie samen met alle betrokkenen werkt aan gedragen oplossingen voor een complexe problematiek. In het Programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) kiest de provincie voor verbreding van deze aanpak met klimaat en water en met een perspectief voor de landbouw. Dit is in lijn met het NPLG. Met het Vitaal Landelijk Gebied Gelderland voor 2024-2035 geeft de provincie invulling aan de doelen en ambities in het landelijk gebied voor natuur, water, klimaat en landbouw. Dit wordt uitgewerkt voor de Veluwe met de omliggende valleien, de Achterhoek & Liemers en het Rivierengebied als de meest kenmerkende landschappelijke eenheden (bodem-watersystemen) van Gelderland. Hiermee wordt het VLGG een belangrijke bouwsteen voor de transitie in het landelijk gebied van Gelderland.

3. Afbakening van het gebied

Het Landelijk Gebiedsplan Noord-Veluwe is opgesteld door de zeven Noord Veluwse gemeenten: Hattem, Oldebroek, Elburg, Nunspeet, Harderwijk, Ermelo en Putten en vallen onder het waterschap Vallei en Veluwe. Vanuit een geografisch standpunt wordt de regio Noord-Veluwe omringd door drie grote Natura2000 gebieden (Veluwe, Randmeren, Rijntakken). Voor dit regioarrangement EHPZ, zoomen we in op de gemeenten Ermelo, Putten en Harderwijk. De gemeente Zeewolde maakt geen onderdeel uit van het Landelijk Gebiedsplan Noord-Veluwe.

4. Waarden en wensen gebied

1. Ermelo

Ermelo heeft een uitgebreide en visuele omgevingsvisie, die ondersteunend kan zijn in dit Gebiedsgericht Aanpak-gebied (GGA) proces. Een groot deel van de gemeente is N2000 gebied. De gemeente heeft een eigen boswachterij. In de omgevingsvisie staan verschillende plannen over heideontwikkeling en vernatting. In het oosten van de gemeente ligt de agrarische enclave omringd door N2000 gebied. In dit gebied vindt op dit moment het gebiedsproces GEUS plaats (zie sectie 2.4.2). Afspraken en doelen die daar gemaakt worden, hoeven niet per definitie ook in de rest van de gemeente te gelden, maar het proces kan wel een voorbeeld zijn in de aanpak. Ten westen van de kern ligt nog een (agrarisch) gebied: Horst en Telgt. Dit is een gebied waar in de toekomst veel ontwikkelingen samen kunnen komen. Te denken valt aan windmolens en bedrijvenlocaties.

2. Harderwijk
   Harderwijk heeft relatief weinig boeren en juist veel industrie/bedrijvigheid. Het bedrijventerrein Lorentz is het grootste aaneengesloten bedrijventerrein van Gelderland. De gemeente benadrukt dat stikstof voor hun ook of vooral te maken heeft met bedrijven, meer dan agrarisch, en onderdeel moet zijn van deze aanpak. De gemeente is wel in gesprek met de agrariërs. In de eenden sector zijn in het verleden al veel ondernemers gestopt. Met name in de sector van de kalverhouderijen overweegt een aantal boeren te stoppen en of is al sommigen zijn al gestopt.

3. Putten
   In de gemeente Putten is veel Natura2000 gebied en veel agrarisch gebied. Putten wil zelf aan het stuur zitten en niet afwachten qua aanpak. De afgelopen jaren zijn al een aantal boerenbedrijven gestopt (nertsen-houders). In de Puttense omgevingsvisie zijn deelgebieden/zoneringen aangegeven: sterk agrarisch, landgoederen, natuur, etc. Het gaat de gemeente om de kwaliteit van het landschap. Want wie beheert dat landschap als de boeren allemaal zouden moeten stoppen? Het buitengebied moet het buitengebied blijven; niet een veredeld recreatieterrein of elke kilometer een grote opslagloods. De ruimtelijke puzzel voor Putten is onderdeel van de EHPZ-ruimtepuzzel. Putten wil met deze gebiedsagenda een bepaalde gemeenschappelijkheid voor elkaar krijgen, zoals in de Gelderse Foodvalley bijvoorbeeld al het geval is. Putten draait met Foodvalley mee op de thema's landbouw en voedsel en het regionetwerk Foodvalley.

4. Gebiedsopgaven
   Om gebruik te kunnen maken van de middelen uit het Transitiefonds (1e tranche) heeft de provincie Gelderland vóór 1 juli 2023 zogenaamde "no-regret"-opgaven bij het Rijk aangeleverd. Deze opgaven moeten aantoonbaar bijdragen aan de doelen van het Programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) en kunnen worden beargumenteerd als geen spijt maatregel (oftewel altijd goed). Hiervoor zijn vanuit de Noord Veluwe de volgende voorstellen aangeleverd:
   a. Verkenning regionale grondbank
   b. 3 Pilots nieuwe agrarische businessmodellen
   c. Ontwikkelen overgangszones
   d. Natuurprogramma Noord Veluwe
   e. Grondwateronttrekkingen (industrie)
   f. Lokale gebiedsprocessen:
      i. Lopende processen: GEUS, Veenhuizerveld en Vier Merken
      ii. Nieuw te starten projecten: Schuitenbeek, Eendengebied, en Landgoederenzone.
      Voor de nieuwe projecten zullen partnerschappen geïnitieerd moeten worden in de pre-verkenningsfase.
      Voor het proces Schuitenbeek zal het eerste initiatief liggen bij de gemeente Putten en Natuurmonumenten. Voor het "Eendengebied" (Harderwijk) ligt dat bij de gemeente Harderwijk. Voor de Landgoederenzone kan dat liggen bij een van de betrokken gemeenten of bij Gelders Particulier Grondbezit.

Kansen en dilemma's:

1. Dilemma: er is nog veel onduidelijkheid over landelijke richtlijnen (we zijn in afwachting van de landelijke trajecten (landbouwakkoord, lijst piekbelasters, PAS-melders);
2. Dilemma: governance; veel partijen gaan over natuur, landbouw, water en bodem.

1. Kans: Natura 2000 beslaat een groot deel van het buitengebied. We willen bekijken of en hoe we vanuit water en bodemsturend kunnen komen tot zones waar natuur de beste toekomst heeft. Maak van de Randmeeroeverzone aan de Gelderse kant een natuur- en recreatiegebied. Dit levert meer op voor de biodiversiteit. Opgave verstedelijking: stikstofnegatief dakbedekking. Veluwse bouwpartner. Terugbrengen footprint: hoe wonen met natuur en recreatie te verbinden;
2. Kans: integrale gebiedsontwikkeling (landschap, natuur, wonen, werken, recreëren, energie, mobiliteit en sociaal) en inzet van participatie;
3. Kans: bodem kan ook een rol spelen bij de warmtevoorziening in de vorm van grote/kleine gesloten bodemenergiesystemen;
4. Kans: Landbouw en stikstof; de landbouwtransformatie die noodzakelijk en al gaande is om de natuur weer gezond te krijgen en het gebied ook aantrekkelijk maakt voor recreatie.

Vragen perspectief natuur en landbouw

1. Overgang naar Veluwe; recreatiezonering-/druk, Poorten naar de Veluwe. Hoe kan de recreatieve aantrekkelijkheid van de Randmeerkust vergroot worden ter ontlasting van de Natura-2000 gebieden?
2. Wanneer duidelijkheid over landelijke stikstofregels? En in welke vorm en mate krijgen kleinere gemeentes steun in de uitvoering van de regels vanuit Rijksoverheid?

4.3 Ordenende netwerken voor energie, circulaire economie en mobiliteit

Hoe realiseren we infrastructuurnetwerken voor energie, data en internet en mobiliteit voor het goed functioneren van de economie en samenleving?

4.4.1 Regionale Energie Strategie (RES)

De energietransitie houdt niet op bij de gemeentegrens. Daarom werken overheden, inwoners, bedrijfsleven, netbeheerders en maatschappelijke organisaties in 30 regio's samen aan een Regionale Energiestrategie. In EHPZ hebben we te maken met twee RES gebieden, Flevoland en Noord-Veluwe.

Flevoland

De gemeente Zeewolde heeft samen met 5 andere gemeenten, het waterschap en provincie de RES 1.0 Flevoland gesloten. De RES 1.0 van Flevoland is gebaseerd op bestaand beleid De RES 1.0 gaat over de uitvoering van beleid om hernieuwbare energie op te wekken waarover besluitvorming al heeft plaatsgevonden bij de provincie, de gemeenten en het waterschap. Veel projecten zijn binnen dit kader al uitgevoerd of volop in uitvoering. Alles bij elkaar resulteert dit in een productie van 5,81 TWh in 2030.
- Wind: 4,64 TWh
- Zon: 1,17 TWh.

Dit is de bijdrage van Flevoland aan de landelijke opgave om in 2030 35 TWh duurzame energie op te wekken. In het agrarisch Middengebied van Zeewolde wordt het aantal windmolens teruggebracht van 220 naar 91. De nieuwe molens krijgen een hogere capaciteit, zodat er per saldo een hogere opbrengst aan windenergie van in totaal 350 MW wordt opgewekt. Daarnaast zijn er nog 36 bestaande windturbines in de Zuidlob en 9 in het Sternweggebied (O-Flevoland).

Van de opgave Zon op Land, die voor de hele provincie Flevoland 500 ha beslaat, vult Zeewolde 95 ha in. Voor Flevoland komt er dit jaar (2023) geen RES 2.0. Wel is een tussenrapportage (RES 1.5) opgeleverd en bestuurlijk behandeld.

Noord-Veluwe

De gemeenten Ermelo, Harderwijk en Putten werken samen met de provincie Gelderland, waterschap Vallei en Veluwe en vier andere Gelderse gemeenten aan de RES Noord-Veluwe. De RES Noord-Veluwe 1.0 is vastgesteld in 2021. Daarin is een bod gedaan om 0,53 Terawattuur (TWh) hernieuwbare energie op te wekken in de regio. Dit bod is als volgt onderverdeeld:

- 0,19 TWh zon op dak (35%).
- 0,12 TWh zon op land (23%).
- 0,22 TWh windturbines (42%).

In de RES Noord-Veluwe zijn zoekgebieden voor zonne-energie en windenergie vastgesteld. Het RES-bod is onderverdeeld in een ambitie- en reëel bod, ook per gemeente. Er zijn geen bovenlokale warmtebronnen beschikbaar in de regio, voor duurzame warmte onderzoekt de regio de individuele all-electric oplossing.

De RES-regio Noord-Veluwe monitort de voortgang van duurzame energieprojecten en de realisatie van het bod. In juli 2023 heeft de RES-regio een voortgangsrapportage opgeleverd, waarin de huidige cijfers en stand van zaken zijn beschreven. De provincie Gelderland wil samen met de RES-partners de RES Noord-Veluwe concretiseren en de uitvoering versnellen, door een RES 2.0 herijkingsdocument vast te stellen. Met de informatie uit de planMER en de voortgangsrapportage kan de RES worden verbeterd en geconcretiseerd. Voor windenergie wordt het in de regio EHPZ lastig om nieuwe zoekgebieden vast te stellen, omdat Gedeputeerde Staten hebben besloten windenergie te beperken in een zone van 1-8 km rondom de Veluwe om de wespendief te beschermen (PS2022-1007).

In de RES-regio Noord-Veluwe is afgesproken om zoekgebieden te concretiseren via gebiedsprocessen, waarbij integraal wordt gekeken naar de verschillende opgaven in het gebied. Op basis van de zoekgebieden uit de RES, en gebieden die in dit regioarrangement zijn opgenomen, kan in regioverband bepaald worden welke gebieden geschikt zijn voor deze integrale gebiedsprocessen.

Gelderse Energie Infrastructuur (GEIS)

De afgelopen jaren is er groeiende schaarste op het elektriciteitsnet: vraag en aanbod van elektriciteit zijn hoger dan de beschikbare netcapaciteit. In de provincie Gelderland zit het elektriciteitsnet inmiddels op slot. Er is netcongestie (overbelasting van het elektriciteitsnetwerk) op landelijk (TenneT) en regionaal niveau (Liander). In een groot deel van Gelderland blijft zeker tot 2030 sprake van netcongestie[2]. Een energienetwerk met voldoende transportmogelijkheid is een belangrijke randvoorwaarde voor de realisatie van veel opgaven in deze regio: woningbouw, duurzame energieopwekking, mobiliteit, verduurzaming van bedrijven, gebouwde omgeving en transformatie landbouw. De congestie op het elektriciteitsnet vraagt om meer sturing vanuit de provincie. De provincie Gelderland werkt samen met Liander en de zes RES-regio's in Gelderland, via de aanpak GEIS, aan oplossingen voor netcongestie. De aanpak GEIS kent drie sporen:

1. Versnellen van de realisatie van energie-infrastructuur.
2. Uitwerken van slimme regionale energieoplossingen.
3. Integraal programmeren van ruimtelijke ontwikkelingen (o.a. energie-infrastructuur)

[2] Zie uitkomsten netcongestiemanagementonderzoek van TenneT zoals gepubliceerd op 18 oktober 2023. En Kamerbrief DGKE-DE / 38035955

De realisatie van energie-infrastructuur kost ruimte, bijvoorbeeld voor onderstations en trafohuisjes. De ruimte voor toekomstige energie-infrastructuur moet in Gelderse ruimtelijke verkenningen en plannen worden meegenomen. De provincie Gelderland versnelt vergunningverlenings- en ruimtelijke procedures voor de geplande onderstations van de netbeheerder. Het versnellen van de realisatie van energie-infrastructuur is gericht op de korte termijn (voor 2030). In de regio EHPZ is bijvoorbeeld de realisatie van het onderstation Harderwijk van groot belang voor het energienetwerk, ook voor de aangrenzende regio Kop van de Veluwe die hieraan verbonden is.

Met slimme regionale energieoplossingen wordt gewerkt aan manieren om het elektriciteitsnet beter te balanceren. Dit kan door duurzaam opgewekte elektriciteit zoveel mogelijk lokaal te benutten of tijdelijk op te slaan om belasting op het elektriciteitsnet te voorkomen. Het uitwerken van slimme energieoplossingen is ook gericht op de korte termijn (voor 2030). Dit wordt in de regio EHPZ bijvoorbeeld gedaan via Smart Energy Hubs Lorentz in Harderwijk en Veldzicht in Ermelo.

Integraal programmeren is een aanpak om integrale bestuurlijke keuzes te maken over de toekomstige ontwikkeling van energie-infrastructuur. Dit gaat over de lange termijn (na 2030) waarin bestuurlijke keuzes gemaakt kunnen worden in de volgordelijkheid van realisatie van ruimtelijke ontwikkelingen. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) wil af van het principe first come first serve en wil netbeheerders een nieuwe mogelijkheid geven om in specifieke gevallen hiervan af te wijken. Bijvoorbeeld door de aansluiting op het net van een ziekenhuis voorrang te geven op de aansluiting van een casino. Voor het opstellen van kaders voor prioritering willen netbeheerders samen met de provincies aan de slag. Een eerste stap om integraal te programmeren is de vaststelling van het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (PMIEK). In het eerste PMIEK zijn de bovenlokale projecten voor de elektriciteitsinfrastructuur geïnventariseerd. Het PMIEK krijgt elke twee jaar een update en met de toevoeging van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen kan binnen GEIS de programmeercyclus worden doorlopen om te komen tot een verdere prioritering.

Botsproef energie infrastructuur als randvoorwaarde uitvoering bestaande plannen

Netwerkcongestie beperkt in toenemende mate het realiseren van onze ruimtelijke doelen. In ieder geval de komende jaren. Tot 2030 zijn de grote uitbreidingen in het elektriciteit netwerk al gepland, daar is nog maar beperkt in bij te sturen. Dit omdat het ongeveer 7 jaar duurt om te komen tot een nieuw onderstation. Wel zijn er soms lokale maatwerk oplossingen mogelijk om tekorten (tijdelijk) het hoofd te kunnen bieden. Maar om die oplossingen effectief in te zetten moeten we tijdig weten waar en wanneer ze nodig zijn.

We hebben op dit moment echter nog niet scherp wat er nog wel aan ontwikkelingen mogelijk met de bestaande restcapaciteit van de onderstations is en hoe zich dat verhoudt tot onze plannen tot 2030. Daarom gaan we onder regie van de provincie samen met de netbeheerder een feitenonderzoek doen op het niveau van de individuele onderstations: wat is de ruimte, welke stations worden wanneer uitgebreid, wat zijn de plannen voor nieuwe woningen, werklocaties etc. en wanneer gaat het waar en hoe erg wringen. Wanneer we dat feitenrelaas scherp hebben gaan we lokale maatwerk-oplossingen ontwerpen, financieringsafspraken maken, programmeren en uitvoeren. Ook weten we dan wat we van partners nodig hebben om deze oplossingen te kunnen realiseren, die randvoorwaardelijk zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. Dit feitenrelaas kan dan ook helpen het P-MIEK aan te scherpen.

Kansen en dilemma's:

- Kansen voor een waterstofopslaglocatie bij RWZI in relatie tot Smart-hub Lorentz.
- Kansen voor wind- (Horst en Telgt) en zonne-energie in Putten en Ermelo (zon en wind via cable-pooling maakt business case voor beiden beter en is belangrijk voor balans op het net). Hier liggen ook kansen voor bio/groen gas.

- Kansen voor integrale gebiedsprocessen waarin energie (zonne-energie, opslag, conversie en (laad)infrastructuur) wordt meegenomen.
- Kansen om op energiegebied meer kennis en ervaringen uit te wisselen tussen Zeewolde en Gelderse gemeenten.
- Kansen voor slimmer en georganiseerd aanpakken energievoorziening op bedrijventerreinen, o.a. met Smart Energy Hubs in EHPZ.
- Kansen voor benutting zonne-energie op en bij infrastructuur (o.a. parkeerplaatsen, spoor, fietspaden, A28 zonnepanelen in geluidsschermen, snelwegen via het OER-programma van Rijkswaterstaat).
- Kansen voor het koppelen van energieopwekking en -opslag aan gebiedsopgaven (energie-neutraliteit is randvoorwaardelijk voor uitbreiding woningbouw/bedrijvigheid).
- Kansen: de wens van het Rijk is om een 'plus' te zetten op duurzame energie (zon en wind). Dit zou een opgave voor de EHPZ-regio kunnen zijn.
- Kansen voor zonne-energiewinning i.c.m. waterberging.
- Kansen voor opslag van warmte-energie in de bodem.
- Kansen voor energietransitie bij gebiedsprocessen in combinatie met landschap en andere functies in het gebied. Als energievoorzieningen zich concentreren door wonen en werken zelfvoorzienend te maken, dan hoef je de zoekgebieden niet te gebruiken en die gebieden kunnen dan natuur blijven.
- Kansen voor zon- en windenergie door (XXL) bedrijvigheid toe te staan onder de voorwaarde van een energie leveringsplicht.

- Dilemma: beperkingen van mogelijkheden voor windenergie door wespendief. Zoektocht naar mogelijkheden voor technische innovaties en financiële mogelijkheden voor stilstandvoorziening.
- Dilemma: netcongestie in de regio en de (on)mogelijkheden voor geplande uitbreiding van onderstation Harderwijk door stikstofbeperkingen. Er is ondertussen een oplossing voor de stikstofproblematiek bij de uitbreiding van het onderstation Harderwijk. Hierbij wordt de provinciale stikstofbank ingezet. Daarnaast wordt de aanpak van het vraagstuk netwerkcongestie urgenter.
- Dilemma: het realiseren van wateraansluitingen begint een vraagstuk te worden.
- Dilemma: er komen niet automatisch zonneparken in het buitengebied van Putten als vervangend verdienmodel van (stoppende) agrariërs, omdat dit ten koste gaat van kostbaar landbouwgebied.
- Dilemma: de nog onbekende locatie van het 380 KV-tracé in Zeewolde
- Dilemma: in Harderwijk zijn er weinig (onvoldoende) mogelijkheden voor nieuwe energie (behalve op dak en mogelijk wind op bedrijventerrein Lorentz).
- Dilemma: groene economie en steden betekent gewijzigde energievraag (meer elektriciteit en minder gas).
- Dilemma: hoe borg je de ruimtelijke kwaliteit (landschappelijke inpassing)
- Dilemma: hoe zorg je voor het continue beschikbaar hebben van energie?
- Dilemma: zijn dakconstructies geschikt voor aanleg zonnepanelen op grote bedrijfsgebouwen en zijn er geschikte verzekeringen?

Concept actieplan 2024 energiesysteem van de toekomst voor de regio Noord-Veluwe (regio EHPZ en regio Kop van de Veluwe

De gemeenten op de Noord-Veluwe hebben gezamenlijk een actieplan energiesysteem opgesteld. Dit actieplan is in de stuurgroep RES op 2 november besproken en voorgesteld om dit integraal op te nemen in dit regioarrangement.

Doelstelling: Energietransitie versnellen, samenwerking verbeteren en ontwikkelen van innovaties

De energievoorziening in de regio Noord-Veluwe (KvdV en EHPZ) staat onder druk.
Netcongestie op zowel levering als teruglevering is een vraagstuk dat de regio zeker tot 2030 in zijn greep houdt. De regio kan het zich niet permitteren dat verduurzaming en ruimtelijke en economische ontwikkelingen vertragen of zelfs stilvallen. De regio voelt de urgentie en wil stevige stappen zetten.
De regio ziet de RES breder dan 'alleen' het realiseren van meer duurzame opwek. Voor het aspect 'verhogen kwantiteit duurzame energie' ligt in de regio de focus op het integraal en gebiedsgericht uitwerken van RES-zoekgebieden, waarbij nadrukkelijk de samenhang met andere ruimtelijke ontwikkelingen voorop staat. Verstedelijking, de transformatie van de landbouw (vitaal platteland) en de ontwikkeling van een duurzaam energiesysteem, maar ook andere ruimtelijke ontwikkelingen grijpen in elkaar.
De RES Noord-Veluwe richt zich op het samenhangend energiesysteem waarin vraag, aanbod, opslag/conversie en energie-infrastructuur worden gecombineerd. Uitgangspunt daarbij is dat de regio ernaar streeft op zo laag mogelijk spanningsniveau vraag en aanbod te combineren en te balanceren.
De regio Noord-Veluwe (zowel geografisch als qua governance) is het goede niveau om de brug te slaan tussen lokale en provinciale energiesystemen en ruimtelijke ontwikkelingen. Realisatie van energiegebieden zoals bedrijventerreinen en woonwijken is topprioriteit. Dit doen we door ontwikkeling van Smart Energy Hubs.
De RES en de regionale samenwerkingstafel duurzaamheid werken samen aan het energiesysteem van de toekomst. Dit gaat over elektronen (elektriciteit), moleculen (gassen) en warmte. De RES Noord-Veluwe is aangehaakt op het spoor GEIS/PMIEK en houdt zich ook bezig met de samenhang tussen laadinfrastructuur voor mobiliteit, elektrificatie van de warmtevoorziening in de gebouwde omgeving en energievoorziening op bedrijventerreinen. De regio zet in op het op korte termijn beter benutten van de bestaande elektriciteitsnetwerken en het uitbreiden daarvan op korte en lange termijn.
In de RES-regio Noord-Veluwe (inclusief regio EHPZ) willen we de komende jaren aan meerdere parallelle sporen werken:

1. In de regio **opzetten van verschillende integrale gebiedsprocessen** waarbij energie één van de belangrijke onderwerpen is. Vanuit het domein energie is hiervoor aanvullende capaciteit nodig.

De regio vraagt hiervoor van het ministerie van BZK voor de periode 2024 financiële ondersteuning voor het aantrekken van 1 FTE, ofwel 210.000 euro.

2. **Ontwikkelen van Regionaal schetsontwerp Energiesysteem van de Toekomst 2040 voor de Regio Noord-Veluwe** (inclusief KvdV en EHPZ). Het schetsontwerp omvat minimaal twee scenario's, incl. visualisaties en ontwerpprincipes aansluitend bij de identiteit en opgaven van de regio.

De regio vraagt van het ministerie van EZK een financiële bijdrage van 110.000 euro.

3. **Versnellen van de realisatie van Smart Energy Hubs op bedrijventerreinen** (balanceren van vraag en aanbod, d.m.v. opslag/conversie en slimme infrastructuur). Op een aantal bedrijventerreinen in de regio staan de ondernemers te popelen om hiermee aan de slag te gaan. De regio wil experimenten uitvoeren en hiervoor experimenteerruimte binnen de Omgevingswet benutten.

De regio Noord-Veluwe wil pilotgebied zijn voor innovaties in de energietransitie en haar vooruitstrevende positie hierin behouden en versterken. De regio vraagt het ministerie van EZK om ons te benoemen tot pilotregio.

4. Onderzoeken van de mogelijkheden voor ontwikkeling van **semi-autonome energiegebieden (Smart Energy Hubs) voor nieuwe en bestaande woonwijken**. De regio wil experimenten uitvoeren en hiervoor experimenteerruimte binnen de Omgevingswet benutten.

De regio Noord-Veluwe wil pilotgebied zijn voor innovaties in de energietransitie en haar vooruitstrevende positie hierin behouden en versterken. De regio vraagt de ministeries van EZK en BZK om ons te benoemen tot pilotregio.

5. **Het benutten van mogelijkheden die de Omgevingswet** ons biedt om versnelling aan te brengen in de energietransitie. Dit wil de regio vanuit het motief van het stimuleren van energiegebieden waarin op lokaal niveau vraag en aanbod wordt geclusterd (fysieke leefomgeving):
    - Omdat in de regio Noord-Veluwe vanwege de vele natuurgebieden vrijwel elke uitbreiding van de energie-infrastructuur een uitdaging oplevert voor wat betreft **stikstofuitstoot tijdens de bouwfase van nieuwe netinfrastructuur, willen we i**n de regio Noord-Veluwe de vergunningverlening voor stikstofeffecten versnellen door ze op regionaal schaalniveau en niet op projectniveau te verlenen.

De regio vraagt van het Rijk ambtelijke ondersteuning vanuit het ministerie van EZK en LNV om dit nieuwe pad gezamenlijk te verkennen.

    - De **ontwikkeling van nieuwe modules/staalkaarten voor gemeenten** zodat zij lokaal op korte termijn via het instrumentarium van de Omgevingswet stappen kunnen zetten waardoor het Energiesysteem van de Toekomst sneller tot stand komt. Deze modules/staalkaarten kunnen als input/inspiratie dienen voor de VNG-staalkaarten energietransitie (die in november 2023 is gestart en doorloopt in 2024). We denken daarbij aan:
        - Het stellen van **lokale eisen aan nieuwbouwwijken** zodat nieuwe woonwijken een positieve bijdrage leveren aan het optimaal van de beschikbare netcapaciteit. Deze eisen willen we vastleggen in Omgevingsplannen.
        - Het ontwikkelen van **'paraplu-programma's'** waarin gemeenten grondposities reserveren die nodig gaan zijn voor onderdelen van het Energiesysteem van de Toekomst, zoals trafohuisjes, buurtbatterijen, laadpleinen, warmteopslag, etc.
        - Het ontwikkelen van een **staalkaart 'niet-verplichte aansluiting'** (alternatieven voor de aansluitingsplicht, die gelijkwaardig beschermingsniveau of hoger opleveren).
        - Het meenemen van het **energieprofiel van bedrijven in het vestigingsbeleid** en het daarvan verankeren in de Omgevingsplanregels voor bedrijventerreinen;

De regio Noord-Veluwe vraagt van het ministerie van EZK ambtelijke ondersteuning om dit nieuwe pad gezamenlijk te verkennen, omdat de regio kansen ziet om de decentrale componenten in het Nationaal Programma Energiesysteem verder te verdiepen en te verankeren. De regio Noord-Veluwe vraagt het ministerie van EZK om een financiële bijdrage van 50.000 euro voor de ontwikkeling van modules/staalkaarten. De regio Noord-Veluwe wil hiervoor graag pilotgebied zijn en vraag het ministerie van EZK de regio de status van pilotregio te geven. Wanneer nodig, wil de regio gebruik maken van experimenteerruimte binnen de Omgevingswet. De regio vraagt het ministerie van BZK om ambtelijke ondersteuning hierin.

4.4.2 Circulaire Economie

Economie en de arbeidsmarkt zijn voor inwoners en de ondernemers in de vier gemeenten van groot belang. Vitaliteit van een dorp, stad of wijk is voor een belangrijk deel afhankelijk van de mate van arbeidsparticipatie en daarmee de werkgelegenheid in de regio. De beschikbaarheid en de kwaliteit van de werklocaties, alsmede het serviceniveau en de dienstverlening daaromheen zijn belangrijke redenen voor bedrijven om zich in dit gebied te vestigen. Dat vraagt een versterking van het economisch profiel en een versterking van het volume en de kwaliteit van ons aanbod van werklocaties. In vergelijking met de rest van Gelderland geldt dat de sector bouwnijverheid wat sterker vertegenwoordigd is in de regio EHZP. Een belangrijke sector voor onze bouwambities. De arbeidsmarkt in de regio EHZP is nog steeds erg krap. Dit geldt ook voor de horeca- en recreatiesector. In de toekomst blijven de werkgelegenheid en de beroepsbevolking even hard stijgen, dus de krapte zal naar verwachting niet afnemen. Om deze en onze andere ambities te kunnen realiseren is het verstandig om als regio te werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt en na te denken wat er nu en morgen nodig is om mee te kunnen bewegen op de uitdagingen en transities. Voor Harderwijk en Ermelo geldt dat de huidige bedrijventerreinen vol raken. Ermelo heeft het voornemen om het door woningbouw omsloten bedrijventerrein Kerkdennen te transformeren tot eveneens woningbouw en wil voor lokale bedrijven een bedrijvenpark realiseren langs de A28. Putten heeft nog een bedrijfsterrein te ontwikkelen, dat eveneens is gericht op het accommoderen van al lokaal gevestigde bedrijven, waarbij de achterblijvende gronden mogelijk verkleuren naar woningbouw.

Nederland wil in 2050 volledig circulair zijn. Als tussendoel moeten we 50% minder primaire grondstoffen gebruiken in 2030. Een circulaire economie is meer dan een technisch vraagstuk; het gaat om een economie gebaseerd op andere waarden. Een systemische verandering is nodig, waarin we van een lineair systeem gefocust op consumptie naar een gesloten systeem gebaseerd op waardebehoud en veerkracht gaan. Om dit te bereiken is samenwerking essentieel – geen enkele partij kan immers alleen een volledig nieuwe economie creëren.
In de huidige transitiefase wordt voornamelijk geëxperimenteerd met nieuwe technische oplossingen in projecten of op kleine schaal. Maar technische innovatie is niet de grootste uitdaging van de circulaire economie; samenwerking is de sleutel om torenhoge duurzaamheidsambities daadwerkelijk te realiseren binnen afgesproken kaders. Hierbij horen radicale innovaties, nieuwe contractvormen en businessmodellen gericht op waardecreatie op de lange termijn in plaats van het traditionele korte termijn winstdenken. Overigens heeft het Planbureau van de Leefomgeving becijferd dat tot 2050 de circulaire economie tot 40% meer ruimte vraagt dan de huidige lineaire economie. Ook hiermee moeten we rekening houden.

Steden vormen het kloppend hart van de samenleving: ze zijn het centrum van economische activiteit, creativiteit en huisvesten het grootste deel van de bevolking. Steden zijn katalysatoren van productiviteit en innovatie, maar ook van consumptie en emissies. Ze behelzen slechts 3% van het aardoppervlak, maar consumeren meer dan 75% van de grondstoffen wereldwijd. In Nederland is de gradatie van urbanisatie zelfs ver boven het wereldwijde gemiddelde: meer dan 90% van onze inwoners woont in steden (Data: The World Bank; The Netherlands). Zo hebben steden de mogelijkheid, maar ook de verantwoordelijkheid om de leiding te nemen in de transitie naar een duurzame economie. Vanuit sociaal, geografisch en ondernemend oogpunt biedt de stad Harderwijk volop kansen voor een transitie naar de circulaire economie. De sterke sociale cohesie onder haar veelal technisch geschoolde en ondernemende inwoners vormen een goede basis voor gezamenlijke verandering. Als onderdeel van de provincie Gelderland, die op dit moment wordt gezien als de aanjager van circulariteit binnen Nederland, zijn er veel mogelijkheden tot het delen van kennis en het aangaan van ambitieuze samenwerkingen. Daarnaast vormt de grote groep actieve ondernemers een belangrijke doelgroep om 'hands-on' met circulariteit aan de slag te gaan. De ketenaanpak en vele

samenwerkingsverbanden onder de ondernemers bieden mogelijkheden voor slimme afspraken en een gezamenlijke transitie naar de circulaire economie.

4.4.3 Mobiliteit

Bereikbaarheid en duurzaam veilig

Een goede bereikbaarheid is belangrijk voor het behouden en zo mogelijk verbeteren van de brede welvaart. Om werk, school, winkel, theater, zorginstellingen en andere voorzieningen te kunnen bereiken, zijn goede verbindingen nodig. Ten behoeve van een beter milieu en leefomgeving zet deze agenda in op een zo duurzaam en veilig mogelijk functionerend mobiliteitssysteem. Dit is ons zogenaamde ***Daily Urban System EHPZ***. We beschrijven hier hoe we dit weerbaar willen maken in verband met de groei van de regio door het te versterken. Dit is ook nodig gezien de forse verstedelijking die plaatsvindt, ook in de regio's om ons heen: Amersfoort, Amsterdamse Metropoolregio, Foodvalley en Zwolle. Daar horen ook financiële middelen bij die ervoor zorgen dat we als EHPZ bereikbaar blijven, op duurzaam veilige wijze.

We gaan hieronder uitvoerig in op Bereikbaarheid en het duurzaam veilig maken van ons Daily Urban System EHPZ. Er is dan ook een flinke verbeteringsslag te maken die gunstig zal zijn voor nationale, regionale en lokale vervoersstromen in deze regio. In paragraaf 6.5 van dit regioarrangement hebben we de hulpvraag gedefinieerd die we voor dit onderwerp op dit moment voor ons zien. De uiteindelijke vraag zal groter zijn en die wordt in 2024 via de daarvoor geëigende kanalen verder gedefinieerd.

Minder auto, meer fiets en openbaar vervoer

(Thema's en doelstellingen voor het Daily Urban System EHPZ)

Om als regio EHPZ ruimte te hebben voor meer inwoners en arbeidsplaatsen, zonder dat de automobiliteit evenredig meegroeit, zetten we in op drie thema's:

a) Het verkorten van de afstand tussen wonen en werken. Dit beperkt niet alleen de verplaatsingsafstand, maar zorgt er ook voor dat meer forensenverplaatsingen binnen het bereik van de (elektrische) fiets komen.
b) Het stimuleren van het gebruik van duurzame vervoermiddelen, met name het openbaar vervoer en de fiets.
c) Het stimuleren om een deel van de verplaatsing niet met de eigen auto af te leggen, maar met duurzame vervoermiddelen.

Ons gebied kenmerkt zich door een significant grotere beroepsbevolking dan het aantal arbeidsplaatsen. Dat veroorzaakt veel forensenverkeer. Naar buurgemeenten, richting Amersfoort en Zwolle, en naar centrumgemeenten van andere omliggende regio's.

Bijbehorende doelstellingen voor het Daily Urban System EHPZ

1. Goede bereikbaarheid voor +125.000 inwoners, ondernemers, werknemers en bezoekers van onze regio.
2. Druk(te) op wegen verminderen in combinatie met doorstroming van het verkeer.
3. Het gebruik van het openbaar vervoer stimuleren, vooral door woningbouw zo dicht mogelijk bij bus- en treinstations te organiseren (woon-werk en woon-studie verkeer).
4. Gebruik van de fiets aantrekkelijker maken – uitbreiding en optimalisering van snelfietsverbindingen.
5. De groei van het autoverkeer afremmen door goede alternatieven aan te bieden.
6. Verkeersveiligheid verbeteren, vooral op het onderliggende wegennet.

7. Tegengaan van sluipverkeer.

Kenschets Daily Urban System EHPZ

De vier gemeenten vormen een scharnierpunt tussen de stedelijke regio's Zwolle, Amersfoort, Apeldoorn en Lelystad, langs de A28: een belangrijke vervoersader tussen de Randstad en Noord- en Oost-Nederland. Deze geografische ligging maakt de regio tot een aantrekkelijk vestigingsgebied voor forensen en bedrijven. Een goede infrastructuur is om deze reden een belangrijke basis voor de economische ontwikkeling en het behoud van werkgelegenheid. Dit geldt ook voor de omliggende regio's (Amersfoort, Zwolle en Foodvalley).

De gemeenten Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde zijn over de weg en met het OV redelijk tot goed bereikbaar, maar de grenzen zijn bereikt. Door de groei van het aantal inwoners (woondeals) zal de bereikbaarheid verslechteren, aangezien de weg- en spoorinfrastructuur nog uit de jaren '70 stamt. Een (financiële) impuls in mobiliteitsmaatregelen is noodzakelijk en randvoorwaardelijk voor het realiseren van de groei. De gemeenten zetten voor de interne bereikbaarheid in op het STOMP-principe (Stappen, Trappen, OV, MaaS en Privé-auto) voor mobiliteitsvraagstukken bij gebiedsontwikkeling.

De regio EHPZ ligt, zoals al aangegeven, geografisch op het kruispunt van de corridor Amersfoort-Zwolle enerzijds en Apeldoorn-Lelystad anderzijds. Het mobiliteitssysteem dient vooral een goede bereikbaarheid van het gebied te bevorderen voor onder andere een goed functionerend economisch systeem en brede welvaart. Met het programma Noord-Veluwe Bereikbaar wordt er samengewerkt met alle Gelderse gemeenten langs de A28 aan een mobiliteitsaanpak die bedoeld is het verkeer op de A28 te ontlasten.

De belangrijkste mobiliteitsopgaven voor het versterken van het Daily Urban System EHPZ zijn:

- Realiseren van een snellere en frequentere spoorverbinding, inclusief een keervoorziening voor treinen in Harderwijk;
- Realiseren van een snelle en comfortabele fietsverbinding tussen Zeewolde en Ermelo;
- Snelle fietsverbindingen tussen Putten, Ermelo, Harderwijk en Nunspeet om mede de toenemende congestie op de A28 te verminderen;
- Verbetering doorstroming en aansluiting op richting de A28/Nijkerk via de Nijkerkerbrug en de achterliggende rotonde (en vice versa) en de verdubbeling Nijkerkerweg (N301) in Flevoland;
- Realiseren fly-over kruising N302 en N305;
- Leefbaarheid en verkeersveiligheid op de doorgaande Zuiderzeestraatweg-route verbeteren;
- Realisatie mobiliteitshubs om regionale en lokale mobiliteit duurzaam en slim vorm te geven;
- De geplande woningbouw in Putten-Zuid en Nijkerk vraagt eveneens aandacht ten aanzien van de capaciteit van de betreffende provinciale wegen.

Brede welvaart / vervoersarmoede

Vervoersarmoede gaat over 'het niet kunnen komen waar je zou willen komen, waardoor je deelname aan maatschappelijke activiteiten belemmerd wordt'. Dit is een thema wat absoluut speelt op de Noord-Veluwe en in de regio EHPZ. Autobezit en -gebruik is voor veel inwoners niet te betalen, het busvervoer is de laatste jaren uitgekleed en de NS-dienstregeling stamt nog uit de vorige eeuw.

Sinds 1970 is het inwoneraantal in onze regio bijna verdubbeld terwijl de hoofddragers van de mobiliteit (A28, spoor, fiets) niet zijn meegegroeid. Met de nog voor ons liggende ambities op het gebied van woningbouw en verduurzaming is er grote urgentie om de bereikbaarheid en leefbaarheid

te waarborgen op een manier die past bij deze tijd. De komende jaren zullen er t/m 2030 conform de afspraken vanuit de Woondeals nog circa 17.000 woningen in onze regio (met name) nabij de diverse stations worden gebouwd. Om de ambities op gebied van woningbouw en duurzaamheid samen op te laten gaan dient vol te worden ingezet op het stimuleren van gebruik openbaar vervoer.

Knooppunt Hoevelaken wordt voorlopig niet onder handen genomen ("ingepakt" volgens demissionair minister Harbers), wat automatisch betekent dat automobilisten de komende jaren in de file blijven staan tussen Harderwijk en Amersfoort. Op de corridor Amersfoort-Zwolle zit een enorm reizigerspotentieel dat momenteel onbenut blijft vanwege het aanbod. Zo lang de treinverbinding tussen Harderwijk en Amersfoort geen volwaardig alternatief hiervoor is, zullen de automobilisten in hun auto blijven zitten. Wij willen stappen vooruit zetten in de mobiliteitstransitie en inwoners uit de auto en in het openbaar vervoer krijgen.

Station Harderwijk als spil van het Daily Urban System EHPZ
(Keervoorziening / spitssprinter / spoor Harderwijk)

Door met een hogere frequentie treinen te gaan rijden tussen Harderwijk en Amersfoort, wordt de trein concurrerend ten opzichte van de auto tussen Harderwijk, Nijkerk en Amersfoort. Hiermee wordt ook knooppunt Hoevelaken ontlast. De basis van elke verbetering op het spoor op deze corridor is een keervoorziening in de vorm van een passeerspoor in Harderwijk. Deze maatregel zorgt voor fors snellere reistijden per trein naar Amersfoort/Utrecht en Amsterdam Zuid/Schiphol vanuit onze regio. Ook is een goede spoorverbinding aantrekkelijk voor het groeiende aantal inwoners in de regio (Woondeal). Zo kan het aanbod van treinen meegroeien met de ontwikkeling van de regio Amersfoort en de regio Noord Veluwe.

De ambitie is om een volledige keervoorziening van voldoende lengte (275 meter) te realiseren waarmee ook intercity's kunnen keren, zoals is vastgesteld in Toekomstbeeld OV. Met deze maatregel kan de spits pendeltrein Harderwijk – Nijkerk – Amersfoort worden doorontwikkeld voor de toekomst. Met de keervoorziening wordt het ook mogelijk om de Intercity Den Haag-Utrecht-Amersfoort Centraal-Schothorst door te laten rijden naar Harderwijk.

Meer treinen op het traject betekent voor Ermelo en Putten dat de spoorbomen vaker dichtgaan. Onderzocht moet worden of ondertunneling van een aantal spoorwegoverwegen onderdeel kan zijn van de aanleg van de keervoorziening.

Snelle fietsroutes
Er zijn voldoende aanknopingspunten om verder te gaan met de uitwerking van de snelle fietsroute Noord-Veluwe. Dit geldt voor alle van de onderzochte routedelen op de corridor Amersfoort – Nijkerk – Putten – Ermelo (aantakking Zeewolde – integraal onderdeel van de Ruimtelijk Strategische Visie, zie paragraaf 6.2) - Harderwijk – Nunspeet – Elburg – Wezep – Hattem – Zwolle. Hoewel de route natuurlijk door vrijwel niemand geheel zal worden gebruikt, zorgt juist de samenhang van de route ervoor dat het fietsgebruik op iets langere afstanden kan toenemen (Nijkerk – Ermelo, Putten – Harderwijk, enzovoort).
Het huidige fietsgebruik, in combinatie met de beoogde snelheidswinst en verschuiving van auto en fiets, leiden tot fietsintensiteiten die vragen om een kwalitatief hoogwaardige route. De potentieberekening gaat uit van maximale winst, maar ook in de situatie waarin niet op alle locaties snelle fietsroutekwaliteit kan worden behaald, blijft een snelle fietsverbinding die de kernen van Noord- Veluwe met elkaar verbindt, relevant.
De toenemende druk op de A28 en maatschappelijke (en ruimtelijke) ontwikkelingen leiden tot een toenemende mobiliteitsbehoefte. Proactief handelen naar deze signalen voorkomt het dichtslibben van

het netwerk en draagt bij aan klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen.
Er zijn zes redenen waarom juist de corridor Amersfoort – Nijkerk – Putten – Ermelo (aantakking Zeewolde) - Harderwijk een goede uitgangspositie kent voor een snelle fietsroute:

1. Op de route rijden in de bestaande situatie al grote hoeveelheden fietsers die kunnen profiteren van een betere, snellere, comfortabelere, veilige route. Onder goede omstandigheden zijn er nu al op vrijwel de gehele route meer dan 1000 fietsers per etmaal te verwachten;
2. Er is voldoende potentieel om meer fietsers te verleiden om naar de (snelle) fietsroute over te stappen. Met het optimale pakket aan maatregelen op een groot deel van de route naar meer dan 2000 fietsers per etmaal;
3. De route biedt volop mogelijkheden voor recreatief medegebruik voor recreatieve tochten en bezoek van recreatieve bestemmingen;
4. Met een snelle fietsroute op deze corridor wordt de fiets een serieus alternatief voor de auto en het OV. Niet voor verplaatsingen van Amersfoort naar Harderwijk v.v. maar wel op verplaatsingen tussen de kernen in het gebied. Zo wordt de cyclus van meer autoverkeer – wegverbreding – meer ruimte – meer autoverkeer in ieder geval voor een deel doorbroken;
5. De snelle fietsroute zal eventuele files op de A28 niet oplossen maar biedt wel potentie om tot circa 10% van de autoverplaatsingen tussen kernen op de route om te zetten naar fiets;
6. De route biedt een goede ruggengraat voor het regionale fietsnetwerk, zowel woon-werk als school-thuis en recreatief.

Hubs

Een hub fungeert als knooppunt van verschillende vervoersstromen. Het zijn de bouwstenen voor een goed functionerend daily urban system. Het biedt comfortabele wachtruimten, oplaadpunten en voorzieningen die de overstap nog aantrekkelijker maken. Een winkel voor dagelijkse boodschappen, een horecavoorziening, maar ook beveiligde fietsenstallingen en parkeerruimte voor auto's bijvoorbeeld. Hubs hebben potentie voor het realiseren van woningen en bedrijven. Ook past dit uitstekend bij de afspraken die in het MIRT worden gemaakt. Bij de planning van hubs is er altijd een koppeling tussen enerzijds het verbeteren van (openbaar) vervoeren anderzijds het realiseren van nieuwe woongebieden.
Bewoners uit het gebied benutten hubs om over te stappen op een andere vervoersmodaliteit. Mensen komen met de fiets of de auto naar de hub, om vanaf daar met het openbaar vervoer of deelvervoer de reis te vervolgen. Vanuit de vijf hubs leidt een goede en veilige fietsinfrastructuur naar en in de woonkernen. Hiermee wordt de combinatie van fiets en openbaar vervoer veel aantrekkelijker. Inwoners van onze kernen (waaronder veel studenten) en bezoekers (waaronder forenzen en toeristen die overstappen naar een andere vervoersmodaliteit) reizen zo makkelijk met fiets en openbaar vervoer naar Amersfoort en Zwolle en de andere steden in onze omgeving.

Verkeersveiligheid

In de aanpak van verkeersveiligheid vragen vooral de provinciale wegen en de route van de Zuiderzeestraatweg prioriteit. Met name zijn er grote knelpunten op het gebied van overstekende fietsers en voetgangers op drukke 80 km/h wegen. Een concreet voorbeeld zijn de overstekende fietsers (ouderen, recreatief, mountainbikers) en wandelaars op de diverse oversteken van de Leuvenumseweg (N302) op grondgebied van de gemeente Harderwijk.

Stimuleren duurzaam vervoer

In een door Noord-Veluwe Bereikbaar opgesteld inspiratiedocument is onderbouwd dat de elektrische fiets bij verplaatsingsafstanden tot 15 km de vervoerwijze is die het meest bijdraagt aan de brede welvaart. Dat vraagt goede fietsvoorzieningen op de betreffende verbindingen. Voor langere

verplaatsingen kan de bus of de trein in een aantal gevallen aantrekkelijker gemaakt worden dan nu het geval is. Hetzij in frequentie (minimaal vier keer per uur in de spits), hetzij in directheid (rechtstreeks naar aan de randen van een plaats gelegen werklocaties zonder omweg en overstap bij het station). Dat neemt niet weg dat bij veel langere verplaatsingen de auto het beste vervoermiddel blijft. We moeten dan ook gericht werken aan doorstromingsknelpunten op het hoofdwegennet. Mede om te voorkomen dat sluipverkeer door omliggende kernen het leefmilieu daar onder druk zet.

Fietsbrug Zeewolde – Strand Horst

Uit een Verkenning naar een fietsbrug tussen Zeewolde en Strand Horst uit 2017 blijkt al dat het aanleggen van een nieuwe brug uitvoerbaar is en er kansen zijn om voldoende meerwaarde tot stand te brengen. De brug is een verbinding tussen Zeewolde en Strand Horst maar heeft in potentie een veel grotere betekenis voor schoolverkeer, woon-werk relaties en recreatie en toerisme als verbindend element tussen bos (Noord-Veluwe), water (Randmeren) en de polder (Flevoland):

- Onderdeel van een (nieuwe) LF-route en het knooppuntennetwerk;
- Verbinding tussen Zeewolde en de stations Harderwijk en Ermelo;
- Onderdeel van fietsroutes (kort, dagtochten, meerdaagse tochten) waarin meerdere attractieve locaties met elkaar worden verbonden.

In paragraaf 6.2 zien we een verbeterde verbinding Zeewolde – Strand Horst voor fietsers als belangrijk uitgangspunt voor de op te stellen Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ.

Stimuleren duurzame deelverplaatsingen

Voor veel langere verplaatsingen is het niet realistisch om te verwachten dat ze over het volledige traject duurzaam plaatsvinden. Maar op een gedeelte van de verplaatsingen kan dat vaak wel. Vooral naar centrumgemeenten. Dat vraagt goed gefaciliteerde overstaplocaties: hubs (toegelicht in Gebiedsopgave 1).

4.4 Leefbare dorpen en steden

In deze paragraaf zijn opgenomen: Woondeal, werklocaties en mobiliteit

4.4.1 Wonen

In de regio Noord-Veluwe wordt in de Woondeal ingezet op een bouwopgave van ruim 12.500 woningen verspreid over de 7 gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek en Putten.
In de provincie Flevoland geldt voor de ZUND-gemeenten (Zeewolde, Urk, Noordoostpolder en Dronten) een gezamenlijke opgave van 8.343 woningen.

Een opgave met onderliggende locaties en met voldoende financiële slagkracht bij de corporaties voor de invulling van de sociale huur binnen de totale woningopgave. Als samenwerkende partijen willen en kunnen we deze opgave aan. Toch betekent dat niet dat de ambitie zonder meer gerealiseerd kan worden. Daarvoor is het nodig dat er tegemoet wordt gekomen aan enkele essentiële randvoorwaardelijke condities. De belangrijkste daarvan zijn bereikbaarheid, ambtelijke capaciteit, een oplossing voor het stikstofvraagstuk, netwerkcapaciteit en het wegnemen van de publieke tekorten bij verschillende (grootschalige) woningbouwontwikkelingen.

Naast deze generieke randvoorwaarden willen we als regio aandacht vragen voor het belang van het meegroeien van groen met de verstedelijking. De druk op de buitenruimte is groot en natuurwaarden

staan her en der onder druk. Zeker in een regio als de onze waarbij de kernen ingeklemd zijn tussen Veluwe en Randmeren. Investeringen in natuur en recreatie zijn noodzakelijke randvoorwaarden bij groei. Verder willen we benadrukken dat groei niet alleen benaderd kan worden vanuit het perspectief van woningbouw, maar vraagt om een integrale en toekomstbestendige benadering waarbij ook aandacht is voor werken, bereikbaarheid, natuur & landschap en energie & klimaat.
Voor de realisatie van de opgave zit er zorg in het feit dat de gemeenten in de regio Noord-Veluwe zelf maar beperkt beschikking hebben over gronden. Dit kan het sturen op betaalbaarheid en het in stelling brengen van woningcorporaties bemoeilijken. Om meer regie te (kunnen) pakken op deze opgave wordt een faciliterend instrumentarium vanuit het Rijk wenselijk en nodig geacht.

Leefbare verstedelijking

De leefbaarheid van steden en dorpen staat onder druk. Door klimaatverandering krijgen bewoners in toenemende mate last van hittestress, die in de stedelijke omgeving versterkt wordt. Zwaardere hoosbuien én langduriger droogte leveren ook steeds grotere risico's en overlast op voor burgers en bedrijven. Niet in alle wijken en werklocaties is voldoende groen voor recreatie, sport, spel en natuur aanwezig. De sociaaleconomische tweedeling op het vlak van energiearmoede, hittestress en leefbaarheid groeit. Tegelijk zoeken we bij de bouw naar mogelijkheden om zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen, circulaire bouwmaterialen en fabrieksmatige bouwwijzen.

Veel van de mogelijke maatregelen voor al deze opgaven versterken elkaar en kunnen effectief en efficiënt tegelijk uitgevoerd worden. Tevens erkennen we de meerwaarde van een uniforme, gezamenlijke aanpak, om zo een gelijkwaardig speelveld te creëren en de administratieve last bij ontwikkelaars te beperken.

Daarom spreken we af dat gemeenten, waterschappen, provincie(s), rijk en andere partners samen onderzoeken of we tot afspraken en/of normen kunnen komen voor een leefbare verstedelijking. Dat doen we niet alleen in onze eigen regio, maar samen met de andere Gelderse regio's. Daarbij maken we gebruik van goede voorbeelden die al bestaan, zowel in Gelderland als daarbuiten (bv.: Utrecht en Zuid-Holland). Ook betrekken we de 'maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving' van het rijk. Hoe we vervolgens deze afspraken en normen vastleggen en wat de rol daarbij is van de verschillende partners is onderdeel van dit onderzoek. Dit doen wij gezamenlijk en gelijkwaardig, waarbij de provincie organisatorisch gezien een trekkende rol vervult.

Het aanbod van iedere gemeente is:

Ermelo

Woondeal 2030 realiseren van 1.508 woningen. De sleutelprojecten zijn:

i. Horsterhoeve 267 woningen
ii. Veldwijk: 490 woningen
iii. Hart van Horst: 62 woningen

Verstedelijking na 2030: het zoekgebied ligt aan de westelijke kant van de gemeente.

Harderwijk

Woondeal 2030 realiseren van 5.557 woningen. De sleutelprojecten zijn:

i. Waterfront: 1.250 woningen
ii. Harderweide: 860 woningen
iii. Nieuw Weiburg: 1.100 woningen

Verstedelijking na 2030: Eendengebied, landelijk wonen in het Bosfront en zuidelijke stadsrand.

Putten

Woondeal 2030 realiseren van 1.403 woningen. De sleutelprojecten zijn:

i. Halvinkhuizen: 1.300 woningen
ii. Bosrande: 240 woningen

Verstedelijking na 2030: transformatie gaat voor in- en uitbreiding om het groene karakter zo veel mogelijk te behouden. Bouwen voor de 'lokale' bevolking (De Bosrande). Bij uitbreiding biedt de beoogde zuidelijke ontsluitingsweg hiervoor aanknopingspunten.

Zeewolde

Woondeal 2030 realiseren van 1.632 woningen. Het sleutelproject/grootschalige woningbouwlocatie is:
i. Polderwijk: 1.500 woningen

Verstedelijking na 2030:

1. Het dorp bestaat 40 jaar. Van transformatie is nog geen sprake. Richting het Noord-Oosten zijn 1.000 woningen voorzien.
2. Daarna bouwen richting Harderwijk langs de Zeewolderdijk richting Knardijk (3.000 woningen)
3. Realisatie 20.000 woningen samen met Almere in Oosterwold, waarvan 10-15 duizend op grondgebied Zeewolde.

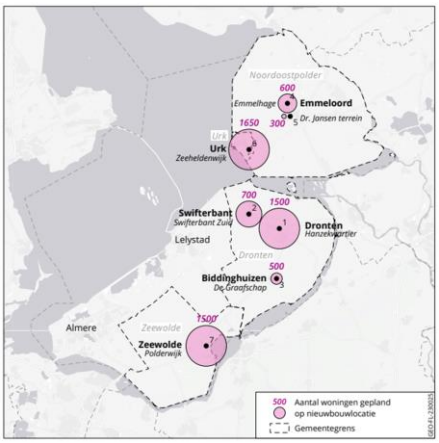

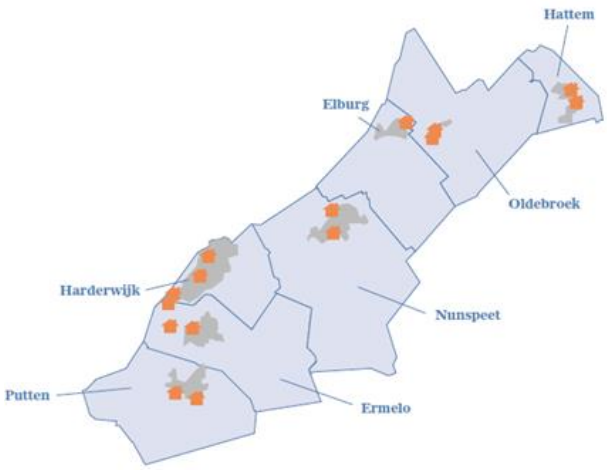

Randvoorwaarden woondeal

Om te voldoen aan de afspraken in deze overeenkomst geldt voor de regio Noord-Veluwe een aantal randvoorwaarden. Over deze randvoorwaarden gaan partijen verder in gesprek, om deze zodoende te concretiseren, verder te onderbouwen en in kaart te brengen wat de mogelijkheden voor steun er zijn. De belangrijkste randvoorwaarden zijn:

- #### Subsidiering onrendabele toppen

Om de volumes en het aandeel betaalbaar waar te kunnen maken moet veel geïnvesteerd worden. Voor een belangrijk deel van de ontwikkelingen geldt dat er sprake is van publieke tekorten. Om de ambities te realiseren is ondersteuning nodig met betrekking tot deze onrendabele toppen. Op basis van een

globale, regionale inschatting zou het publieke tekort in de regio uitkomen op ca. 106 miljoen euro6. Vanuit de Rijkssystematiek (WBI) die uitgaat van lagere overheden die minimaal de helft van het publieke tekort dragen, komt de regio tot benodigde Rijksbijdrage voor het afdekken van onrendabele toppen van ca 53 mln. Het Rijk draagt bij aan projecten met een onrendabele top via de Woningbouwimpuls.

- Ambtelijke capaciteit

Het tekort aan ambtelijke capaciteit is een forse vertragingsfactor voor de woningbouw, ook in onze regio. Dit tekort speelt op veel onderdelen binnen het proces: er is een gebrek aan projectleiders, aan medewerkers ruimtelijke ordening en aan vergunningverleners. Ook is er grote behoefte aan extra deskundigheid op gebieden zoals stikstof, mobiliteit, planeconomie, omgevingsmanagement en flora & fauna. Rijk en provincie ondersteunen de regio in de breedte en de diepte.

- Stikstof

Momenteel maakt de beperking qua stikstofruimte -en de barrières die het opwerpt voor bedrijfsverplaatsingen- een aantal (grootschalige) ontwikkelingen onmogelijk. Het is randvoorwaardelijk dat er op korte termijn duidelijkheid komt over de aanpak van stikstofproblematiek. Rijk en regio zetten zich gezamenlijk in voor de stikstofruimte die nodig is om de betreffende lokale en regionale opgaven het hoofd te kunnen bieden.

- Netwerkcapaciteit

De regio bouwt meer dan 11.000 woningen en onderzoekt additionele groei. Het huidige elektriciteitsnetwerk biedt daartoe te weinig ruimte. Concreet komen er momenteel en op korte termijn al projecten in de knel. Uitbreiding van het onderstation in Harderwijk is nodig voor de realisatie van de regionale woningbouwopgave (en de hoognodige uitbreiding van bedrijventerrein Lorentz in Harderwijk). Voor uitbreiding van dit onderstation is stikstofruimte nodig. De regio vraagt om dit in het kader van de (landelijke) stikstofaanpak met prioriteit op te pakken.

- Grondposities

Woningcorporaties en gemeenten nemen beide een actieve rol in het verwerven van locaties met het oog op het realiseren van sociale huur en gemeenten zetten hun instrumentarium in om corporaties te helpen in deze opgave.

- Financiële haalbaarheid

De woningcorporaties kunnen de bouw van de sociale huurwoningen zoals opgenomen in de woondeal financieren op basis van de huidige marktomstandigheden. Partijen gaan de in deze woondeal opgenomen verplichtingen aan onder het voorbehoud dat zij passende financiering voor de desbetreffende verplichting kan verkrijgen. Voor de in deze woondeal opgenomen DAEB investering geldt ook het voorbehoud dat corporaties een borging van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw voor de financiering van de desbetreffende DAEB-verplichting hebben gekregen. Woningcorporaties informeren de andere partijen als zij onvoldoende (passende) financiering kunnen aantrekken om de woondeal uit te voeren.

- Aanvullende afspraken
  - Alle gemeenten stellen in lijn met het beleidsprogramma ‘Een thuis voor iedereen’ in 2023 lokaal een integrale woonzorgvisie op.
  - De provincie Gelderland zet in op het realiseren van minimaal 3.000 flexwoningen tot medio 2025, waarvan 500 tot 1.000 in 2023. Dit krijgt vorm door gemeenten te ondersteunen:

- Begeleiding van individuele gemeenten bij de realisatie van flexwoonprojecten door het inschakelen van de Taskforce Versnelling Tijdelijke Huisvesting (bij grote projecten met minimaal 100 flexwoningen) of door het provinciale versnellingsteam.
- Via een collectieve benadering middels een praktijkleerkring, waarbij gemeenten in vijf bijeenkomsten toewerken naar een haalbaar plan voor de oplevering van flexwoningen voor medio 2024.
- De provincie Gelderland zet zich in voor de transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen, onder andere via het programma Steengoed Benutten. In de periode van 2019 tot en met oktober 2022 zijn via Steengoed Benutten ruim 1.600 woningen verder naar realisatie gebracht en de verwachting is in 2023 nog eens 1.500 woningen. In de loop van 2023 wordt besloten of dit programma na 2023 gecontinueerd kan worden en op welke andere wijze de provincie zich inzet voor transformatie.

Kansen en dilemma's:

1. Dilemma: naast de kritische succesfactoren zoals beschreven in de Woondeal (zie pagina 13 en verder), zoals bijvoorbeeld stikstof, bereikbaarheid en energievoorziening, staat het realiseren van nieuwe woningen onder druk door de stijgende bouwkosten, krapte op de arbeidsmarkt, aangescherpte hypotheekregels en het betaalbare programma (een derde sociale huur, een derde middenhuur en/of betaalbare koop en een derde dure huur en koop);
2. Dilemma: Voor de verstedelijkingsopgave vanaf 2030 geldt dat met name in Harderwijk ruimte voor mogelijke bouwlocaties beperkt is. Daarnaast dwingen de grenzen van het Natura 2000-gebied de gemeenten Ermelo, Harderwijk en Putten uitleglocaties te zoeken richting het water (westwaarts). Als het uitgangspunt water- en bodemsturend strikt wordt toegepast bij het zoeken naar uitleglocaties, dan is het uitbreiden in oostelijke richting ten opzichte van de huidige kernen logischer. Er moeten gesprekken worden gevoerd tussen overheden om te onderzoeken of er uitruil kan plaatsvinden tussen Natura 2000 gebied en de randen langs het water. Specifieke vraagstukken met oog op de eendenhouderij t.o.v. verstedelijking/duurzaamheid (Harderwijk);
3. Dilemma: Harderwijk: A28 is en spoorlijn vormen een barrière.
4. Er is ruimte nodig voor wonen en er moet ruimte zijn voor groene ruimte. Daarvoor zal er voldoende stedelijke uitloopgebied moeten worden gerealiseerd in de randen van de Veluwe, zodat de recreatiedruk op het Veluwemassief niet verder toeneemt ondanks de groei van het aantal inwoners. Dit is zeer belangrijk omdat de recreatiedruk voor 80% wordt veroorzaakt door eigen inwoners;
5. Zonder stikstofruimte geen energie en zonder energie geen woningbouw;
6. Geen stikstofruimte voor woningbouw;
7. Kans: Deze regio is/moet zelfvoorzienend worden. Geen grote steden in de buurt voor directe koppeling (Zwolle en Amersfoort/ Apeldoorn en Almere/Lelystad op afstand);
8. Kans: Harderwijk doorontwikkelen naar regiostad;
9. Kans/dilemma: Putten heeft aandacht voor dorpsheid en landelijkheid. Daarmee zou een bescherming tegen vergaande verstedelijking in Putten ook in de strategische visie terecht kunnen komen. Hierbij zouden er gebieden aangewezen kunnen worden waar juist wel, maar ook géén optie is voor verstedelijkingsdruk. Dit is een kans om binnen de EHPZ-regio een evenwichtigheid tussen stad en land te behouden.

4.4.2 Werklocaties

Bedrijventerreinen zijn belangrijk voor ondernemingen en daarmee voor het vestigingsklimaat en de werkgelegenheid. Terreinen moeten zo zijn ingericht dat bedrijven er nu en in de toekomst goed kunnen ondernemen. Bedrijventerreinen spelen ook een belangrijke rol bij het behalen van de doelen voor energietransitie, circulariteit en klimaatadaptie. Oftewel voor een duurzame toekomst.

Regionaal programma werklocaties

In het Regionaal Programma Werklocaties 2019 (RPW) hebben de Noord-Veluwse gemeenten en de provincie Gelderland het gezamenlijk beleid voor de programmering en de planning van bedrijventerreinen vastgelegd. Voor overige onderwerpen binnen het thema Economie werken de acht Noord-Veluwse gemeenten steeds minder samen op NoordVeluwse schaal, maar zoeken ze de verbinding dichter bij huis in subregio's en/of met buurgemeenten. Deze tendens naar twee regio's heeft ook een uitwerking in het RPW (gezamenlijke ambitie, uitwerking in subregio's) en in de investeringsagenda. De sub-regio EHP had de verwachting dat er uitbreidingsbehoefte van bedrijven zou zijn, maar wilde eerst kijken naar oplossingen binnen het huidige areaal. Versterking van de huidige terreinen door herstructurering en revitalisering en inbreiding hadden de voorkeur. De regio wilde eerst inzetten op inbreiding en dan pas op uitbreiding. Met het opstellen van een geactualiseerd RPW sluit Zeewolde aan bij EHP. Het RPW2.0 (EHPZ) wordt 2024 verwacht.

Kwaliteit

De bedrijventerreinen in Harderwijk, Ermelo en Putten zijn over het algemeen van goede kwaliteit. Voor alle drie de gemeenten geldt dat duurzaamheid op bedrijventerreinen een hoge prioriteit heeft. Samenwerking met de bedrijvenkringen en actieve deelname in RES zijn belangrijk om de duurzame opgave gezamenlijk op te pakken.

Voorraad

Er is medio 2022 nog 40.000 m2 direct uitgeefbaar. Met deze voorraad en dit tempo zouden de gemeenten volgend jaar geen grond meer hebben om uit te geven. Een onzekere factor is de 214.300 m2 die in optie zijn en/of waar gesprekken over lopen. In de praktijk zou het kunnen dat opties teruggeven worden. Gezien de huidige marktomstandigheden is de verwachting dat de meeste opties tot uitgifte leiden.

Noodzaak uitbreiding

De uitgifte blijkt hoger te zijn dan het WLO groeiscenario 'midden'. Aangezien er ook geen nieuwe plannen in voorbereiding zijn en er tevens een vervangingsvraag ligt, ontstaat er op korte termijn de situatie dat er geen uitgeefbare gronden beschikbaar zijn.

Acties die de regio gaat uitzetten

- Harderwijk, Ermelo, Putten en Zeewolde kijken samen naar gebiedsontwikkeling en de positie van toekomstige bedrijventerreinen;
- We verkennen de verdere samenwerking rondom het regioarrangement;
- Het streven in Putten en Ermelo is het onderbrengen, daar waar mogelijk, van nu nog geïsoleerd liggende bedrijvigheid (in het buitengebied) op nieuwe terreinen;
- De verwachting is dat er voor Henselare (Putten) medio 2023 de eerste kavels uitgegeven kunnen worden. Dit betreft in totaal 70.000 m2. Naar verwachting zal de helft vervanging zijn van de Ambachtstraat en de rest zal vrij uitgegeven worden;

- Ermelo wil bedrijventerrein Kerkdennen transformeren naar woonlocatie. Voor de vervangen is het voornemen om een nieuw duurzaam bedrijventerrein (Ecopark) langs de A28 te realiseren;
- Voor Harderwijk geldt dat als het regionaal bedrijventerrein vol is, er geen ruimte meer beschikbaar is. Het ontbreekt aan ruimte om nog fors uit te breiden. Er wordt nadrukkelijk gekeken naar samenwerking met Ermelo, Putten en Zeewolde;
- Putten wacht op het RPW 2.0 (mei 2023). Zoekgebieden voor bedrijven kunnen nog niet genoemd worden, gewacht wordt op cijfers om de vraag concreet te krijgen. Later in het jaar afstemming met Harderwijk en Ermelo. Pas na de uitgifte Henslare en mogelijkheden herstructurering Keizerswoert, op zoek naar een nieuwe locaties (samen met Ermelo?);
- Zeewolde: Trekkersveld 3 was voor logistieke bedrijven. Trekkersveld 4 is voorzien voor 4 andere bedrijvigheid, met name MBO+ georiënteerd.

Kansen en dilemma's:

1. Waar is ruimte voor zware bedrijvigheid;
2. Veel MKB bedrijven hebben relatief veel werknemers die in de eigen gemeente wonen. Bij een eventuele verplaatsing naar buiten, bestaat de vrees bij deze ondernemers dat het gros van het personeel niet meegaat;
3. Vooral bij (intern) opgeleid technisch personeel is vervanging moeilijk, zeker met deze arbeidsmarkt;
4. Aandacht voor tekort aan arbeidskrachten (dit speelt mee bij de overweging van al dan niet bedrijfsverplaatsing, bij verhuizing zijn bedrijven bang de toch al schaarse medewerkers te verliezen);

5. De overgang naar circulaire economie vraagt tot 40% meer ruimte dan de huidige lineaire economie.

Koppelkans: bedrijventerrein A28 nabij Windmolens en groene energie als energie-hub.

Enkele noties van de provincie:

- De regio ontwikkelt een ruimtelijk-economische visie. Dit vormt de basis voor de programmeringsafspraken in het regionaal programma werklocaties (RPW).
- Uit onderzoek dat Stec Groep in opdracht van de provincie Gelderland heeft laten uitvoeren blijkt dat er op de Gelderse bedrijventerreinen zeker ruimtewinst te behalen valt. We beseffen dat het verzilveren van deze potentie niet eenvoudig is, maar maken ons er wel hard voor. Samen met de provincie ontwikkelt de regio een strategie om bestaande bedrijventerreinen beter te benutten. Daarbij zijn de volgende overwegingen van belang:
    - Rolverdeling en verantwoordelijkheid: intensivering vraagt om een heldere rolverdeling tussen regio, Rijk, provincie en gemeenten en private partijen. Wat kan men van elkaar verwachten?
    - Financiering: Deze actieve inzet vergt een forse investering in verduurzaming, vergroening, herontwikkeling en herstructurering. Ook hiervoor geldt dat dit samenwerking vergt met het Rijk, Provincie, Ontwikkelings- en Herstructureringsmaatschappij Gelderland (OHG), gemeenten en private partijen.
    - Implementatie en beleid: we willen de inzet op het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen vastleggen in het volgende RPW. Samen met de provincie willen we dit proces verder uitwerken. De provincie onderzoekt of en hoe het beter benutten van bedrijventerreinen geborgd kan worden via de Omgevingsverordening.

- De ruimtewinst op bestaande bedrijventerreinen is relatief beperkt ten opzichte van de verwachte uitbreidingsvraag. Het blijft nodig om nieuwe bedrijventerreinen te realiseren. In Q2 komt de nieuwe provinciale bedrijventerreinen- en kantorenprognose beschikbaar met de meest actuele inzichten. We ontwikkelen een integrale ruimtelijke regionale visie waarin we ruimteclaims ten opzichte van elkaar afwegen en maken van daaruit keuzes waar de uitbreidingsruimte voor bedrijventerreinen het beste kan landen. We kijken hierbij zowel naar de korte als lange termijn, zodat we ook voor de lange termijn ruimte voor werken geborgd is. Om invulling te geven aan de landelijke Grip-afspraken wijzen we zoekgebieden aan waar grootschalige bedrijvigheid geconcentreerd wordt. Deze zoekgebieden stemmen we af met buurprovincies (of gelegen aan dezelfde corridor) en het Rijk.

Vragen leefbare dorpen en steden:

1. Welke rol kan en wil de regio spelen voor het opvangen van de woningbehoefte vanuit de Randstad naast de eigen woningbouwopgave?
2. Welke keuzes zijn er te maken ten aanzien van het ruimtegebrek?

Koppelkansen leefbare dorpen en steden:

1. Mobiliteits hub's in combinatie met deelmobiliteit en laadsystemen;
2. Duurzame brugverbinding Ermelo en Zeewolde;
3. Nieuwe plekken voor bedrijvigheid geeft ruimte om te transformeren;
4. Snelle fietsverbinding Lelystad, Harderwijk Apeldoorn;
5. Zachte oplossingsrichting woningbehoefte:
    a. Samenwonen mogelijk maken;
    b. Wonen en werken bij elkaar brengen;
    c. Aanpakken belemmerende regels splitsen van woningen;
    d. Optoppen of meer in de hoogte bouwen, in combi met verkeersluwe oplossingen;
6. Bedrijventerreinen met ruimtelijke kwaliteiten ontwikkelen;
7. Let bij woningbouwuitleg op groene en stadse dorpsranden;
8. Mobiliteit: Wegennet als structurerend element in het landschap (oude zuiderzeestraatweg); Denk na over hubs vanuit niet alleen mobiliteit maar ook vanuit wonen en werken en voorzieningen niveau;
9. Woningbouw: CO2 vastleggend, biobased en duurzaam doen en energieopwekking en opslag voor en in wijk;
10. Project OPR voor RES Noord Veluwe 1.0;
11. Combinatie van smart energie hubs met energieopslag/batterijen op het elektriciteitsnetwerk.
12. Combineren van vrijkomende agrarische gebouwen (VAB) met woningbouw en energieopgave;
13. Bedrijventerrein van kwantiteit naar kwaliteit (duurzaam toekomstbestendig).

5 De afwegingen met elkaar

Dit wordt in een volgende versie van het regioarrangement verder uitgewerkt.

5.1 Welke leidende principes kennen we

Gedeelde ambities

- Een inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen
- Een goed plek om te wonen
- Perfecte bereikbaarheid en toegankelijkheid
- Met ruimte voor natuur en natuurlijke systemen: aandacht voor Veluwe en randmeren
- Klimaatadaptieve leefomgeving
- Recreatie als belangrijke factor van onze economie
- Zelfredzame buurten en wijken

Kansen

- Positieve gezondheid, toegankelijkheid en inclusiviteit als uitgangspunt
- Voldoende woningen, óók voor de lokale behoefte, rekening houdend met de regionale/nationale toestroom: dat betekent woningen in Harderwijk toevoegen daar waar herstructurering/functieverlies aan de orde is; uitlegwijken aan 'nieuwe ringinfra'
- Weerbaarheid bij verstedelijkingsdruk vanuit omliggende grote economische samenwerkingsverbanden
- Denken/opererend in EHPZ verband
- Kracht van de Natuur gebruiken als natuurlijk systeem: natuur adaptief
- Wolderwijd als 'Central Park'
- Verstedelijking aan de randen van het Wolderwijd
- Nadrukkelijk kiezen voor S.T.O.M.P.- principe voor de mobiliteitsprioritering: Stappen, Trappen, modern hoogwaardige OV, M.a.a.S. en dan pas Privé-auto
- Autoluwe/emissieluwe wijken
- Beweeg/sport/wandel/fietsroutes i.c.m. klimaatadaptatie, koelte-eilanden,
- ontmoetingsplekken
- Multifunctioneel ruimtegebruik waaronder energieopwekkingen -opslag bij/boven infrastructuur

Potentiële waarde: agenderen in EHPZ programma's

- Verbinding tussen mensen (en bevolking): ontmoeten/sociale cohesie
- Verbinding door (nieuwe) fysieke verbindingen
- Verbinding in voorzieningen: met elkaar, voor elkaar

5.2 Hoe wegen we die tegen elkaar

Nadere uitwerking volgt in 2024.

Om naar de toekomst afwegingen te maken tussen spannende of tegengestelde belangen, is het onderstaande schema bedoeld ter ondersteuning van het gesprek om verschillende aspecten in beeld te brengen en af te wegen. Het schema bevat een afwegingskader dat dienend zal zijn aan het gesprek en afwegingen om tot keuzes te komen. In alle regioarrangementen is de tabel bedoeld als hulpmiddel om in de toekomst de relevante perspectieven in beeld te brengen bij toekomstige dilemma's.

	Meervoudig ruimtegebruik	Identiteit centraal	Voorkomen afwenteling
Gebruikswaarde			
Belevingswaarde			
Toekomstwaarde			

5.3 De voorgestelde keuzes voor de inrichting van onze regio

Nadere uitwerking volgt in 2024.

6 De regio in 2030 met doorkijk naar 2050

6.1 Inleiding

De gemeenten Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde vormen samen een daily urban system. Het uitganspunt is dat deze vier gemeenten de drie landelijke vraagstukken (energietransitie, verstedelijking en landelijk gebied) samen integraal oppakken. Op basis van bestaand beleid is een ruimtelijke EHPZ puzzel gelegd (zie onderstaande dialoogkaart). De legenda staat in bijlage 2.

Dialoogkaart versie 0.19

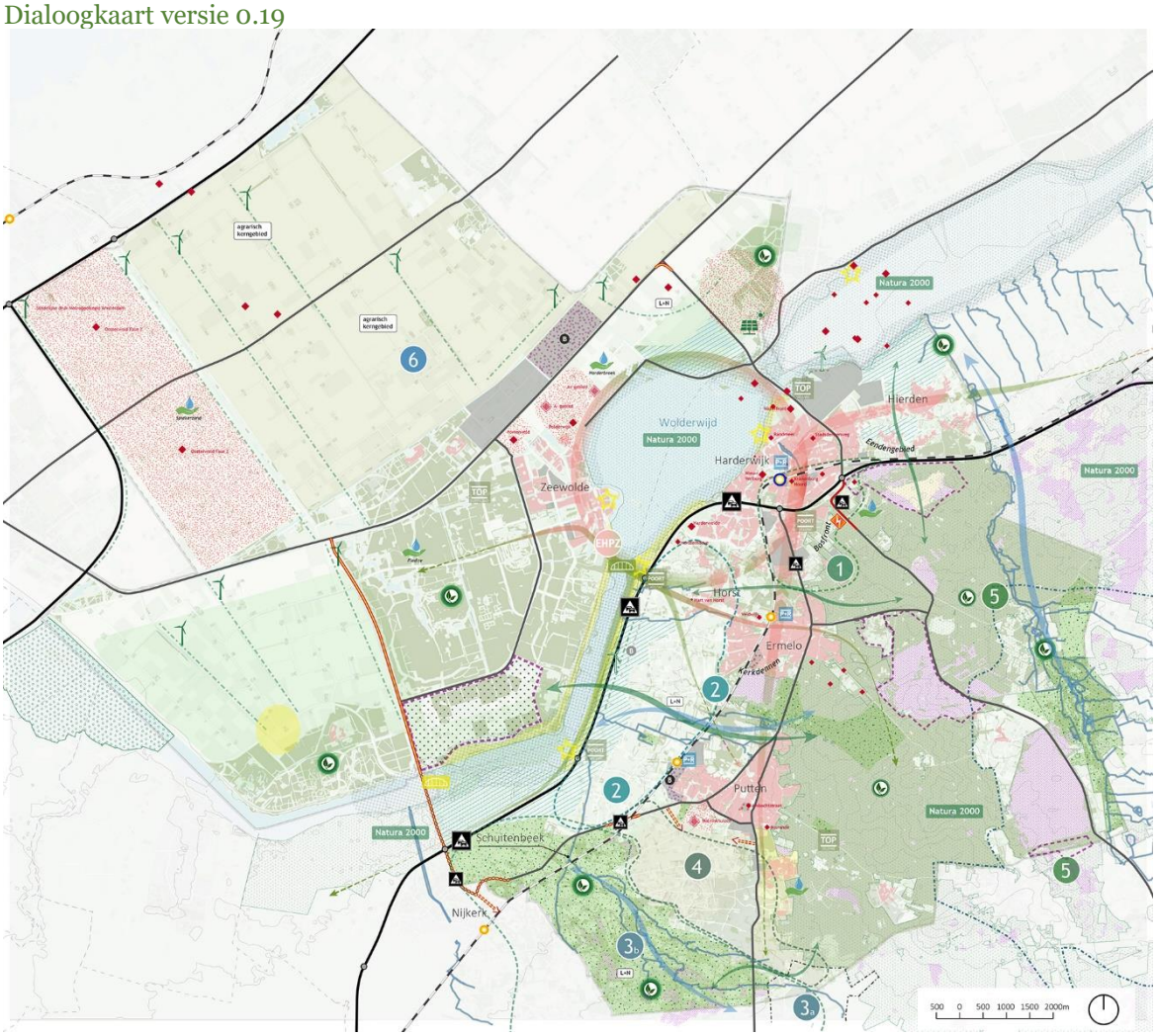

Status Regioarrangement

Door de val van het Kabinet is de bestuurlijke context ten opzichte van juli veranderd. Dit heeft vooral gevolgen voor de opgaven van het landelijk gebied. In juli hoopten we bijvoorbeeld snel meer duidelijk te hebben over het landbouwakkoord. De feitelijke situatie (peildatum: 1 november 2023) is dat nog niet alle basisdocumenten, zoals de omgevingsvisies en het Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (2024) beschikbaar zijn. Dit maakt dat harde conclusies over wat er in de EHPZ-regio in 2030 is gerealiseerd niet getrokken kunnen worden. Uiteraard zijn de woondeals en de RES in uitvoering.

Dit regioarrangement heeft de status van **startdocument met een agenderende werking**. Naast het voorstel om een Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ op te stellen zijn zes gebiedsopgaven gedefinieerd. Dit wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

6.2 Ruimtelijk Strategische Visie en bijbehorende gebiedsopgaven

De afgelopen maanden zijn op ambtelijk niveau de uitdagingen in het ruimtelijk domein integraal, gebiedsgericht en grens-overstijgend door alle bij het regioarrangement betrokken partijen besproken. Hiervoor zijn meerdere bijeenkomsten gehouden. Om een gezamenlijke regionale koers te bepalen is het voorstel om met elkaar te gaan werken aan een Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ en, voor nu, aan een zestal gebiedsopgaven. De visie is van belang om vanuit de samenwerkende overheden vat te krijgen op de gemene deler van de regio, en lokale karakteristieken vast te houden en te versterken. Het gaat daarbij om het versterken van samenhang en identiteit. Natuurlijk is er al samenhang en is eerder zorgvuldig gewerkt aan de inrichting van de ruimte. De verstedelijkingsdruk neemt echter toe van Putten tot Zeewolde. Het antwoord daarop is dat een aanzienlijke verbeteringsslag te maken is, met name als het gaat om het Daily Urban System EHPZ. We zien een grote potentie in het leggen van focus op nabijheid tussen het leeuwendeel van de 125.000 inwoners van de regio. Dat kan veel sterker door het verbeteren van met name fietsverbindingen, openbaar vervoer en het ontwikkelen van de zogenaamde cirkelstad rondom het Wolderwijd. Dat is zeker geen aaneengesloten urbaan gebied maar een cirkel van compacte op zichzelf staande kernen in een ruimte van robuuste natuur- en watergebieden. Daaromheen liggen de landbouwgebieden de bossen van het Veluwemassief en Zeewolde. Het verhaal van de cirkelstad en hoe de regio daar op duurzame wijze van kan profiteren, bodem en water gestuurd, klimaatadaptief, iedere kern met een eigen sterk karakter, dat verhaal moet nog wel geschreven gaan worden de komende jaren. De omgevingsvisies van de gemeenten zijn daarvoor belangrijke bouwstenen, de volgende stap die hier voorgesteld wordt is het opstellen en vaststellen van een gezamenlijke Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ in de geest van de verstedelijkingsstrategieën die voor de NOVEX regio's van Nederland de laatste jaren opgesteld zijn. Uit die strategieën vloeien heldere programma's voort die in samenhang erop gericht zijn het daily urban system van de regio te optimaliseren. We zien de positieve impact van een dergelijke strategie bij NOVEX-buren Kop van de Veluwe en Foodvalley.

Voor het opstellen van een Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ zal het komende jaar een plan van aanpak opgesteld dienen te worden waarbij gebruik gemaakt wordt van de ervaringen die zijn opgedaan in het opstellen van verstedelijkingsstrategieën op het vlak van inhoud, proces en organisatie. Na het opstellen van een dergelijke strategie volgt de vraag hoe dat samen uit te voeren. Die vraag is nu nog niet aan de orde. De eerste aandacht dient uit te gaan naar het maken van meters met elkaar als nieuwe regio in het kader van het regioarrangement EHPZ.

Het afgelopen jaar is veel denkwerk verricht gericht op het versterken van het daily urban system EHPZ. Voor een op te stellen Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ zijn wel degelijk eerste doelen geformuleerd die bijdragen aan een aantrekkelijke stip op de horizon waar we op basis van de strategische visie met elkaar de weg verkennen hoe die stip te bereiken. Wat als het IC station er is? We via 's lands mooiste fietsbrug ongestoord en op spectaculaire wijze vanuit de Veluwse bossen sjezend over het Nuldernauw verdwalen in de Stille Kern? Hieronder zijn doelen opgesteld die met behulp van de visie voor de toekomst behaald zouden moeten worden. Ze zijn in willekeurige volgorde opgenomen en allemaal relevant voor een duurzame ontwikkeling van regio EHPZ. Dit is een eerste richtinggevende opsomming die in 2024 aangescherpt en uitgediept moet leiden tot een plan van aanpak voor de op te stellen Ruimtelijk Strategische Visie EHPZ.
We willen:

- De principes van een cirkelstad onderzoeken rondom de Randmeren en daarbij de werking van drie brugverbindingen als uitgangspunt nemen:
    - De Nijkerkerbrug bij Nijkerk en Putten (N301)
    - Een mogelijke fietsbrug bij Horst en Zeewolde
    - De brug bij Harderwijk en Zeewolde (N302).

- De kernen Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde op duurzame wijze beter met elkaar verbinden.
- Daarbij onderzoeken hoe we als regio EHPZ ons Daily Urban System kunnen optimaliseren, onze inwoners dichter bij elkaar kunnen brengen, gebruikmakend van duurzaam vervoer zoals fiets en openbaar vervoer. Daarbij speelt ons toekomstige intercitystation een grote rol.
- Dit IC station is goed per fiets en openbaar bereikbaar voor onze bijna 125.000 inwoners die wonen in het kerngebied van onze regio, het gebied waar ook de kernen Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde zijn gelegen.
- Tegelijkertijd blijft ook de as Putten – Ermelo – Harderwijk van groot belang om als fietser zo goed mogelijk door te kunnen fietsen.
- Een goede en zeer aantrekkelijke fietsverbinding tussen het station, Horst en Zeewolde is daarbij van groot belang. Denk daarbij ook aan de brug die we onderzocht willen zien.
- Het beschermen van natuurwaarden, het vergroten en versterken van de biodiversiteit. We leggen de focus op het versterken van biodiversiteit waardoor natuur te redden valt en minder op het afbakenen van natuurgebieden.
- Duurzame, sluitende verdienmodellen voor (agrarische) ondernemers die transformeren zodat een landbouw ontstaat die passend is bij de kenmerken van de stuwwal van de Veluwe en de Randmeerkust, daarbij het natuurherstel bevorderend.
- Afstemmen van landbouwperspectief op kenmerken stuwwal Veluwe, en de Randmeerkust, gebiedsprocessen voor landbouwtransitie en natuurherstel vooral op de flanken van de Veluwe.
- Net als de provincie richting het Rijk doet, aandacht schenken aan 'Stad en land in balans'.
- Een regionaal recreatieperspectief waarin de potentie van verbeterde verbindingen tot een nieuwe recreatief- toeristisch elan van de regio zal leiden.
- Verbeterde energie-infrastructuur en omgang met energie op basis van een integraal plan dat onderdeel is van de ruimtelijk strategische visie EHPZ.
- Werken met de sturende principes die provincie Gelderland ook voor haar ruimtelijk voorstel en regio arrangement hanteert. Sturende principes zijn:
    - Ruimtelijke Kwaliteit – bij het opstellen van de visie is dit een voor de regio belangrijk onderwerp. De regio heeft sterke aantrekkelijke landschappen, fraaie oude structuren in de kernen Harderwijk, Ermelo en Putten. Ook bij transformatie van het gebied is het van belang dat we de ruimtelijke kwaliteit behouden en versterken (zie ook 3.1: Ruimtelijke kwaliteit).
    - Brede welvaart - binnen regio EHPZ op regio niveau meer grip op krijgen op het brede welvaartsbegrip en nagaan hoe dit onderwerp de ruimtelijke strategische visie kan versterken. Het brede welvaartsbegrip is een voor de regio nieuw begrip en het is van belang met elkaar te bepalen in welke mate we hier binnen de organisaties aandacht aan geven (zie ook 3.2: Brede welvaart).
    - Bodem en water sturend – De hier aan ten grondslag liggende uitgangspunten vormen een belangrijke basis voor de op te stellen ruimtelijk strategische visie. Met de waterschappen afstemmen hoe we dit in het visietraject. In dit regio arrangement is uitgegaan van de "bodem en water sturend lijn" van provincie Gelderland (zie 3.3: Bodem en water sturend).
- Met elkaar onderzoeken hoe we zo goed mogelijk de voorzieningen in de regio met elkaar afstemmen.
- Werken met de drie perspectieven die in hoofdstuk 4 beschreven zijn en daaruit voortvloeiende opgaven en acties implementeren in het op te stellen plan van aanpak voor de ruimtelijk strategische visie. Perspectieven zijn:
    - Perspectief natuur en landbouw
    - Ordenende netwerken voor energie en circulaire economie
    - Leefbare dorpen en steden.

- Gebruik maken van de tijdens het werkproces opgeleverde activiteiten en projectenlijsten (zie bijlage) voor de ruimtelijke strategische visie en de diverse opgaven. We bepalen hoe deze deel worden van het plan van aanpak voor de ruimtelijk strategische visie. Dit zijn:
    - "Verbinden door fiets en ov (2023 – 2033)"
    - "Bereikbaar en duurzaam veilig (2023 – 2033)"
    - "Veluwse Kusten, Gastvrije Randmeren (2023 – 2025)"
    - "Bosfront – A28 zone Ermelo – Harderwijk"
    - "Dynamisch Landschap – Ermelo Putten"
    - "Landgoederenzone Putten"
    - "GEUS – Enclaves Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld"
    - "Zeewolde"

Gebiedsopgaven regio EHPZ

Er zijn een zestal gebieden in regio EHPZ geselecteerd die in aanmerking komen voor het uiteindelijk opstarten van een zogenaamd gebiedsproces. In dit eerste regioarrangement zijn ze als opgaven benoemd en is het ook de opdracht om in 2024 een oriëntatiefase op te starten – net als voor de hierboven voorgestelde Ruimtelijke Strategische Visie – waarin bepaald wordt waar de gebiedsopgave precies over zal moeten gaan en wat integraal opgepakt moet worden. De strategische visie en de gebiedsopgaven zijn nauw met elkaar verweven en houden volop rekening met elkaar. Zo zijn bijvoorbeeld de hierboven genoemde activiteiten en projectenlijsten die in de bijlage opgenomen zijn natuurlijk ook relevant voor de gebiedsopgaven.
Advies is om de eerste twee gebiedsopgaven waarbij verstedelijking een rol speelt volgend te laten zijn op de strategische visie. Dit geldt ook voor de opgave Zeewolde. De landelijk gebied opgaven zijn weer afhankelijk van het VLGG beleid (en FPLG beleid – Flevolands Programma Landelijk Gebied) dat in de loop van 2024 duidelijk gaat worden. Dit betekent concreet dat 2024 een oriënterend jaar wordt. Ontwikkelt de regio EHPZ haar identiteit en worden eerste stappen gezet voor de op te stellen ruimtelijk strategische visie. Gebiedsopgaven worden verder gedefinieerd en al gaande processen kunnen voort
Welke gebiedsopgaven zijn er? De gebiedsopgaven in regio EHPZ zijn gemeentegrens overstijgend en richten zich deels op de overgang tussen stedelijk en landelijk gebied (opgaven 1 en 2). De andere twee zijn opgaven landelijk gebied waar een verweving van natuur en landbouw tot diverse transformaties zal gaan leiden, en tal van consequenties zal hebben op maatschappelijk en economisch vlak. Het gaat daarbij over de opgaven 3 – Besloten Landschap koesteren, 4. – Huinen- en 5 – GEUS, een opgave die zich afspeelt in 4 regio's en vanuit de stakeholders zelf in het gebied is opgekomen. Deze laatste opgave is een 'lopend' gebiedsproces.
De zesde opgave – gebiedsopgave Zeewolde – speelt zich in zijn geheel af binnen Flevoland en dan zijn er andere beleidssporen te volgen. VLGG heet in Flevoland FPLG. De aanpak van gebiedsopgaven in dit regioarrangement is een Gelderse aanpak. De totstandkoming van dit regioarrangement is op initiatief van provincie Gelderland. Gemeente Zeewolde en provincie Flevoland zullen aangeven hoe de opgaven voor Zeewolde verder gedurende de oriëntatie fase worden uitgewerkt en in verbinding blijven staan met het construct dat vanuit dit arrangement is opgebouwd.

6.2.1 Gebiedsopgave 1 Bosfront Ermelo en Harderwijk

Harderwijk en Ermelo groeien en het is druk rondom de A28. De Natura 2000-grens is hier grillig en tal van functies die je niet in de natuur verwacht zijn hier te vinden. Verdere verrommeling van een in potentie prachtig gebied liggen op de loer. Hier is een integrale aanpak vereist waarbij ook de opgave van fiets en O.V. in dit gebied goed wordt ingepast, met name rondom het steeds belangrijker wordende station Harderwijk (een keervoorziening is benodigd om sneller en frequenter met het duurzame openbare vervoer te kunnen reizen en de A28 te ontlasten).
Hoe kan de verbinding tussen Veluwe en kust (in Harderwijk is de afstand het kortst) worden versterkt? Hoe wordt de A28 minder een obstakel? Is de rafelrand van het Natura 2000 gebied anders in te richten waardoor een fraaie stadsrand ontstaat die meer mensen een plek biedt? Kan de entree tot het fraaie Ermelo in de toekomst wat betreft uitstraling worden versterkt? Kan Ermelo beter aangesloten worden op het O.V. net? Dit lukt door integraler naar de gemeentelijke grenszone met Harderwijk te kijken.
Het gebied kent van oudsher erg veel lokaal en (boven) regionaal kruisend verkeer. De A28, de route Apeldoorn – Harderwijk – Lelystad en de Zuiderzeeweg-route kruisen elkaar op min of meer hetzelfde punt. En op een dergelijk knooppunt hoort elkaar ontmoeten erbij. Niet voor niets is een omvangrijk transferium in het gebied gelegen en zijn er hotels en overige verblijfsaccommodatie te vinden. Maar al deze infrastructuur maakt het gebied in zekere mate onherbergzaam. In het kader van duurzaam ruimtegebruik willen we onderzoeken of dat misschien ook anders kan.

De hoofdopgave: het weer fysiek koppelen van Harderwijk aan het natuurgebied Veluwe, het verminderen van de overlast om, op en nabij de A28 zijn aan te pakken door het onderzoeken van diverse oplossingsrichtingen die mogelijk ook andere uitdagingen in de regio adresseren.
Onderdeel van de opgave zou kunnen zijn of met behulp van woningbouw investeringen in de infrastructuur kunnen leiden tot een verbeterde ruimtelijke kwaliteit. Lukt het om zo de natuur van de Veluwe royaal Harderwijk in te brengen? Wordt de doorstroming van verkeer op dit belangrijke kruispunt daarmee geholpen?
Koppelkansen:

- Onderzoeken of op termijn anders omgesprongen kan worden met de grenzen van het Natura 2000 gebied, bijvoorbeeld door elders ruimte voor meer zeldzame en rijkere biodiversiteit te zorgen (voorzichtig pionieren met het Natura 2100 denken).

- Inzet van grootschalige woningbouw om natuur fysiek in Harderwijk te brengen, over de A28 heen (denk daarbij aan voorbeelden als Sijtwende in Voorburg of de A2 in Maastricht).
- Versterken toeristisch recreatieve infrastructuur – belangrijk knoopgebied in doorfietsnetwerk
- Doorstroming A28 – koppelen met Noord Veluwe bereikbaar

6.2.2 Gebiedsopgave 2 Dynamisch Landschap

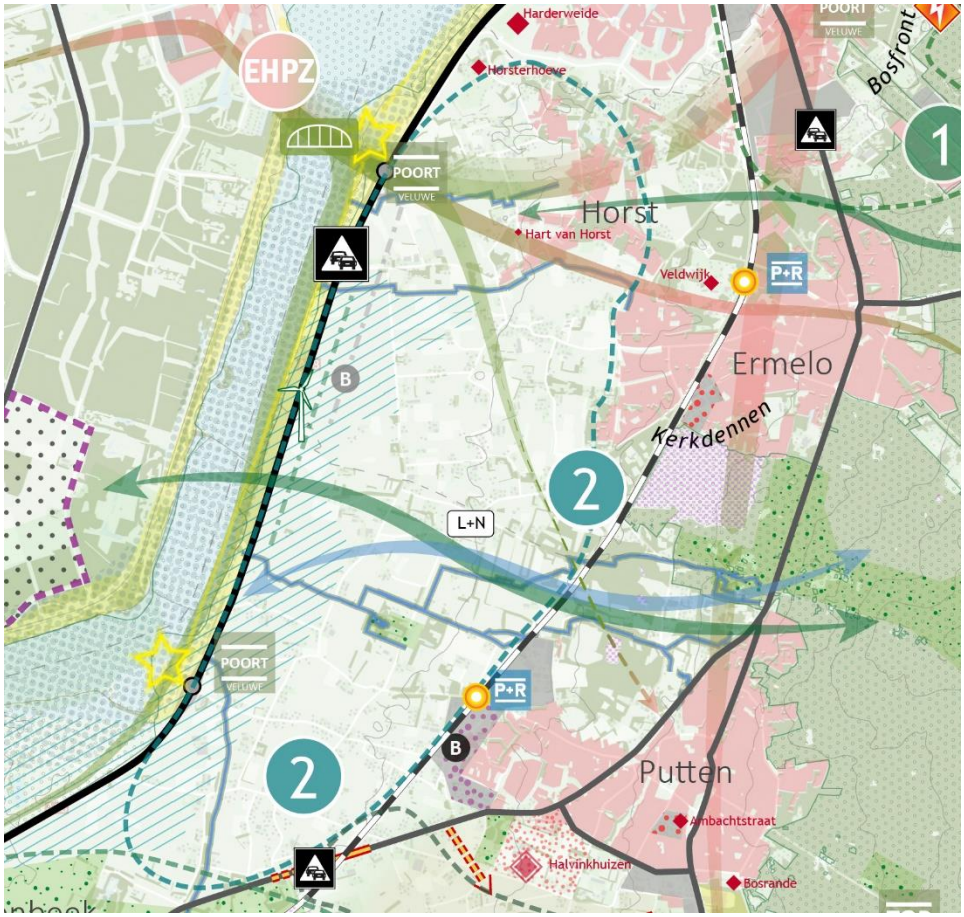

Het landelijke gebied ten westen van Putten en Ermelo

Een halfopen landschap, afwisselend en klein van schaal. Langs de A28 is het meer open en weids, automobilisten ervaren vanaf de Randstad bezien hier de ruimte die er nog is in regio EHPZ. Tegelijkertijd kunnen kernen Ermelo en Putten niet veel kanten op als er gezocht wordt naar ruimte voor wonen en werken, het gebied tussen de kernen en de A28 biedt mogelijk die ruimte. Door de harde grenzen van natura 2000 aan de oostzijde van de dorpskernen, is dit westelijk deel van de gemeenten Ermelo en Putten een interessant gebied. Het is een zone waar ruimte is voor ontwikkelingen, maar die ook specifieke kwaliteiten heeft die behouden moeten worden. Het is een puzzel om verschillende ontwikkelingen op de juiste wijze een plek te geven. Dit is een ruimtelijke opgave waarbij de maatschappelijke component een belangrijk onderdeel is. Voor Ermelo is het gebied langs de A28 zoekgebied voor energie (windmolens) en bedrijven. De Randmeerzone ten westen van de A28 behoort niet tot deze opgave.
Buiten de mogelijkheden die voor dit gebied worden gezien zullen de uitkomsten van het VLGG (Vitaal Landelijk Gebied Gelderland) de inkleuring van dit gebied (sterk) beïnvloeden. Hierover wordt in de loop van 2024 meer duidelijkheid verwacht. Vanuit Putten blijft er in de toekomst ruimte voor

landbouw en agrarische ondernemingen. Aanvullende hulp vanuit de provincie of Rijksoverheid bij de duidelijkheid over stikstofproblematiek en voortbestaan voor de landbouwers is hierbij gewenst

Het gebied kent enkele beken zoals de Volenbeek en Groevenbeek die de Veluwe met de Randmeren verbinden. Die beken zijn in de toekomst van belang voor het opvangen en vasthouden van water in het gebied. De beken bieden kansen voor het verbinden van de natuur van de Veluwe en die van de Randmeren en het bos in Flevoland.

Voor het gebied is aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit wenselijk. Niet alleen omdat in dit gebied langs de A28 windmolens zullen worden gerealiseerd. Ook is ruimte nodig voor wonen en werken en het verbeteren van het fietsnetwerk zodat het daily urban system EHPZ wordt verbeterd. In beeld moet komen wat de kwaliteiten van het gebied zijn en hoe die versterkt kunnen worden zodra inpassingsopgaven zich aandienen.
Een ander aspect dat onderlinge samenwerking stimuleert is het energievraagstuk. De A28 zone gaat ingezet worden voor de plaatsing van windmolens. Deze windmolens kunnen de opwek voor overige nieuwe initiatieven bieden zoals het ontwikkelen van ruimte voor bedrijven. Want in deze tijd geldt: Wil je een nieuwe wijk of werklandschap realiseren, dan is het tegenwoordig ook noodzakelijk om ook de bijbehorende opwek (en opslag) van energie vroegtijdig te waarborgen.
Mogelijk zijn er kansen in of nabij het profiel van de A28 om de geplande wind te combineren met zon. Energievoorziening is cruciaal voor ontwikkelingen. Ermelo denkt aan ontwikkelingen als bedrijvigheid, wonen maar ook voor transformatie van bestaande bedrijvigheid.
Dit gebied grenst ook aan de te overwegen fietsbrug over het Nuldernauw en met het inpassen van doorfietsroutes in het gebied dienen zich mogelijk kansen aan voor het opnemen van kleinschalige recreatie-initiatieven.

Koppelkansen:

- Er zijn naast bovengenoemde kansen in dit gebied meer kansen te definiëren en allereerst zal een gezamenlijke analyse van het gebied en haar stakeholders wat die koppelkansen zijn. Door de specifieke kwaliteiten van dit gebied in beeld te brengen
- Leerpunten vanuit het reeds gestarte gebiedsproces GEUS betrekken op deze opgave
- Harderwijk wil graag meekijken met deze opgave
- Opgave afstemmen met aangrenzende gebieden (Randmeerkust, zuidelijk met andere landbouwgebieden)
- De opgave voor het opnemen van bedrijvigheid in dit gebied koppelen met het op te stellen RPW EHPZ

6.2.3 Gebiedsopgave 3 Besloten landschap koesteren

Landgoederenzone

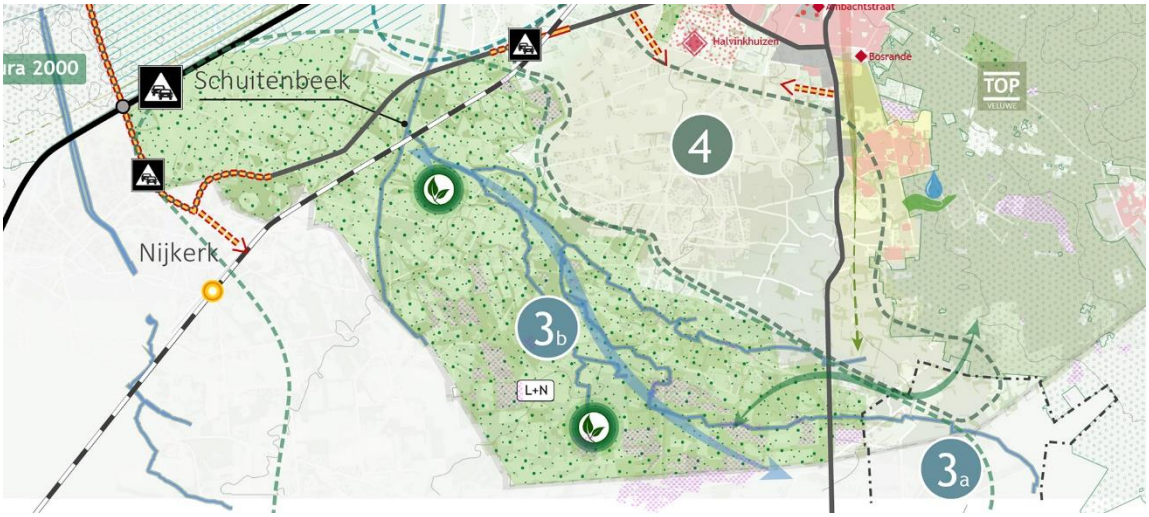

Een landschap zoals dit vind je niet veel rondom de bossen van de Veluwe. Besloten, velden in het bos. De namen op oude kaarten spreken tot de verbeelding (De Ridder, 't Hondsnest, Knapzak en Hell).

Perspectieven: natuur en landbouw, water, kleinschalige recreatie.
In dit gebied zijn drie aparte gebiedsprocessen met elk hun eigen aanpak te benoemen. Via het fijnmazig beeksysteem in dit gebied vormen zij weer één geheel. Voor dit gebied ligt vooral een opgave voor die bodem en water sturend is en dat is de vraag hoe in dit gebied het water veel beter vastgehouden kan worden. Het verbeteren van de watervoerendheid van het bekenstelsel versterkt de natuur en maakt het oude, middeleeuwse landschap weerbaarder. Voor het beantwoorden en uitwerken van de hier genoemde water vraag is capaciteit benodigd – kennis, kunde en een aanpak. De drie aparte gebiedsprocessen zijn:

Deelopgave 3a: Veenhuizerveld
Voor het Veenhuizerveld wordt in samenwerking met gemeenten Putten, Barneveld en Nijkerk en provincie Gelderland aan een gebiedsproces gewerkt waarvoor reeds een uitvoeringsplan is opgesteld. Het plan geeft invulling aan de uitwerking van vraagstukken op het gebied van natuur, landbouw en water. Het doel is aan te geven hoe het Gelders Natuur Netwerk in dit gebied in te vullen en te bepalen hoe natuurinclusieve landbouw kan bijdragen aan herstel van het natuurlijke systeem van de Veluwe.

Deelopgave 3b: Gerven & Hell
Op landgoed Gerven & Hell zijn al pilots gestart voor verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw. De komende jaren moet de integrale toekomstagenda die voor het landgoed opgesteld is gerealiseerd worden zodat een vitaal cultuurlandschap met robuuste natuur ontstaat, gedragen door vitale landbouwbedrijven die als beheerders en financiële dragers van dit gebied optreden.

Deelopgave 3c: Schuitenbeek
Ook de Schuitenbeek (vormt een bekenstelsel met o.a. Veldbeek) is aangegeven als project dat in aanmerking komt voor een gebiedsproces. Natuurmonumenten en gemeente Putten (Waterschap Vallei & Veluwe?).
Kortom: Er gebeurt in dit gebied al veel, ook zonder regio arrangement. Bij deze gebiedsopgave is het van belang goed in beeld te krijgen of het regio arrangement nog ergens bij kan dragen. Het voordeel

van deze opgave is dat het relatief eenvoudig moet zijn om concreet aan te geven wat precies de opgave is en wat de impact van een investering in het gebied zou kunnen zijn.

Koppelkansen:

- Onderzoeken of samenbrengen van de deelopgaven die in beeld zijn gebracht voordelen bieden.
- Kan dit gebied dienen als voorbeeldgebied voor de uiteindelijke richting die met het VLGG opgegaan dient te worden?
- Mogelijkheden voor (zeer) kleinschalige recreatieontwikkeling.
- Ziet het waterschap Vallei & Veluwe hier de mogelijkheid een leidende rol te spelen?
- Nadruk integrale gebiedsopgave ligt op het vlak om vanuit bodem en watersturend die maatregelen te treffen waardoor natuur versterkt wordt en het oude, middeleeuwse landschap behouden blijft.
- Kan er een versnelling plaatsvinden in benodigde transformatieslagen? Daarbij is dan hulp nodig op het vlak van R.O. ondersteuning en wordt flexibiliteit in vergunningverlening gevraagd. Denk daarin vanuit alle bestuurslagen mee. Dan kan dit prachtige gebied als voorbeeld dienen.

6.2.4 Gebiedsopgave 4 Huinen

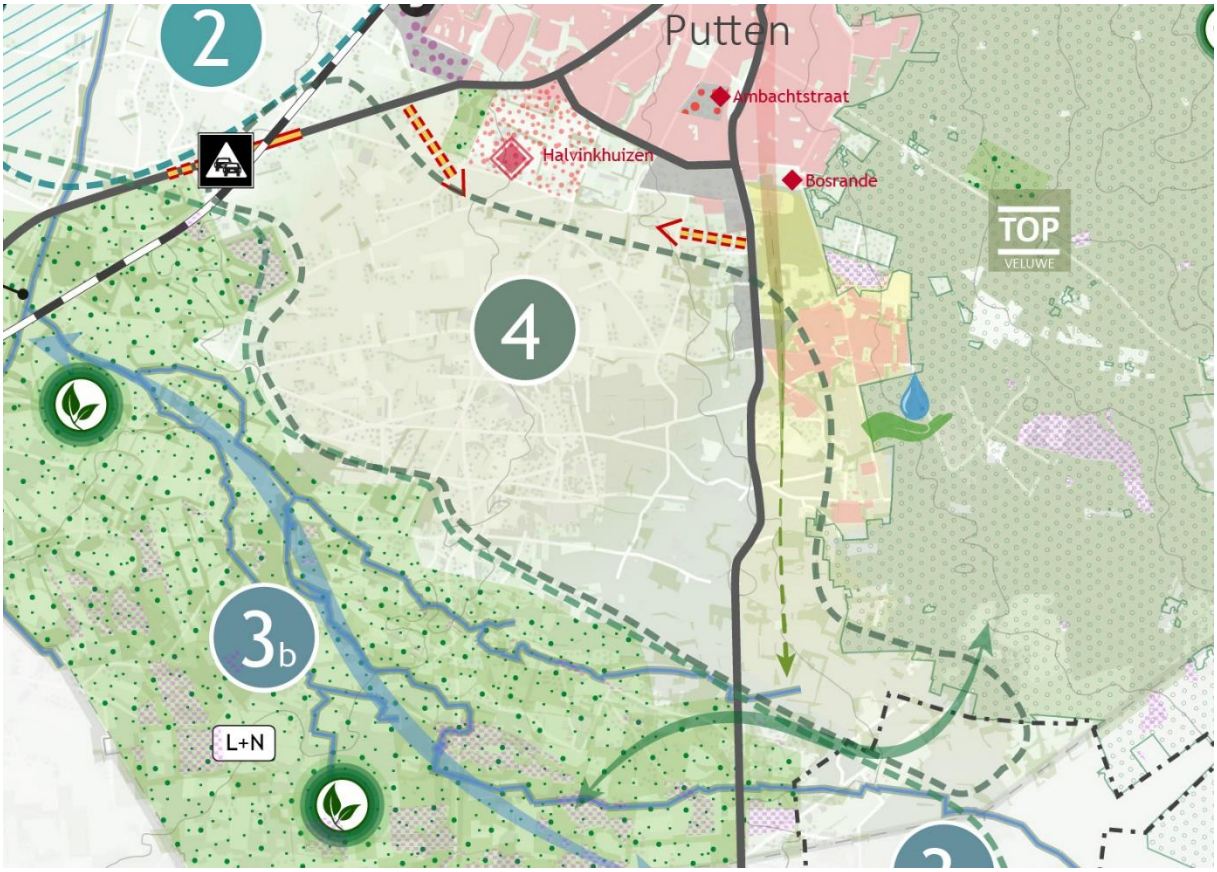

Het agrarisch gebied van Putten ligt centraal binnen de gemeente. Het zuidelijke agrarische gebied heeft een buurtschap genaamd Huinen. Het is een vrij vlak gebied met een afwisselend open tot half-open landschap. Er komen diverse functies verspreid in het gebied voor, maar de agrarische bedrijvigheid is er beeldbepalend. Het gebied wordt doorsneden door tal van plattelandswegen waaraan de hoofdzakelijk agrarische bedrijven zijn gelegen. Niet-agrarische functies komen met name in en rondom de buurtschap voor. Ten noorden van het gebied is een uitbreidingslocatie voor een

nieuwe woonwijk Halvinkhuizen en een ontsluitingsweg beoogd. Als gevolg van het agrarisch gebruik en de ruilverkavelingen die hebben plaatsgevonden, is het historische landschap in dit gebied sterk veranderd. Het relatief wat lager gelegen gebied wordt verder ontwaterd door enkele hoofdwatergangen die afwateren richting het randmeer via de Schuitenbeek en de Volenbeek.

De Omgevingsvisie van Putten geeft voor het agrarische buitengebied aan te streven naar sociale, vitale en veilige buurtschappen waarbij agrarische activiteiten voorop staan. Huinen is een kleine kern met een aantal intensieve veehouderijen. In dit gebied, dicht bij stikstofgevoelig Natura 2000 gebied wordt gewoond en gewerkt. De intensieve veehouderijen, die erg dicht bij het Natura 2000 gebied zijn gevestigd, worden door de regelgeving beperkt in hun bedrijfsvoering, en kunnen niet meer uitbreiden. Deze bedrijven zitten op slot en worden aangemerkt als 'piekbelaster'. Wanneer wordt gekeken naar het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam van september 2023 over het neerslaan van stikstof is er een grote mogelijkheid dat de door het bedrijf uitgestoten stikstof makkelijk neer kan slaan in het nabijgelegen Natura 2000 gebied 'Veluwe'. Wanneer deze bedrijven willen doorontwikkelen kan verplaatsing een optie zijn. Door deze optie kan er meer ontwikkelperspectief gegeven worden aan de bedrijven. Wellicht dat de ruimte hiervoor gevonden kan worden binnen de regio EHPZ.

In het geval van vrijkomende agrarische bedrijvigheid (functieverandering) ligt de focus op de leefbaarheid van buurtschappen. De bestaande erven dienen optimaal gebruikt te worden en bij voorkeur weer een agrarische invulling te krijgen. Voor het behoud van het agrarische landschap zijn nieuwe technieken en verdienmodellen voor boeren nodig, zoals circulair boeren, biologisch boeren, korte ketens, waar mogelijk ruimte voor uitbreiding of nieuwvestiging van agrarische bedrijven. Samenhang wordt gezocht bij ecologisch boeren en het vergroten van biodiversiteit met inheemse soorten en verbeteren van duurzaam bodem- en watersysteem, vermindering uitstoot, toepassen van natuurlijke akkerranden, etc. Er wordt waar mogelijk ruimte gegeven voor het ontplooien van nevenactiviteiten op het gebied van recreatie, toerisme, zorg en onderwijs. Nevenfuncties voor boeren blijft de gemeente Putten toestaan. Ook wordt gekeken naar het stimuleren van mogelijkheden voor het lokaal afzetten van agrarische producten in winkels en horeca in Putten en omgeving. Qua energietransitie ligt de voorkeur bij zon op agrarische schuurdaken en wordt gekeken naar mogelijkheden voor de opwek van biogas via mestvergisting.

Voor (agrarische) ondernemingen en recreatie is bereikbaarheid belangrijk. Er ligt een recreatief routenetwerk door het buitengebied die gekoesterd wordt. Echter is bij een groot aantal wegen in het buitengebied is de inrichting en/of constructie van wegen niet berekend op het huidige gebruik van de weg. Onder andere door grote/zware voertuigen t.b.v. agrarische bedrijven. Dit vraagt om aanpassing van wegen op het gebruik of aanpassing van het gebruik op de wegen. De nieuwe ontsluitingsweg ligt in dit gebied en zal ook invloed hebben op de toekomstige bereikbaarheid. Veiligheid is een belangrijk thema in buitengebieden, met name vanwege ondermijnende criminaliteit (schuren die voor illegale doeleinden worden gebruikt).

Gemeente Putten treedt op 1 januari 2024 toe tot de Regio Foodvalley, op de onderdelen Voedseltransitie en Landbouw. Vanuit deze regio wordt het RPLG (regionaal perspectief landelijk gebied) opgesteld, een plan en werkwijze om te komen tot een vitaal landelijk gebied. Het RPLG gaat net als het regioarrangement uit van een toekomst voor het landelijk gebied. Er kunnen verschillende accenten gelegd worden vanuit de verschillende regio's. Putten heeft deze aansluiting gezocht omdat het landelijk gebied van Putten veel overeenkomsten heeft met de Foodvalley gemeentes. In zowel EHPZ-, Foodvalleyverband en de samenwerkende gemeente op de Noord-Veluwe in het kader van het Gebiedsplan Landelijk gebied, blijft Putten betrokken bij het landelijk gebied.

Koppelkansen:

- Betere aansluitingen recreatieve routes in agrarisch gebied Huinen en rest van regio EHPZ
- Pilots starten voor nieuwe technieken en verdienmodellen voor boeren, personele of financiële steun vanuit provincie zou hierbij kunnen versnellen.
- Verplaatsingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven binnen de regio EHPZ.
- Hulp van provincie en regio's bij stikstofproblematiek en Natura 2000 bescherming: woningbouw, verkeer, bedrijven en boeren op slot.
- Samen weerbaarheid vormen tegen ondermijning in het buitengebied.

6.2.5 Gebiedsopgave 5 GEUS Enclaves Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld

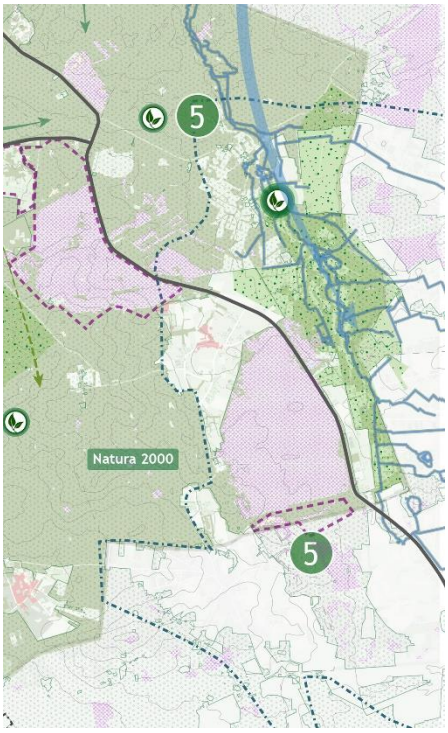

Gebiedsaanpak voor de agrarische enclaves Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld. In dit gebied wordt samen vanuit de perspectieven landbouw, natuur, water, leefbaarheid, recreatie en lokale identiteit gewerkt aan een integraal gebiedsplan.
Daarbij is ook dit proces sterk afhankelijk van de uitkomsten van het in ontwikkeling zijnde VLGG. Deze opgave ligt in vier regio's en is in regio EHPZ tot zover beperkt benoemd in het regio arrangement. Alle regio arrangementen worden straks onderdeel van het Ruimtelijk Voorstel, het VLGG vloeit samen met het regio arrangement in de loop van 2024. Voorgesteld wordt om als provincie Gelderland een gelijk beeld voor deze opgave te laten ontstaan in alle vier de regio's. Het is een vraag aan gemeente Ermelo aan te geven wat zij voor hun GEUS-deel van belang achten voor het Regio Arrangement EHPZ. Wat zijn de koppelkansen met mogelijk andere opgaven in de regio?

Koppelkansen:

- GEUS aansluiten op het doorfietsnetwerk dat in regio EHPZ voorligt
- GEUS als voorbeeld voor andere gebiedsopgaven

6.2.6 Gebiedsopgave 6 Zeewolde

Al eerder is het aangegeven, majeure grootschalige ruimtelijke wijzigingen met een grote impact op de ruimte in regio EHPZ liggen met name op het grondgebied van Zeewolde. De impact is groot als ze ook allemaal gerealiseerd worden. Denk daarbij aan de mogelijke komst van een grootschalige kazerne van defensie, de studie naar een nieuwe 380 KV tracé, plannen voor grootschalige woningbouw (Oosterwold) binnen de huidige grenzen van de gemeente). Enkele van deze opgaven ondersteunen het verder fysiek uitwerken van de cirkelstad omdat het gaat om projecten die in de ring zijn gelegen die op de dialoogkaart is geprojecteerd. Te maken keuzes zullen afgestemd worden met de gezamenlijke ruimtelijk strategische visie. Voor Zeewolde is de strategische agenda Flevoland hierbij ook van belang.

Koppelkansen:

- Door Zeewolde veel meer te betrekken bij Gelderse opgaven en te spreken van één hecht daily urban system, worden doelstellingen sneller haalbaar. Dan kan uitgegaan worden van één hecht daily urban system waarin een gemeenschap van bijna 125.000 inwoners eerder toe is aan een IC station dan Harderwijk, Ermelo en Putten alleen.
- Uitdagingen in het watersysteem (Veluwse kwel in Zeewolde) ombuigen naar kansen door waterschappen voor regio EHPZ samen een oplossing op te laten stellen en het schone Veluwe water te borgen.
- Recreatieontwikkelingen Zeewolde combineren met plannen Veluwe.

Intermezzo: Succesvol samenwerken in de regio EHPZ

Voorwoord

De volgende tekst is een voorschot op wat de toekomst mogelijk brengt. Het is een **fictief verhaal** over het EHPZ-gebied in 2054. We hebben tenslotte met elkaar nog geen profiel voor de EHPZ-regio beschreven. Het doel van dit verhaal is om te prikkelen en vooral een uitnodiging om met elkaar in gesprek te gaan. We kijken terug en zien waartoe samenwerken en de gebiedsopgaven, die we vandaag met elkaar definiëren, zouden kunnen leiden. Het is 21 juni 2054 en we bevinden ons in de Regio Binnenmeer.

Regio Binnenmeer, 21 juni 2054.

"De pensioneerde man kijkt mijmerend voor zich uit, zittend op de steiger aan het Tulpeiland. Hij kijkt uit over het Wolderwijd. Het is een heerlijke zomerdag, dus schoenen en sokken uit, lekker met de voeten in het water. De zon staat hoog aan de blauwe hemel. Een enkele schapenwolk bedekt zo nu en dan de zon. Er staat voldoende wind om te surfen en te zeilen. Het is gezellig druk op het Wolderwijd. De elektrische waterbus glijdt voorbij. Kinderstemmen galmen vanaf het strand over het water. Terrassen zitten vol. Iedereen heeft het naar zijn zin. Deze man, een oud gemeentebestuurder, is trots en kijkt tevreden om zich heen. Hij haalt diep adem en inhaleert de schone en frisse lucht. Dit is echt genieten! Zijn kleinzoon gaat naast hem zitten. Hij studeert bestuurskunde en is benieuwd naar het verhaal achter het succes van Regio Binnenmeer. Waarom is dat zo'n groot succes? Samen fietsen ze een rondje om het Wolderwijd en praten heel wat af.

Opa, waarom wil je dat ik je hier interview?
"Ik kan je het verhaal over het succes van regio Binnenmeer vanuit huis vertellen, maar ik vind het veel leuker om je dit vanuit vier verschillende perspectieven te laten zien. De Regio Binnenmeer bestaat uit vier gemeenten: Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde.
Bij iedere ontwikkeling staat de mens centraal. Een hoog welvaartsniveau is belangrijk, maar welzijn is minstens zo belangrijk. Al aan het begin van deze eeuw is onderzocht hoe mensen 'leven' in dit gebied. Het is mijn stokpaardje, maar toen al is komen vast te staan dat Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde een daily urban system vormen. Voor veel inwoners geldt dat wonen, werken, leren en recreëren plaatsvindt in dit gebied. En kijk naar wat je voor je ziet! Waarom zou je hier niet willen wonen? Familiebanden zijn er ook veel in dit gebied. Verhuizingen vinden vooral plaats binnen de gemeenten, Ik heb altijd gevonden dat de inrichting van het openbaar bestuur zich rechtstreeks moet verhouden tot het daily urban system. De overheid moet voorwaarden voor inwoners scheppen en daarbij werken gemeente- of provinciegrenzen vaak onnodig belemmerend, waardoor ontwikkelingen vaak onnodig lang duren. De dienstverlening aan de inwoners staat wat mij betreft centraal".

Opa, je dwaalt een beetje af. Ik heb altijd begrepen dat er halverwege de jaren twintig een soort van omwenteling kwam in het denken over bestuurlijke samenwerking in dit gebied. Kun je daar iets over vertellen?
"Er is altijd een zekere mate van urgentie en druk van buitenaf nodig om mensen te laten bewegen in hun denken en doen. Veranderen kan alleen met veel respect voor elkaar en voor het verleden. Onderling vertrouwen moet groeien. Halverwege de jaren twintig waren er genoeg uitdagingen: woningnood, energietransitie, landbouwtransitie en de bereikbaarheid liet te wensen over. We werden gegijzeld door netcongestie (energie), water- en stikstofproblematiek. Landelijke regie werd noodzakelijk. De provincies kregen vanuit het Rijk de opdracht om te komen met ruimtelijke voorstellen over de drie landelijke opgaven (energietransitie, verstedelijking en landelijk gebied). De provincie Gelderland was opgedeeld in 7 regio's. De EHPZ-regio was er daar een van. Wij hebben in die tijd met 8 partijen het regioarrangement EHPZ opgesteld (twee provincies, twee waterschappen en vier gemeenten). De regionale samenwerking die daaruit voortvloeide was de bestuurlijke basis voor het ontstaan van Regio Binnenmeer.

Nu lijkt het misschien alsof we gedwongen werden om samen te werken, maar de gemeenten Ermelo, Harderwijk en Zeewolde hadden samen met de provincies Flevoland en Gelderland al in 2022 de Gebiedsagenda EHZ gesloten. Ook daarin waren ruimtelijke thema's opgenomen**.** Het besef van de noodzaak om dit soort vraagstukken samen op te pakken, bestond dus al langer. Op verzoek van de provincie Gelderland is Putten ook aangehaakt en zijn we met z'n vieren onderweg gegaan".

Opa, ik begrijp dat het binnenwater een belangrijke functie heeft. Hoe heeft het denken over het Wolderwijd en Nuldernauw zich ontwikkeld?
"In het verleden beschouwden we het water tussen Flevoland en Gelderland als een bijna onoverbrugbare barrière tussen beide provincies. De oeververbindingen aan de zuidkant van de gemeente waren, zeker als het om de N301 ging tussen de Gooiseweg en de A28 bij Nijkerk, nog niet optimaal en zeker nog niet voorbereid op toekomstige ontwikkelingen, zoals de komst van defensie in Zeewolde en de ontwikkeling van Oosterwold fase 2. Echt nieuw in die tijd waren de leidende principes:

- Ruimtelijke kwaliteit;
- Het natuurlijk systeem (water en bodem sturend);
- Het welbevinden van inwoners staat altijd voorop (brede welvaart).

O ja, tijdens het opstellen van het regioarrangement deden we een grappige ontdekking. Als je een denkbeeldige scheidingslijn trekt over het midden van het Wolderwijd en Nuldernauw, dan zul je zien dat de Flevolandse en Gelderse zijde min of meer elkaars spiegelbeeld zijn. Centraal het water, dan de kustlijn met natuur, de kernen, bedrijventerreinen en daarachter de bos- en heidegebieden (Stille Kern versus de Veluwe) en ruimte voor agrarische en (recreatie)bedrijven. Dit besef bracht een kanteling in ons denken over de positie van het water teweeg. Het Wolderwijd en het Nuldernauw liggen centraal in de regio. Het water vormt juist de 'brug' tussen Flevoland en Gelderland. Het Wolderwijd en het Nuldernauw zijn

onze binnenwaters. Dat maakt het Wolderwijd ons 'Central Park'. In de jaren '20' is er samen met omliggende regio's sterk ingezet op het aantrekkelijk maken van de Randmeerkusten voor (water)recreatie.
Het Wolderwijd is de afgelopen jaren uitgegroeid tot het "belevingshart" van onze gemeente. Waterrecreatie is steeds populairder geworden en daarbij past het concept van snelle Venetiaanse waterbussen. De waterbussen gebruiken we nu ook voor woon-werkverkeer naar de drijvende woonkernen bij Almere, Spakenburg, Nulde, Horst, Harderhaven en Elburg. Er zijn plannen om de lijn door te trekken naar Amsterdam en Zwolle. Openbaar vervoer over het water is steeds meer een volwaardig alternatief".

Zullen we gaan lunchen? Ik weet nog een leuke eetgelegenheid aan de voet van de fietsbrug. We hebben dan ook een mooi uitzicht over het water en de fietsbrug. Op het gezellig drukke terras strijken beide heren neer en genieten van een heerlijke lunch.

Opa, waarom was de fietsbrug zo belangrijk?
*"*De fietsbrug was het icoon van het regioarrangement in die tijd, omdat het letterlijk een brug sloeg tussen beide provincies. Van hoefijzer naar cirkel, dat was de beeldspraak. Er voer overdag een fietspont tussen Zeewolde en Ermelo, waarvan door de weeks vooral scholieren gebruik maakte. In de zomermaanden voer de pont ook in het weekend voor recreanten. De vaste fietsverbinding tussen Gelderland en Flevoland heeft ervoor gezorgd dat de reistijd tussen de vier gemeenten 24 uur per dag en 365 dagen per jaar korter werd. Dit heeft de transitie van het woon-werkverkeer een impuls gegeven. Ook werd het groen van de Veluwe en Zeewolde via het blauw van het binnenwater rechtstreeks met elkaar verbonden. Dit verhoogde de aantrekkelijkheid van het gebied voor (fiets)recreanten. Het autogebruik nam meetbaar af. Elektrische fietsen en scooters kwamen ervoor in de plaats. Nu het snelfietspadenplan is gerealiseerd zijn de vier kernen, het IC-station Harderwijk, de bedrijventerreinen en recreatiegebieden sneller en makkelijker te bereiken, dan met de auto. Wat hierbij ook heeft geholpen, doordat de brug ook fungeerde voor een voor die tijd geheel nieuw type shuttlevervoer. Nu vinden we die autonoom rijdende shuttles die elk kwartier alle kernen en wijk(winkel)centra met elkaar verbinden gewoon maar destijds reden er alleen van die grote stadsbussen die nooit vol zaten.
Er blijkt soms maar een relatief kleine fysieke ingreep nodig te zijn met een enorme spin-off".

Opa, we zijn nu in Zeewolde. Wat was de rol van Zeewolde in de totstandkoming van Regio Binnenmeer?
"In de jaren 20 was de uitbreiding van Zeewolde met 3.000 woningen langs de Zeewolderdijk al voorzien. Als je naar links kijkt zie je ook de waterwoningen die er de laatste 15 jaar bij zijn gekomen. De meeste impact had de aanwijzing van Harderhaven als dorpskern. De kern van het nieuwe dorp werd opgehoogd tot dijkniveau' De gracht rondom deze terp draagt samen met een fijn waterstelsel in de omringende polder bij aan het afremmen van de bodemdaling. Daarmee heeft deze tweede kern blijvend een dorps karakter en is het karakteristieke open polderlandschap veiliggesteld. Het dorp Hierden ligt aan de andere kant van het water. Twee dorpskernen tegenover elkaar past ook mooi in de beeldspraak over het spiegelbeeld vanaf het binnenwater bekeken.
Inmiddels is Zeewolde uitgegroeid tot exporteur van groene energie op grote schaal en beschikt over een internationaal opererende toonaangevende groene energie-expertisecentrum. Daarnaast is er nog voldoende ruimte voor agrarische en recreatie ondernemers en voor bedrijvigheid op het Trekkers- en Schepenveld. Defensie is de grootste werkgever in Zeewolde en heeft naast werkgelegenheid ook welvaart gebracht en een versnelling in de realisatie van de stadsring".

Wat doen we? Gaan we over de fietsbrug of rijden we een groter rondje? Laten we de brug nemen, dan komen we uit bij het Ecopark langs de A28 in Ermelo.
"Het eco bedrijvenpark was toen een van de bestuurlijke speerpunten. Door de netwerkcongestie gold dat een gebiedsontwikkeling niet mogelijk was zonder eerst op locatie een duurzame energievoorziening te realiseren. Zo'n energie hub, waarin meerdere partijen samenwerken op het gebied van energie, vinden we nu heel gewoon. Het gebied was al zoekgebied voor windmolens en daar is zonnestroom aan toegevoegd. Dit bedrijventerrein maakte bedrijfsverplaatsingen vanuit de kern van Ermelo mogelijk. Een paar jaar geleden is bedrijventerrein Kerkdennen definitief gesloten. Gestart is met woningbouw. Zo groeien Ermelo en Harderwijk steeds meer naar elkaar toe".

Opa, hoe is omgegaan met de grenzen van Natura 2000?
"Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde zijn nog steeds ingeklemd tussen Natura 2000 gebieden. Centraal het Wolderwijd en de Veluwe aan de oostkant. Bij uitbreidingsplannen voor woningbouw in Ermelo en Harderwijk waren we gedwongen om richting het water te kijken, terwijl dat eigenlijk voor het leidende principe water en bodem sturend niet optimaal is. Dan is het toch echt logischer om oostwaarts uit te breiden. Het gesprek tussen overheden op nationaal en Europees niveau is nog niet afgerond, alhoewel het besef van de nog steeds stijgende waterspiegel wel meer mogelijk maakt. We hanteerden het begrip Natura 2100 om het gesprek op gang te brengen. De ontwikkeling van het Bosfront is een mooi voorbeeld van het veranderen van inzichten, maar daarover vertel ik je straks meer".

Opa, ik heb begrepen dat er een forse bijdrage is geleverd aan de klimaatdoelstellingen. Heb ik goed begrepen dat de aanpak een exportproduct is geworden?
"Klimaatwetenschappers gingen ervan uit dat de gemiddelde temperatuur ruim 2 graden zou stijgen. Sinds de jaren '20 hebben zijn er steeds nieuwe warmte en droogte-records gebroken. Dit heeft er zelfs toe geleid dat de KNMI de definitie van een tropische dag heeft bijgesteld tot dagen met een temperatuur van 35 graden Celsius en warmer. In Zuid Europa ligt de gemiddelde zomertemperatuur ruim boven de dertig graden. Onze kennis van landbouwtransitie en (semi) autonome energiesystemen worden, nadat ze hier uitgebreid zijn uitgetest en in de praktijk gebracht, volop elders in de wereld ingezet om de opwarming tot 2 graden te beperken".

Opa, waren er ook problemen in de watervoorziening? Ik las dat er in 2028 zelfs een rantsoen op water is ingesteld, omdat de voorraad onder de Veluwe niet meer voldoende was voor consumptie.

“De gedachte was dat met het aanplanten van bomen op de Veluwe meer water vastgehouden kon worden. Helaas heeft dit maar deels gewerkt. Daarom is het water in 2028 op rantsoen gezet. De voorraad drinkwater onder de Veluwe was niet langer voldoende voor consumptie. De toen opgezette Nationale overheidscampagne om watergebruik te minderen heeft gewerkt. Het zorgde ervoor dat er voldoende water beschikbaar bleef voor de voedselproductie en dat vaarwegen bevaarbaar waren. Ook aanpassingen in Flevoland zorgden ervoor dat Veluws kwelwater beter werd benut. Er is toen een plan ontwikkeld om nog meer water vast te houden om ook bij een opwarming boven de twee graden nog over voldoende water te kunnen beschikken. Gelukkig heeft dit allemaal gewerkt en is water voor consumptie en landbouw geen issue meer.

Opa, waar stond GEUS voor?
Een belangrijke gebiedsopgave in die tijd was de gebiedsaanpak GEUS (Garderen, Elspeet, Uddel en Speuld). Vanuit onze toenmalige regio EHPZ was Ermelo betrokken. In de vorm van een Living Lab is met alle betrokkenen een plan ontwikkeld voor dit gebied om het duurzaam te ontwikkelen, zodat je er ook in de toekomst goed kunt wonen, werken en recreëren. Het was een goed voorbeeld voor de manier om de gebiedsopgaven in ons gebied aan te pakken”.

Zullen we de fiets pakken richting Putten? Even lekker doorfietsen op de F28? Met de zon in het gezicht staan beide mannen binnen no-time in de dorpskern van Putten. Op het terras drinken ze een kop thee.
“Begin jaren 20 is besloten om de groei van het woningaantal (2.200) tot 2040 te koppelen aan de groei van het aantal inwoners. In de beginjaren van de EHPZ-samenwerking is onder de noemer van het koesteren van het besloten landschap, ingezet op het behoud van het bijzondere landschap aan de zuidzijde van het gebied. Alle ruimte voor landbouw, natuur, water en kleinschalige recreatie. Sowieso is er rond de herstelde beken ook tussen Ermelo en Putten en bij Hierden een prachtige natuur ontstaan. Het wild in dit gebied kan zich via deze natuurlijke corridors makkelijk verplaatsen tussen de Veluwe en de Oostvaardersplassen. De agrarische sector op de Veluwe is dankzij de transitie nog steeds veerkrachtig. De toonaangevende innovatieve bedrijven ontwikkelen zich verder en specialiseren zich steeds meer in klimaatadaptieve landbouw. Deze ontwikkeling hielp Nederland om met de emissies in de pas te lopen. En vandaag is Putten nog steeds een agrarisch dorp”.

Zullen we de fiets pakken richting Harderwijk? Ze fietsen via de Zuiderzeestraatweg die inmiddels is ingericht op (recreatief) fietsverkeer tussen de kernen Ermelo, Harderwijk en Putten en deze corridor is uiteraard aangesloten op de fietsbrug naar Zeewolde.
Op de boulevard in Harderwijk pakken beide mannen een terras en genieten van een diner.
“Harderwijk is van oorsprong een stad met regionale functies, maar heeft altijd een beetje het karakter van een dorp behouden. Lang geleden was Harderwijk landelijk bekend vanwege het Dolfinarium. Nu vanwege de aantrekkelijke historische binnenstad. Het Hanzeverleden is echt een mooi internationaal visitekaartje. Het bruist hier volop door de aanwezigheid van (water)recreanten. Er is hier de laatste dertig jaar veel veranderd. Waterfront en Nieuw Weiburg zijn gerealiseerd. De intercitystatus is verkregen en al eerder was het keerspoor aangelegd. Door de intensivering van het treinverkeer zijn spoorwegovergangen in het gebied vervangen door spoortunnels.
De bereikbaarheid van het gebied is sowieso enorm verbeterd. Dat moest ook wel, omdat we inmiddels 70.000 meer inwoners hebben dan 30 jaar geleden. En we groeien nog steeds. De regio is goed bereikbaar met de fiets, het openbaar vervoer (rails, bus en water) en met de auto. De mobliteitshubs bij de drie stations zijn een succes voor het binnen stedelijke verkeer en de stadsring voor de verbinding naar buiten. Almere is via een tweebaansverbinding aangesloten op de A28 en bij de afslag Nijkerk is een knooppunt gerealiseerd, waarmee de doorstroming van het verkeer via de A28, de N301 en N798 richting Putten gegarandeerd is.
De mooiste ontwikkeling vind ik toch wel het Bosfront. Het Rijk heeft de middelen voor het ondertunnelen van de A28 beschikbaar gesteld. De in de jaren twintig gestarte gezamenlijke lobby door Ermelo en Harderwijk heeft z’n vruchten afgeworpen. De plannen voor een groene stadswijk over de snelweg liggen klaar. Daarmee wordt de verbinding met het bos van de Veluwe hersteld We hebben met het bosfront geleerd natuurwaarden te respecteren en te integreren in onze stedelijke omgeving waardoor we als mens meer onderdeel zijn geworden van het natuurlijke systeem. Daarvoor moest de natuurwetgeving wel op de schop en zijn mens én dier in een natuurlijke omgeving daar beide beter van geworden. Het gebied ondergaat een metamorfose . Oude (agrarische) bedrijven vertrekken en wonen in een prachtige, stille omgeving komt daarvoor in de plaats ”.

Zullen we op huis afgaan? Ze pakken de fiets en gaan naar huis. Daar aangekomen wil opa nog één onderwerp aansnijden.
“Het belangrijkste onderwerp hebben we nog niet besproken. Dat is de mening van de inwoners. Door allerlei ingrepen in het fysieke domein, waaraan altijd een participatief proces ten grondslag lag, is de leefomgeving verbeterd. De opgaven van 30 jaar geleden hebben aantoonbaar bijgedragen aan de leefbaarheid. In die tijd was de term ‘brede welvaart’ in opgang. Zoals je weet gaat dit over alles wat mensen belangrijk vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Het gaat niet alleen over de kwaliteit van leven in het ‘hier en nu’, maar ook de effecten van onze manier van leven op het welzijn van mensen buiten de gemeente en toekomstige generaties. En dat is nu juist wat we terugkregen uit onderzoeken: de kwaliteit van leven is toegenomen en deze generatie laat een gezondere wereld achter.

De gebiedsopgaven hebben ervoor gezorgd dat naast de 8 overheden ook de inwoners van de vier gemeenten op inhoud met elkaar in gesprek gingen. Door inwoners centraal te stellen bij de gebiedsopgaven en mee te laten delen in de successen is als vanzelf de roep vanuit de samenleving gekomen om als één Regio verder te gaan. Ja ja, je kent mijn stokpaardje over het daily urban system… Maar je zult het met me eens zijn dat er geen mooiere aanleiding is om de bestuurskracht te bundelen!

(Diepe zucht) Ja ja, leven in Nederland is al een voorrecht, maar wonen in deze Regio is echt de kers op de taart…....”.

Nawoord

Is dit een reëel toekomstscenario voor de regio EHPZ? Het zou mooi zijn als onderdelen werkelijkheid worden, omdat de gebiedsopgaven van vandaag dan ook hebben geleid tot succesvol samenwerken tussen inwoners van Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde en acht overheden.

7 Hoe worden we deze regio?

In dit hoofdstuk is op hoofdlijnen aangegeven wat er moet gebeuren om de doelen te realiseren.

7.1 Hoe bereiken we onze doelen: Proces komende jaren en verwachte benodigde capaciteit

Deze paragraaf gaat in op het verwachte proces dat zal ontstaan als we met de gebiedsopgaven, de ruimtelijk strategische visie en diverse thematische opgaven aan de slag gaan. Op basis van het bestaande beleid, omgevingsvisies, beleid dat op thematische tafels tot stand komt, is de inhoud van dit eerste regioarrangement EHPZ tot stand gekomen. De conclusie is dat komend jaar, 2024, nog veel afgestemd moet worden. Gesproken wordt over een oriëntatiefase. In 2024 wordt het VLGG bekend wat van grote invloed gaat zijn op ruimtelijke processen in onze regio. Daarnaast zullen voor de diverse opgaven ook nieuwe coalities gevormd moeten worden, denk daarbij bijvoorbeeld aan de ruimtelijk strategische visie EHPZ. Het waarom van opgaven en visies is in dit stuk onderbouwd, het hoe, daar is komend jaar tijd voor nodig. Evenzo groeit de behoefte thematische werkvelden al eerder integraal te benaderen om zo beter op elkaar afgestemde plannen op te stellen. Dit is ook precies de bedoeling van een regioarrangement. Dit arrangement is aanleiding geweest om energie, bodem en water, maar ook bereikbaarheid en leefbaarheid meer met elkaar in verband te brengen. Onderstaande figuren geven globaal aan hoe we in dit arrangement de weg vooruit zien. Het eerste figuur stippelt daarbij een tijdspad uit met mogelijke activiteiten en bestuurlijke beslismomenten. Het tweede figuur gaat in op de hulpvraag die vanuit de opgaven voortkomt. Daarbij valt op dat we in 2024 voorzichtig opstarten al wordt zeker ook al urgentie gevoeld zoals voor het energienetwerk. De verwachting is dat bij een herijking van het regioarrangement in opvolgende jaren de hulpvraag specifieker en uitgebreider gaat zijn. Met elkaar bedenken we hoe dit het beste op te pakken.

7.2 Planning

In onderstaande figuur is een indicatie van het proces en de processtappen opgenomen.

8 Hoe werken we samen

We zetten ons in voor de ontwikkeling van deze regio door het opstellen van de Ruimtelijke Strategische Visie en het oppakken van gebiedsopgaven zoals uiteengezet in hoofdstuk 6. Binnen de gebiedsopgaven nemen we concrete stappen die leiden tot gebiedsprocessen.

8.1 Welke samenwerkingsvorm kiezen we?

Het regioarrangement is tot stand gekomen dankzij de gezamenlijke inspanningen van alle betrokkenen. De vaststelling ervan zal binnen de huidige kaders door provincie, gemeenten en waterschap plaatsvinden. In het kader van dit regioarrangement stemmen we op bestuurlijk niveau af op de Bestuurlijke Integrale EHPZ-tafel (BIT). Aan deze tafel nemen vier gemeenten, twee waterschappen en twee provincies plaats.

Naast het regioarrangement werken we als vier gemeenten in verschillende samenwerkingen samen met partners. Om een beeld te geven van de verschillende regionale inhoudelijke deeltafels worden hieronder een aantal genoemd. Deze lijst is niet uitputtend:

1. Er wordt door Ermelo, Harderwijk, Putten, Zeewolde en de provincie Gelderland aan een nieuw Regionaal Programma Werklocaties gewerkt (2023-2027);
2. Er vindt ambtelijk afstemming plaats rondom stikstof met Ermelo, Elburg, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek en Putten;
3. We werken samen in het overleg Veluwe VLGG (voorheen Veluwe Arrangement). Aan deze tafel wordt door rijk, provincie en gemeenten (Apeldoorn, Barneveld en Ede en vertegenwoordiging EHPZ en KvdV) gesproken over het stikstofkader voor de Veluwe. Hierbij kan gedacht worden aan normeringen, zoneringen en dergelijke;
4. Er wordt gewerkt aan duurzame oplossingen in de Veluwse enclave Uddel, Garderen, Elspeet en Speuld met de provincie Gelderland, het Waterschap, Apeldoorn, Barneveld, Ermelo en Nunspeet (GEUS);
5. Gemeente Putten en Regio Foodvalley hebben een samenwerkingsovereenkomst om de samenwerking op de thema's Landbouw en Voedsel te versterken;
6. Elburg, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek en Putten werken aan de Regionale Energiestrategie;
7. We hebben een Woondeal vormgegeven met Elburg, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek, Putten en de woningcorporaties;
8. De Huisvestingsverordening wordt georganiseerd met Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Putten;
9. Er wordt een regionaal woningmarktonderzoek gedaan met Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek, Putten en Zeewolde.

Deze regionale inhoudelijke ‘deeltafels’ leveren de inhoud. De integrale afweging vindt plaats op de Bestuurlijke Integrerende EHPZ-tafel. Het resultaat van deze integrale afweging vormt de basis voor het te sluiten Regio Arrangement Ermelo-Harderwijk-Putten en Zeewolde. De Integrerende EHPZ-tafel vervult een scharnierfunctie richting gemeenteraden, de regionale inhoudelijke deeltafels, de provincies en waterschappen.
Besluitvorming over de individuele inzet in het totaal vindt plaats in de gemeenteraden, Provinciale Staten en Algemeen Besturen van waterschappen.

In onderstaande afbeelding zijn de onderlinge relaties in beeld gebracht.

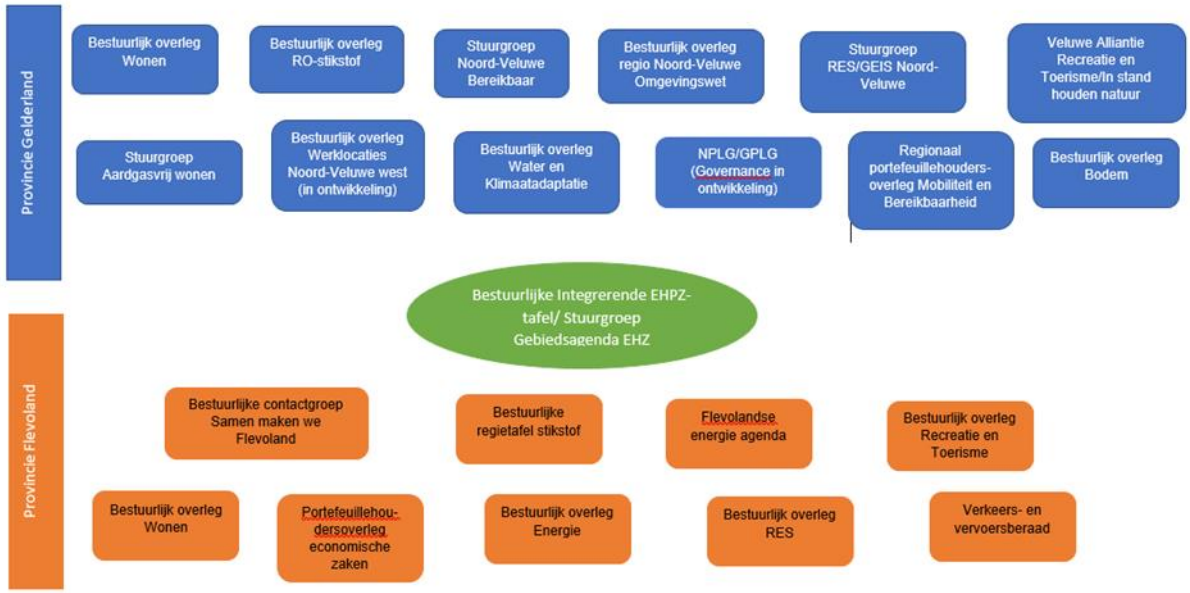

8.2 Hoe sturen we op de voortgang

Deze alinea zal in 2024 verder worden uitgewerkt.

8.3 Wat is daarvoor nodig?

Deze alinea zal in 2024 verder worden uitgewerkt.

8.4 Samenwerking en overleg met betrokkenen in gebied

Deze alinea zal in 2024 verder worden uitgewerkt.

Kansen en dilemma's:

1. Durven we meer op de schaal van de regio te kijken in plaats van de eigen gemeente?;
2. Elkaar beter leren kennen door uitwisseling werkt bevorderend voor de samenwerking;
3. Samen optrekken versterkt de positie van de regio;
4. Wat we willen na 2030 is nog onvoldoende gedefinieerd en bestuurlijk afgestemd.
5. Hoe houden we de balans tussen stad, land, natuur en energieopwekking in evenwicht?

Bijlagen

1. Dialoogkaart

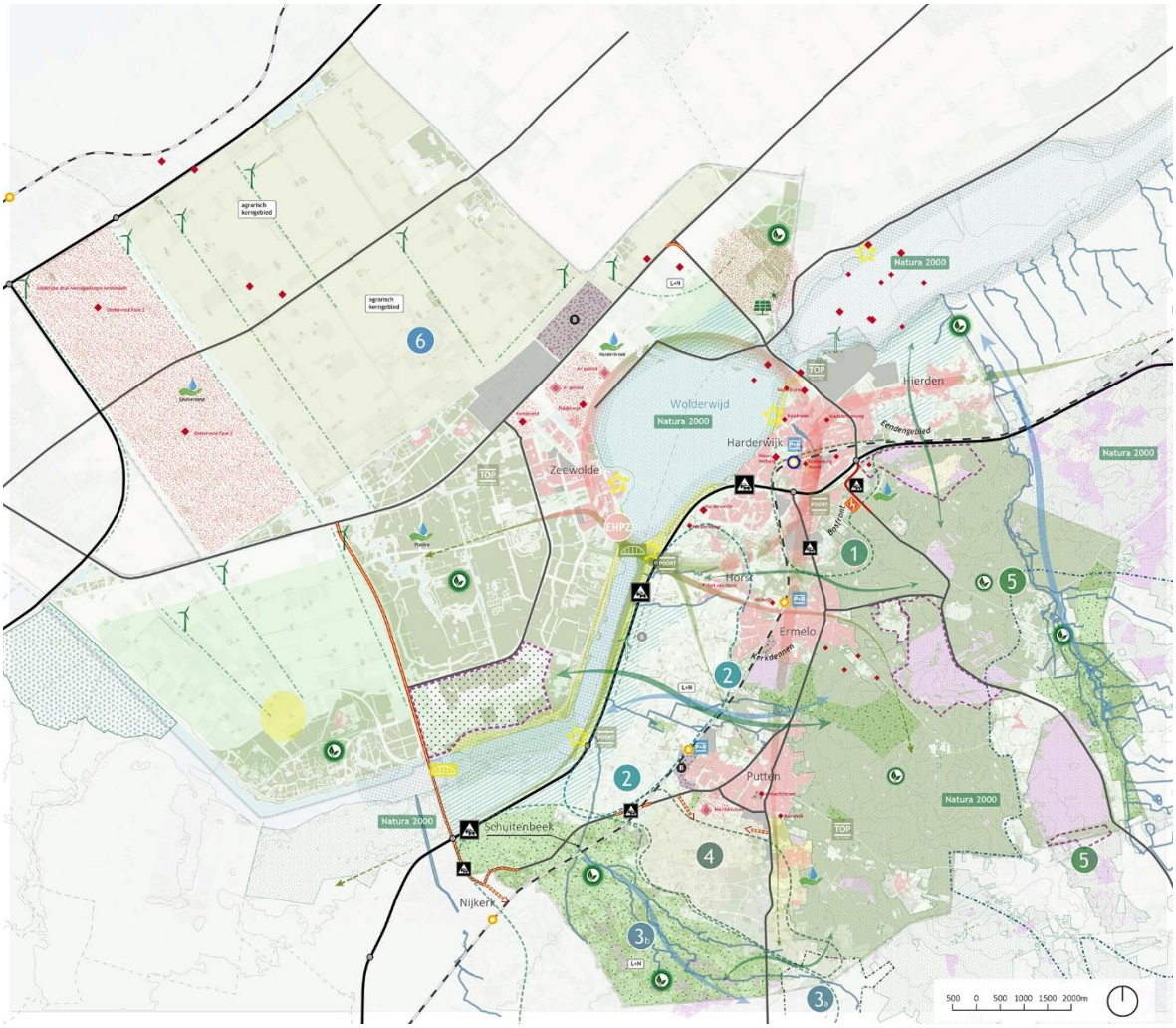

2. Legenda dialoogkaart

3. Uitgangspunten Intermezzo

Enkele uitgangspunten van de EHPZ-regio:

1. Centraal in het gebied liggen het Wolderwijd en het Nuldernauw. De namen zijn eind jaren '60 bedacht door Godfried Bomans en zijn daarmee van literaire waarde. Het Wolderwijd en Nuldernauw markeerden aanvankelijk een grens; een fysieke barrièretussen het oude en nieuwe land. Maar de ontwikkeling van het nieuwe land ging gepaard met steeds sterkere banden met het oude land. Zo ontstond in de loop der jaren een samenhangend daily urban system. En veranderden het Wolderwijd en Nuldernauw zich van een grens tot ons gezamenlijke binnenwater.
2. Ermelo, Harderwijk, Putten en Zeewolde vormen met elkaar een urbane gemeenschap van ongeveer 125.000 inwoners. Daarbij moet aangegeven worden dat Putten ook verbanden heeft richting Nijkerk en de Foodvalley bijvoorbeeld Voorthuizen (gemeente Barneveld), het neemt niet weg dat de vier hier genoemde kernen relatief dicht op elkaar aansluiten en elkaars voorzieningen delen in het zogenaamde "daily urban system EHPZ".
   Als in de nabije toekomst Oosterwold Zeewolde (10.000 plus mogelijk 5.000 extra woningen) wordt gerealiseerd, dan neemt het aantal inwoners van Zeewolde met ongeveer 30.000 toe. In de Woondeal 2030 is een woningaantal van afgerond 10.000 afgesproken voor EHPZ.
   Het is niet ondenkbaar dat voor de periode 2030 - 2040 een nieuwe woningbouwopgave nodig is. Stel dat dit dezelfde omvang heeft, dan is de conclusie dat er in deze regio rond 2045 35.000 extra woningen zijn gebouwd. Als gevolg hiervan neemt het inwoneraantal met 70.000 (schatting) toe tot een totaal van 195.000. Benadrukt wordt dat dit een scenario is.
3. Zeewolde is als laatste gemeente nieuw van de zee gewonnen! Maar in 790 was er al sprake van een dorp genaamd Seaewald. In die tijd gaf de hertog van Gelre privileges aan de bewoners van het dorp, ten westen van Harderwijk. Door overstromingen in de latere middeleeuwen is dit dorp verzwolgen door de Zuiderzee. Zeewolde, gelegen in de Zuidelijke Flevopolder, is de jongste (1984) gemeente van Nederland. Overigens was de eerste gedachte om Zeewolde meer landinwaarts te positioneren achter het Trekkersveld. Dan was de kans groot dat het een klein agrarisch dorp was gebleven.
4. De gemeenten Harderwijk, maar vooral Ermelo en Putten kennen de grootste dichtheid aan archeologische vondsten op de gehele Veluwe. Ook heel erg lang geleden bood deze regio al een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Archeologische vondsten in Zeewolde vinden vooral plaats in langs de oorspronkelijke (verlengde)Eemvaarroute.
5. In Harderwijk, Ermelo en Putten is na de Tweede Wereldoorlog een aanzienlijke recreatie en toerisme economie opgebouwd rondom de oude Hanzestad Harderwijk en de uitgestrekte Veluwse bossen van Ermelo en Putten. Toen in de jaren vijftig de Zuiderzee niet langer zout meer was en bedrijvigheid rond visserij verdween, werd toerisme en recreatie en daarbij de watersport een belangrijke nieuwe pijler voor deze regio. Tegelijkertijd groeide op het nieuwe land van Zeewolde in veertig jaar tijd een uitgestrekt bosgebied met lange oevers van de Randmeren en in dat grote nieuwe bos is ruim plaats voor meer recreatie en toerisme bedrijvigheid. Inmiddels zijn er jaarlijks 1,4 miljoen overnachtingen per jaar in Zeewolde.
   De edelherten maken gebruik van de corridor , met name nu ze Gelderland ontvluchten vanwege de wolven die er op de Veluwe zijn bijgekomen. Een bewijs dat de wildpassage in het Nuldernauw werkt.
6. De mensen in deze regio zijn vindingrijk. Ondernemers uit de regio zien en pakken kansen. Denk aan de pioniers in de polder die zich vestigden, landbouwbedrijven en ondernemingen op het nieuwe land opzetten, maar denk ook aan de inwoners van het oude land die door de geschiedenis heen regelmatig gedwongen werden het over een andere boeg te gooien, van belangrijke handelshaven in de Hanzetijd naar Europese kennishub (Universiteit van

Harderwijk 1648 – 1811), naar koloniaal opleidingsinstituut (1814 – 1909), visserij, maakindustrie, defensie, zorg en toerisme en recreatie. De buitengebieden van Putten en Ermelo en Zeewolde huisvesten vele agrarische ondernemers met onder hen toonaangevende innovatieve bedrijven.

7. Op hoog abstractieniveau zijn er twee watersystemen: het Veluwesysteem en de droogmakerij van Zuidelijk Flevoland (plus een klein deel van Oostelijk Flevoland - Sternweggebied). Het Veluwesysteem is een groot systeem dat zich uitstrekt over vijf Gelderse regio's, Zuidelijk Flevoland beslaat Flevoland ten zuiden van de Knardijk met daarin gelegen Zeewolde en in het westen Almere en een aanzienlijk bos- en landbouwgebied. Het Veluwesysteem van regio EHPZ bevat een keur aan landschappen. Bij Harderwijk raakt een hoekpunt van het Veluwemassief de voormalige Zuiderzee, en het dramatische bochtenwerk in spoor en snelweg markeert dit goed. Ten noorden van Harderwijk liggen de landschappen die kenmerkend zijn voor de andere regio Kop van de Veluwe, een relatief smalle overgang tussen Veluwemassief en Randmeren, gekenmerkt door venige gronden en oude duinen. De landschappen ten zuiden van Harderwijk zijn kampenlandschappen afgewisseld met essen richting het Veluwe massief, landschappen die ook in regio Foodvalley voorkomen. Langs de Randmeren liggen zeer open oude zeekleilandschappen. Deze flank van het Veluwemassief wordt doorsneden door enkele bekensystemen, tussen Ermelo en Putten en ten zuiden van Putten. Met name het bekensysteem ten zuiden van Putten is onderdeel van een nog karakteristiek zeer besloten kampenlandschap dat intact is. Dit is de zogenaamde landgoederenzone van Putten.
   In Zeewolde zijn er drie waterwinlocaties die worden gevoed door kwelwater van de Veluwe.
8. Het hoger gelegen deel van de regio EHPZ bevat veel variatie, alle kenmerkende landschappen komen voor, van zandverstuivingen en heidevelden tot naald- en eikenbossen. Op Ermelo's grondgebied ligt een deel van de Veluwse landbouwenclaves met daarbij het bekenstelsel van de Hierdense Beek en het oude landgoed Staverden dat bol staat van historie.
9. Op de overgang van laag en nat naar hoog en droog liggen, net als aan alle zijden van het Veluwe massief, de oude kernen Harderwijk, Ermelo en Putten. En net als aan alle zijden van het Veluwe massief heeft met name in deze zone de groei van de kernen plaatsgevonden. In het geval van Harderwijk, Ermelo en Putten is de ruimte tussen de kernen min of meer volgebouwd en moet er voor de langere termijn, na de huidige woondeals gedacht worden over waar dan wel.
10. In oppervlakte per vierkante meter is Zeewolde (268,9 km²) groter, dan Ermelo (87,33 km²) Harderwijk 48,27 km² en Putten (87,45 km²) samen!

4 Woningbouwprognose 2031 – 2040

De inschatting is dat er in Gelderland van 2031 tot en met 2040 circa 100.000 woningen gebouwd moeten worden. Deze inschatting is gebaseerd op de meest recente Primos-prognose (2022) voor de huishoudensgroei in Nederland en enkele andere afwegingen en berekeningen. Op dit moment staat 11,5% van de Nederlandse woningen in Gelderland en met dat percentage rekenen we ook voor de toekomst. Bij de inschatting is verder rekening gehouden met het inlopen van het huidige woningtekort, de aantallen woningen die volgens de woondeals tot en met 2030 al gebouwd worden en de curve voor de bevolkingsgroei door de jaren heen. Onder meer omdat de bevolkingsgroei notoir te laag wordt ingeschat, baseren we de bandbreedte voor Gelderland vooral op het scenario 'midden' en 'hoog' van Primos. De bandbreedte loopt dan van 65.000 tot 123.000 woningen. Daarbinnen kiezen we voor het aantal van 100.000 woningen als indicatie voor het aantal te bouwen woningen van 2031 tot en met 2040, met de kanttekening dat dit een vrij onzekere indicatie is.
Wanneer we deze aantallen over de woonregio's verdelen op basis van het aandeel woningen in de huidige woningvoorraad, komen we tot de bandbreedtes die hieronder in de tabel zijn weergegeven. Er zijn ook andere verdelingen over de regio's denkbaar, bijvoorbeeld op basis van de verwachte vraag naar woningen of ruimtelijke afwegingen

Verwachte woningbouwopgave 2031 - 2040 Gelderland	
Achterhoek	8.500 - 16.000
Foodvalley	8.000 - 15.000
Groene Metropool	25.500 - 48.000
Noord-Veluwe	5.500 - 10.500
Stedendriehoek	11.000 - 50.500
Rivierengebied	7.000 - 14. 000
Totaal	**65.500 - 123.000**

Van de woningvoorraad van de Noord-Veluwe staat 55% in de EHP-gemeenten): ongeveer: 4.700 woningen